

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΤΩΝ ΣΛΑΡΡ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
για τα ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
του ΑΝΘΡΩΠΟΥ

«Χαρτογραφώντας το τοπίο των SLAPP στην Ελλάδα»

Αθήνα, 2025

Συγγραφή: Ιάσωνας Γουσέτης

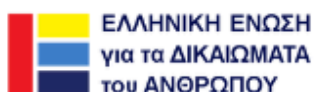
Διεξαγωγή συνεντεύξεων: Μαρινίκη Αλεβιζοπούλου, Αυγουστίνος Ζενάκος

Η παρούσα έκθεση αποτελεί μέρος του έργου «SLAPP Proof: Συνηγορία για την Ελευθερία Έκφρασης και Πληροφόρησης» το οποίο υλοποιήθηκε από τον Μάρτιο του 2024 έως και τον Μάρτιο του 2025 στο πλαίσιο του προγράμματος BUILD, με φορέα υλοποίησης την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και εταίρο το The Manifold.

Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
Βαλτετσίου 39, 10681, Αθήνα
www.hlhr.gr

The Manifold
www.themanifoldfiles.org/gr

Φορέας υλοποίησης:

Εταίρος:

Με τη συγχρηματοδότηση:

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Η συγγραφή και δημοσίευση της παρούσας έκθεσης συντονίστηκε από την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου «SLAPP Proof: Συνηγορία για την Ελευθερία Έκφρασης και Πληροφόρησης».

Το SLAPP Proof έρχεται να απαντήσει σε μια από τις πιο σύγχρονες προκλήσεις στο πεδίο των δικαιωμάτων: στη συρρίκνωση του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης που βάλλεται από την ολοένα και πιο διαδεδομένη πρακτική των SLAPPs (Strategic Lawsuit Against Public Participation). Στο πλαίσιο του έργου υλοποιήθηκαν δράσεις έρευνας και τεκμηρίωσης σχετικά με την πρακτική των SLAPPs, συγκεντρώθηκαν καλές πρακτικές, κατατέθηκαν προτάσεις πολιτικής και έγιναν δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης.

Το έργο στοχεύει τόσο τα άτομα ή τις ομάδες που βάλλονται ευθέως από τα SLAPPs όπως είναι οι δημοσιογράφοι, οι υπερασπισ(τρι)ές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών αλλά και ένα ευρύ φάσμα οργανισμών και επαγγελματιών που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με αντίστοιχες υποθέσεις (θεσμικοί φορείς, δημοσιογραφικές ενώσεις, δικηγόροι, κ.ά.).

Το έργο SLAPP Proof υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος BUILD, με φορέα υλοποίησης την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και εταίρο το The Manifold.

Το πρόγραμμα «Building a robust and democratic civic space» (BUILD) έχει ως στόχο την προστασία, την προώθηση και την ευρεία αναγνώριση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και αξιών της Ε.Ε., μέσω της στήριξης οργανώσεων της Κοινωνία των Πολιτών (ΟΚοιΠ) στην Ελλάδα και την Κύπρο και της ενίσχυσης των ικανοτήτων και της βιωσιμότητάς τους. Το BUILD συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω του προγράμματος Citizens, Equality, Rights and Values (CERV), το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το Κέντρο Στήριξης ΜΚΟ Κύπρου με συνολικό ποσό επιχορήγησης €2,9 εκ. Συντονιστής του BUILD είναι το Ίδρυμα Μποδοσάκη (Ελλάδα) σε σύμπραξη με το Κέντρο Στήριξης ΜΚΟ (Κύπρος)».

Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ' ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (ΕΑΚΕΑ) ή του Ιδρύματος Μποδοσάκη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ΕΑΚΕΑ δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΛΕΔΑ) είναι οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών με πολυετή δράση στον τομέα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων η οποία ιδρύθηκε το 1953. Είναι τακτικό μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Συμμετέχει στην Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και έχει υπάρξει ιδρυτικό μέλος του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας και του Μηχανισμού Καταγραφής Άτυπων Αναγκαστικών Επιστροφών. Από το 2011 έως και σήμερα, σε συνεργασία με το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, έχει επιλεγεί από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA) ως εθνικό σημείο επαφής για την Ελλάδα, με σκοπό τη συγκέντρωση στοιχείων και πληροφοριών σε θέματα θεμελιωδών δικαιωμάτων και διακρίσεων.

Στους τομείς παρέμβασης της ΕΛΕΔΑ περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, ζητήματα που αφορούν: τα δικαιώματα των μειονοτήτων, τη μετανάστευση και το άσυλο, την ελευθερία του Τύπου και της έκφρασης, τη ρητορική μίσους και τη ρατσιστική βία, τη δικαιοσύνη και το σωφρονιστικό σύστημα και τις σχέσεις κράτους-εκκλησίας. Τα μέσα με τα οποία εκπληρώνονται οι σκοποί της είναι η έρευνα και η μελέτη των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η υποβολή προτάσεων και νομοτεχνικών ρυθμίσεων για την επίλυσή τους, η άσκηση συνηγορίας, η στρατηγική επίλυση υποθέσεων, η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και η εμβάθυνση του δημοσίου διαλόγου γύρω από τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ενδεικτικές δράσεις: διοργάνωση συζητήσεων και εκδηλώσεων, εκστρατείες συνηγορίας και καμπάνιες σε ζητήματα δικαιωμάτων, εκπαιδεύσεις, νομοθετικές προτάσεις, συνέργειες με δίκτυα και φορείς δικαιωμάτων, κ.ά.

Η ΕΛΕΔΑ έχει ασχοληθεί συστηματικά με τα ζητήματα της ελευθερίας του λόγου. Ενδεικτικά, αναφέρεται η πρωτοβουλία για τη διοργάνωση ανοιχτής εκδήλωσης με θέμα «Μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος (whistleblowers): Δημοσιογραφία και έννομη τάξη» ήδη από το 2018. Τον Ιανουάριο του 2022, διοργάνωσε δημόσια συζήτηση με τίτλο «Παρακολουθήσεις και Διώξεις Δημοσιογράφων: Ανησυχία για το μέλλον της Ελευθερίας του Τύπου» αναδεικνύοντας το θέμα των διώξεων δημοσιογράφων για έρευνες ή κριτική που έχουν ασκήσει σε ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος. Επιπλέον, η ΕΛΕΔΑ έχει τοποθετηθεί μέσω δελτίων τύπου και ανακοινώσεων αναφορικά με συγκεκριμένες υποθέσεις SLAPP κατά δημοσιογράφων και υπερασπιστών/τριών ανθρωπίνων δικαιωμάτων οι οποίες έχουν απασχολήσει τον δημόσιο διάλογο.

THE MANIFOLD

Το The Manifold είναι δημοσιογραφική, ερευνητική ομάδα που ειδικεύεται στις μακροχρόνιες έρευνες κοινωνικών ζητημάτων. Έχει δημιουργήσει την πλατφόρμα themanifoldfiles.org/gr, όπου δημοσιεύει εκτενείς έρευνες υπό τη μορφή «Φακέλων». Οι φακέλοι αποτελούνται από συλλογές ερευνητικών/τεκμηριωτικών ρεπορτάζ, συνεντεύξεων και μελετών περίπτωσης, καθώς και αρχεία σχετικών εγγράφων και προσώπων/φορέων. Συνεργάζεται επίσης, κατά περίπτωση, με διάφορα ΜΜΕ στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Το The Manifold ειδικεύεται στην έρευνα και τη συλλογή στοιχείων, καθώς και στην ταξινόμηση και την ανάλυση ερευνητικού υλικού. Στο έργο «Αστυνομική βία και ατιμωρησία» συγκεντρώνεται υλικό γύρω από περιστατικά αστυνομικής βίας, από το οποίο γίνεται απόπειρα να τεκμηριωθεί πώς αυτά αντιμετωπίζονται από το πειθαρχικό και δικαστικό σύστημα. Το υλικό αυτό περιλαμβάνει μαρτυρίες, δικαστικά έγγραφα, νομοθεσία, εγκυκλίους, αποφάσεις του ΕΔΔΑ, σχολιασμούς, δημοσιεύματα, κ.ά. Αντίστοιχα, στο έργο «Παρατηρητήριο ενεργειακής δημοκρατίας», συγκεντρώνεται και ταξινομείται υλικό μέσα από το οποίο αποκρυσταλλώνεται η ενεργειακή πολιτική της χώρας σε σχέση με τις ευρωπαϊκές πολιτικές απελευθέρωσης των ενεργειακών αγορών και «πράσινης μετάβασης». Το υλικό αυτό περιλαμβάνει συνεντεύξεις, policy papers, κοινοτική και ελληνική νομοθεσία, υπουργικές αποφάσεις, μελέτες, ενεργειακά σχέδια, κ.ά.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εκ πρώτης όψευς, οι αγωγές SLAPP (Strategic Lawsuits Against Public Participation) μοιάζουν να αφορούν πολύ λίγους, τα θύματα, τους εύθικτους ισχυρούς και ένα μικρό, συγκεκριμένο κοινό αποτελούμενο κυρίως από νομικούς, δικηγόρους και δημοσιογράφους. Ωστόσο, όπως προκύπτει από την έρευνα που δημοσιεύει η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου σε συνεργασία με τη δημοσιογραφική ομάδα του The Manifold, οι SLAPP πλήττουν μια σειρά από δικαιώματα, τόσο των ίδιων των θιγόμενων όσο και του κοινού -και, κατά συνέπεια, του δημόσιου συμφέροντος- σε ευρύτερη κλίμακα. Για τον λόγο αυτό οι SLAPP αποτελούν σοβαρή απειλή για τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου σε κάθε χώρα.

Στην Ελλάδα, οι SLAPP έκαναν συστηματική εμφάνιση μόλις τα τελευταία χρόνια. Η εμφάνισή του, όμως, υπήρξε θεαματική, μέσα από υποθέσεις εξαιρετικά σοβαρές για την ποιότητα της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου στη χώρα - όπως, για παράδειγμα, στην αποκάλυψη του σκανδάλου των υποκλοπών. Ας μην ξεχνούμε ότι, στο πλαίσιο αυτής της υπόθεσης, το 2022, ο Γρηγόρης Δημητριάδης, εκπρόσωπος της Ελλάδας, "απέσπασε" τον χαρακτηρισμό SLAPP Politician of the Year στον σατιρικό διαγωνισμό European SLAPP Contest της CASE Coalition. Ακριβώς σε αυτό το πλαίσιο, η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και η δημοσιογραφική ομάδα The Manifold ένωσαν τις δυνάμεις τους προκειμένου να διερευνήσουν, για πρώτη φορά - εξ όσων γνωρίζουμε - το τοπίο των SLAPP στην Ελλάδα. Τα ευρήματα, όπως θα διαβάσετε στη συνέχεια, δυστυχώς επιβεβαιώνουν αυτό που υποπτευόμασταν: ότι οι SLAPP έχουν καταστεί μια σχεδόν κοινή πρακτική στην οποία καταφεύγουν οι ισχυροί, προκειμένου να φιμώσουν όσους υπερασπίζονται το δημόσιο συμφέρον εναντίον τους. Εν ολίγοις, πρόκειται για τα (νομικά) "χαστούκια" που δίνουν οι ισχυροί σε όσους τους εκθέτουν - τα "χαστούκια των ισχυρών" - χωρίς την άσκηση σωματικής βίας, αλλά με πραγματικές και πολύ σοβαρές επιπτώσεις για τα θύματα.

Η παρούσα έρευνα δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς τη συμβολή των ίδιων των θυμάτων. Γι' αυτόν τον λόγο, σε όσες και όσους προθυμοποιήθηκαν να μας παραχωρήσουν συνεντεύξεις για τις ανάγκες της έρευνας - και ήταν όλοι όσοι απευθυνθήκαμε - οφείλουμε ένα διπλό ευχαριστώ. Τόσο για τη βοήθεια που προσέφεραν στην έρευνα, όσο και για το έργο τους στην υπεράσπιση του δημόσιου συμφέροντος προς όφελος όλων μας.

Ευχαριστίες οφείλουμε, επίσης, στους ειδικούς που μας προσέφεραν τις πολύτιμες γνώσεις τους για το θέμα, καθώς και στο Ίδρυμα Μποδοσάκη, διαχειριστή του προγράμματος BUILD, που χρηματοδότησε την παρούσα έρευνα.

Ελπίζουμε η εμπιστοσύνη και οι προσπάθειες όλων των παραπάνω προσώπων και φορέων να ευοδώθηκαν, και η παρούσα έρευνα να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο για την κατανόηση και την αντιμετώπιση των SLAPP στην Ελλάδα. Σε μια κομβική περίοδο για τα δικαιώματα και τη δημοκρατία τόσο στη χώρα μας όσο και διεθνώς, αντιλαμβανόμαστε ότι τίποτα δεν είναι δεδομένο.

Ανδρέας Τάκης

Πρόεδρος της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος

1. Εισαγωγή στον κόσμο των SLAPP

- 1.1. Τι είναι οι SLAPP;
- 1.2. Ποια δικαιώματα παραβιάζονται;
- 1.3. Daphne's Law
- 1.4. Το τοπίο στην Ελλάδα

2. Μεθοδολογία της έρευνας

- 2.1. Περιγραφή της έρευνας
- 2.2. Μεθοδολογικοί προβληματισμοί και παραδοχές

3. Έρευνα: Χαρτογραφώντας τα SLAPP στην Ελλάδα

- 3.1. Συνοπτική παρουσίαση των υπό εξέταση υποθέσεων
- 3.2. Η ανισορροπία δυνάμεων: Ενάγοντες και εναγόμενοι, θύτες και θύματα - στόχοι
- 3.3. Τα κίνητρα, η φύση των υποθέσεων και το είδος των επιθέσεων
- 3.4. Δικαστική αντιμετώπιση
- 3.5. Οι επιπτώσεις
- 3.6. Σανίδες σωτηρίας: κύματα αλληλεγγύης και υποστήριξης
- 3.7. Πετυχαίνουν οι SLAPP τον στόχο τους;

Συμπεράσματα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ SLAPP

1.1. Τι είναι οι SLAPP;

Ο όρος SLAPP αποτελεί τη συντομογραφία του όρου Strategic Lawsuits Against Public Participation (στα ελληνικά: Στρατηγικές Αγωγές κατά της Δημόσιας Συμμετοχής). Ως όρος άρχισε να χρησιμοποιείται τη δεκαετία του 1980 από καθηγητές του Πανεπιστημίου του Ντένβερ, για να περιγράψει αγωγές που δεν έχουν (εν όλω ή εν μέρει) πραγματική νομική βάση αλλά υποβάλλονται με σκοπό να εκφοβίσουν τους εναγόμενους και να τους αποτρέψουν από το να συμμετέχουν στο δημόσιο διάλογο ή να ασκούν κριτική σε ισχυρούς φορείς.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Οδηγία 2024/1069 της ΕΕ, οι SLAPP αποτελούν *δικαστικές διαδικασίες* οι οποίες δεν κινούνται με στόχο τη γνήσια κατοχύρωση ή άσκηση δικαιώματος, αλλά έχουν ως κύριο σκοπό τους την αποτροπή, τον περιορισμό ή την τιμωρία της συμμετοχής του κοινού, συχνά με εκμετάλλευση μιας ανισορροπίας ισχύος μεταξύ των διαδίκων, και κατά τις οποίες ασκούνται αβάσιμες αγωγές. Ενδείξεις του σκοπού αυτού περιλαμβάνουν για παράδειγμα: α) τον δυσανάλογο, υπερβολικό ή παράλογο χαρακτήρα της αγωγής ή μέρους αυτής, περιλαμβανομένης της υπέρμετρης αξίας της διαφοράς· β) την ύπαρξη πολλαπλών διαδικασιών που κινούνται από τον ενάγοντα ή συνδεδεμένους με αυτόν διαδίκους σε σχέση με παρόμοιες υποθέσεις· γ) τον εκφοβισμό, την παρενόχληση ή τη διατύπωση απειλών από τον ενάγοντα ή τους εκπροσώπους του, πριν από τη διαδικασία ή κατά τη διάρκειά της, καθώς και παρόμοια συμπεριφορά του ενάγοντος σε παρόμοιες ή παράλληλες υποθέσεις· δ) την κακόπιστη χρήση δικονομικών τακτικών, όπως η καθυστέρηση της διαδικασίας, η δόλια ή καταχρηστική άγρα δικαστηρίου ή η κακόπιστη διακοπή των υποθέσεων σε μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας.

Ως «*συμμετοχή του κοινού*» ορίζεται η διατύπωση οποιασδήποτε δήλωσης ή η πραγματοποίηση οποιασδήποτε δραστηριότητας φυσικού ή νομικού προσώπου κατά την άσκηση του δικαιώματος στην ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης, στην ελευθερία των τεχνών και των επιστημών ή στην ελευθερία του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι, καθώς και οποιοσδήποτε προπαρασκευαστικές, υποστηρικτικές ή υποβοηθητικές δράσεις συνδέονται άμεσα με αυτές, η οποία αφορά θέματα δημόσιου συμφέροντος.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ SLAPP

Ταυτόχρονα, ως «θέμα δημόσιου συμφέροντος» ορίζεται το κάθε θέμα που επηρεάζει το κοινό σε βαθμό τέτοιο που να μπορεί να του προκαλέσει θεμιτό ενδιαφέρον, σε τομείς όπως:

- α) τα θεμελιώδη δικαιώματα, η δημόσια υγεία, η ασφάλεια, το περιβάλλον ή το κλίμα
- β) δραστηριότητες φυσικού ή νομικού προσώπου που είναι δημόσια προσωπικότητα στον δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα
- γ) υποθέσεις που βρίσκονται υπό εξέταση από νομοθετικό, εκτελεστικό ή δικαστικό όργανο ή οποιαδήποτε άλλη επίσημη διαδικασία
- δ) ισχυρισμοί περί διαφθοράς, απάτης ή οποιωνδήποτε άλλων ποινικών αδικημάτων ή περί διοικητικών αδικημάτων που αφορούν τέτοιου είδους θέματα
- ε) δράσεις που αποσκοπούν στην προστασία των αξιών που κατοχυρώνονται στο άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας των δημοκρατικών διαδικασιών από αδικαιολόγητες παρεμβάσεις, ιδίως με την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης.

Σημειώνεται ότι ισχυρισμοί περί διαφθοράς, απάτης, υπεξαίρεσης χρημάτων, νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, εκβιασμού, εξαναγκασμού, σεξουαλικής παρενόχλησης και έμφυλης βίας ή άλλων μορφών εκφοβισμού και εγκληματικότητας, συμπεριλαμβανομένων της οικονομικής εγκληματικότητας και του περιβαλλοντικού εγκλήματος, συνιστούν θέματα δημόσιου συμφέροντος.

Οι SLAPP απειλούν οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο προβαίνει σε ενέργειες συμμετοχής του κοινού για θέματα δημόσιου συμφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των δημοσιογράφων, των εκδοτών, των οργανισμών μέσων ενημέρωσης, των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος (whistleblowers) και των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, ΜΚΟ, συνδικαλιστικών οργανώσεων, καλλιτεχνών, ερευνητών και ακαδημαϊκών.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ SLAPP

Αντιστοίχως οι SLAPP κινούνται κατά κανόνα από ισχυρές οντότητες, για παράδειγμα από φυσικά πρόσωπα, ομάδες συμφερόντων που ασκούν πίεση, εταιρείες, πολιτικούς και κρατικά όργανα, - εν ολίγοις από πρόσωπα και φορείς που έχουν το κίνητρο αλλά και (ίσως κυρίως) την δυνατότητα να εμπλακούν σε μακρόβιες δικαστικές διαμάχες που έχουν ως στόχο να φιμώσουν, έστω και προσωρινά, το δημόσιο διάλογο, ήτοι την άσκηση ελέγχου και την ενημέρωση του κοινού σχετικά με τα ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος που θίγονται στην εκάστοτε υπόθεση.

Σημαντικό είναι να υπογραμμιστεί πως, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, οι SLAPP συχνά χαρακτηρίζονται από ανισορροπία ισχύος μεταξύ των διαδίκων, με τον ενάγοντα να κατέχει ισχυρότερη οικονομική ή πολιτική θέση από ό,τι ο εναγόμενος. Μολονότι αυτό δεν αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο τέτοιων υποθέσεων, η ανισορροπία ισχύος, όταν υφίσταται, αυξάνει σημαντικά τις επιζήμιες συνέπειες, καθώς και το αποτρεπτικό αποτέλεσμα των δικαστικών διαδικασιών προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού. Συμπερασματικά, για να κάνουμε λόγο για SLAPP, πρέπει συνήθως να πληρούνται τρία χαρακτηριστικά: α) η αντιδικία να προκύπτει σε ένα θέμα δημόσιου ενδιαφέροντος, β) να γίνεται χρήση καταχρηστικών νομικών τακτικών, γ) να υφίσταται ανισορροπία εξουσίας και πόρων μεταξύ των εναγόντων και των εναγομένων.¹

Όπως ειπώθηκε και παραπάνω, οι SLAPP συνήθως δεν έχουν πραγματική νομική βάση. Ως εκ τούτου στόχος τους δεν είναι απαραίτητα η εξασφάλιση μιας δικαστικής νίκης², αλλά ο εκφοβισμός και η οικονομική, επαγγελματική και ψυχική εξάντληση των στόχων τους οι οποίοι συνήθως δεν έχουν τη δυνατότητα να ανταπεξέλθουν στις (οικονομικές και άλλες) απαιτήσεις των πολύπλοκων και χρονοβόρων αυτών νομικών διαδικασιών. Ας λάβουμε μάλιστα υπόψη μας ότι οι SLAPP μπορούν να λάβουν τη μορφή αστικών αλλά και ποινικών αγωγών (συνήθως με την κατηγορία της συκοφαντικής δυσφήμισης), οι οποίες μπορεί να είναι εγχώριες αλλά και να έχουν επίσης διακρατική διάσταση, περιλαμβάνοντας, για παράδειγμα, πολλαπλές αγωγές σε δικαστήρια της ίδιας χώρας ή σε μία ή και περισσότερες ξένες δικαιοδοσίες.

1. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, “[The impact of SLAPPs on human rights & how to respond](#)”, 29/04/2024

2. Bodnarm Adam, Gliszczyńska-Grabias Aleksandra, “[Strategic Lawsuits against Public Participation \(SLAPPs\), the Governance of Historical Memory in the Rule of Law Crisis, and the EU Anti-SLAPP Directive](#)”, European Constitutional Law Review. 2023;19(4)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ SLAPP

Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό ότι τα θύματα των SLAPP είναι αναγκασμένα να αφιερώσουν όλους τους (οικονομικούς, ψυχικούς και άλλους) διαθέσιμους πόρους τους προς την υπεράσπιση του εαυτού τους απέναντι στις συχνά εξωφρενικές νομικές αξιώσεις των εναγόντων. Είναι προφανές ότι εν μέσω αυτής της διαδικασίας τα πρόσωπα αυτά συχνά αδυνατούν να συνεχίσουν την επαγγελματική, ακτιβιστική ή αντίστοιχη δραστηριότητα που τα έφερε σε αυτή τη θέση (και ως εκ τούτου παρακωλύεται η συμμετοχή στο δημόσιο διάλογο, όπως αναφέραμε παραπάνω), χωρίς καν να λαμβάνουμε υπόψη μας τις επιπτώσεις που αυτές οι διαδικασίες έχουν στην προσωπική ζωή των φυσικών προσώπων που αποτελούν τα θύματα των SLAPP.

1.2. Ποια δικαιώματα παραβιάζονται;

Οι SLAPP παραβιάζουν μια σειρά από δικαιώματα που προστατεύονται τόσο από από τις διεθνείς συμβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όσο και από τον καταστατικό χάρτη της χώρας μας. Το πιο προφανές θεμελιώδες δικαίωμα που πλήττεται από τις SLAPP είναι η ελευθερία της έκφρασης³ η οποία προστατεύεται από το άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Είναι σαφές ότι οι SLAPP λειτουργούν ως ένα εργαλείο λογοκρισίας, το οποίο έχει ως στόχο να “κλείσει το στόμα” του εναγομένου, δηλαδή να περιορίσει ή και να αποκλείσει τη δυνατότητά του να αναφέρεται σε ένα θέμα με τον τρόπο που κρίνει κατάλληλο.

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να διευκρινιστεί πως τόσο το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ, όσο και οι κανόνες του εσωτερικού δικαίου, προβλέπουν περιορισμούς της ελευθερίας της έκφρασης για διάφορους λόγους, ένας εκ των οποίων είναι και η προστασία της υπόληψης ή των δικαιωμάτων τρίτων. Ακριβώς γι’ αυτό το λόγο οι αγωγές SLAPP, συνήθως (αλλά όχι αποκλειστικά), αφορούν συμπεριφορές που συνιστούν το αδίκημα της συκοφαντικής δυσφήμισης (άρθρο 363 του ελληνικού Ποινικού Κώδικα), δηλαδή οι ενάγοντες υποστηρίζουν ότι τα θύματα της SLAPP ισχυρίζονται ή διαδίδουν ψευδή γεγονότα (ενώ το γνωρίζουν ότι πρόκειται για ψεύδη) που μπορεί να βλάψουν την τιμή ή την υπόληψή τους. Σε αυτό το πλαίσιο αξιώνουν από τους εναγομένους αφενός να σταματήσουν να πράττουν αυτό το “αδίκημα”, αφετέρου υπέρογκες αποζημιώσεις για τις “βλάβες” που έχουν ήδη υποστεί.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ SLAPP

Οφείλουμε, λοιπόν, να ξεκαθαρίσουμε ότι λόγος για SLAPP δε γίνεται σε καμία περίπτωση όταν πράγματι ενδέχεται να έχει τελεστεί το αδίκημα της συκοφαντικής δυσφήμισης (ή όποιο αδίκημα υποστηρίζει ο ενάγων ότι τέλεσε ο εναγόμενος), αλλά μόνο σε υποθέσεις που είναι προφανές ότι ο ενάγων *προσχηματικά* κατηγορεί τον εναγόμενο γι' αυτό το αδίκημα, προκειμένου να περιορίσει το δικαίωμα του τελευταίου στην ελευθερίας της έκφρασης σχετικά με το ζήτημα που έχει πυροδοτήσει τη διαμάχη.

Δεδομένου ότι οι SLAPP αφορούν μάλλον αποκλειστικά υποθέσεις δημοσίου ενδιαφέροντος πλήττονται σημαντικά δύο ακόμη δικαιώματα που συνδέονται στενά με την ελευθερία της έκφρασης: η *ελευθερία της πληροφόρησης* και η *ελευθερία του Τύπου*⁴. Σύμφωνα με το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ που αναφέραμε παραπάνω και προστατεύει την ελευθερίας της έκφρασης, το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει και την *ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών*. Είναι λοιπόν σαφές πως εάν περιορίζεται το δικαίωμα κάποιου προσώπου στην ελευθερία της έκφρασης είναι λογικό επακόλουθο να περιορίζεται και το δικαίωμά του στο να μεταδώσει τις πληροφορίες ή ιδέες του και αντιστοίχως για το κοινό να τις λάβει. Γεγονός που οδηγεί στον περιορισμό της ελευθερίας του Τύπου, η οποία emphaticά προστατεύεται από το άρθρο 14 του Συντάγματος της χώρας μας, καθόσον, σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο της διάταξης “ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.”

Πέραν του περιορισμού της ελευθερίας της έκφρασης και των παρεπόμενων σχετικών δικαιωμάτων που πλήττονται από τις SLAPP, ένα ακόμη θεμελιώδες δικαίωμα που πλήττεται από τις καταχρηστικές αυτές αγωγές και προστατεύεται από το άρθρο 5 του Συντάγματος μας είναι η *ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας*⁵. Σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη “καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη”. Όπως, όμως, προαναφέρθηκε οι SLAPP στοχεύουν στον εκφοβισμό καθώς και την επαγγελματική οικονομική και ψυχική εξόντωση των θυμάτων τους.

4. Βλ. περισσότερα, ειδικά για την ελευθερία του Τύπου στο Papadopoulou, L., & Maniou, T. A. ““SLAPPed” and censored? Legal threats and challenges to press freedom and investigative reporting”. *Journalism*, 2025. 26(2)

5. Για μια σύνοψη του τι περιλαμβάνει το δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, βλ. Πικραμμένος Μιχάλης, “Τι σημαίνει ότι μπορώ να αναπτύξω ελεύθερα την προσωπικότητά μου ”, SyntagmaWatch, 12/05 2019.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ SLAPP

Ως εκ τούτου, είναι δεδομένο ότι πλήττουν ευθέως αφενός την συμμετοχή του εναγόμενου στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας (το δικαίωμα στη δημόσια συμμετοχή) αφού στοχεύουν στο να μη του επιτρέπεται να ασκήσει το δικαίωμα στην έκφραση και την πληροφόρηση, ενώ ταυτόχρονα, πλήττεται βάνουσα το δικαίωμά του και στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του μέσω της έντονα αρνητικής επιρροής που έχει η δικαστική διαμάχη στην επαγγελματική, οικονομική αλλά και συναισθηματική ζωή του.

Επιπλέον, σύμφωνα με τη διαθέσιμη βιβλιογραφία και έρευνες που έχουν γίνει για λογαριασμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου⁶, στις περιπτώσεις των SLAPP παραβιάζεται και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη που προστατεύεται, μεταξύ άλλων, από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ. Η ανισορροπία εξουσίας και πόρων μεταξύ των εναγόντων και των εναγομένων υπονομεύει το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη καθώς, όπως έχει ήδη σημειωθεί παραπάνω, οι πρώτοι έχουν σαφή υπεροπλία έναντι των τελευταίων. Κάνοντας (κατά)χρήση δικονομικών εργαλείων και διαδικαστικών τεχνικών οι ενάγοντες σκόπιμα αυξάνουν τα δικαστικά κόστη και τους χρόνους εκδίκασης των υποθέσεων με αποτέλεσμα την προαναφερθείσα ψυχολογική και οικονομική εξόντωση των εναγομένων. Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι η κατάχρηση των δικονομικών εργαλείων από τέτοιου είδους αγωγές συμβάλλουν στην *επιβαρυνση του δικαστικού συστήματος εν συνόλω*, πράγμα που με τη σειρά του ζημιώνει το σύνολο των πολιτών: ο πρόσθετος φόρτος εργασίας των δικαστηρίων από καταχρηστικές αγωγές οι οποίες δεν θα έπρεπε καν να εξετάζονται, συμβάλλει στην *απομύζηση των δικαστικών πόρων* με αποτέλεσμα αργοπορίες στην απονομή δικαιοσύνης ή και την ανάγκη πρόσθετης χρηματοδότησης του δικαστικού συστήματος από τους πολίτες για να φέρει εις πέρας τον επιβαρυνόμενο φόρτο εργασίας.

Η παραβίαση των παραπάνω θεμελιωδών δικαιωμάτων καθιστούν τις SLAPP ένα εξαιρετικά ανησυχητικό φαινόμενο, ακόμη και αν αυτά αφορούν μονάχα έναν μικρό αριθμό δημοσιογράφων ή ακτιβιστών (ο οποίος, όμως, μεγαλώνει με έναν εκθετικό ρυθμό στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια). Ωστόσο, πριν καταλήξουμε στο ότι αυτό αφορά σε τελική ανάλυση τους ίδιους τους θιγόμενους, τη Δικαιοσύνη και ίσως τους δημοσιολογούντες και το νομοθετικό σώμα, οφείλουμε να αναλογιστούμε μια παρεπόμενη αλλά εξαιρετικά σημαντική συνέπεια των SLAPP: τον παραδειγματισμό και την αποτροπή.

6. Borg-Barthet Justin et al, "The Use of SLAPPs to Silence Journalists, NGOs and Civil Society", Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate-General for Internal Policies, June 2021

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ SLAPP

Η “ζημιά” που έχει κάνει ένας δημοσιογράφος δημοσιεύοντας μια αποκάλυψη για κατάχρηση εξουσίας από μια εταιρεία ή από το κράτος, σε μεγάλο βαθμό έχει ήδη γίνει. Ένα από τους πιο κομβικούς στόχους των SLAPP, πέραν του να σιωπήσει τον συγκεκριμένο δημοσιογράφο (που κατά πάσα πιθανότητα τελικά δεν θα τα καταφέρει, δεδομένου ότι αυτές οι αγωγές είναι αβάσιμες), είναι να εκφοβίσει όποιο άλλο πρόσωπο σκέφτεται να καταπιαστεί με τη συγκεκριμένη (ή παρόμοια) υπόθεση. Δεδομένου ότι αυτού του τύπου οι αγωγές γίνονται από ενάγοντες που έχουν στη διάθεσή τους σχεδόν απεριόριστους πόρους, τα πρόσωπα που θα θελήσουν να ασχοληθούν με τέτοιου είδους υποθέσεις, θα πρέπει να αναμετρηθούν με το κατά πόσο είναι διατεθειμένα να εμπλακούν σε πολύχρονες δικαστικές διαμάχες με αντιπάλους που έχουν τη δυνατότητα, το κίνητρο και τη θέληση να συντηρούν σύνθετες και συνεχείς διενέξεις για όσο χρειάζεται (σχεδόν) μέχρις ότου επιτελεστεί η επαγγελματική, οικονομική και ψυχική εξόντωση των θυμάτων τους. Και σε αυτό το σημείο διαφαίνεται ο ίσως πιο επικίνδυνος σκοπός των SLAPP, που προχωρά πέρα από τα ίδια τα θύματα: ο εκφοβισμός και η αποτροπή της συμμετοχής του κοινού σε θέματα δημόσιου ενδιαφέροντος, όταν αυτά εκθέτουν τους ισχυρούς.

Γίνεται σαφές ότι το παραπάνω σχήμα στην πραγματικότητα είναι ένας εκβιασμός χωρίς συγκεκριμένο αποδέκτη παρά τον οιονδήποτε ή την οιαδήποτε επεξεργάζεται το εάν θα δοκιμάσει να εκθέσει τους φορείς (οικονομικής, πολιτικής ή άλλης) εξουσίας για τις παρατυπίες τους. Αν το επιλέξει, τότε είναι πολύ πιθανό να υποστεί και τις συνέπειες αυτής της απόφασης. Η απειλή πλανάται, η κοινωνία των πολιτών (άρρητα κι εμμέσως μεν, ωστόσο) εκβιάζεται, γεγονός που πλέον απειλεί και την ίδια τη δημοκρατία. Διότι είναι σαφές πως δημοκρατία χωρίς έλεγχο των ισχυρών δεν υφίσταται.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ SLAPP

1.3. Daphne's Law

Το μεσημέρι της 16ης Οκτωβρίου του 2017 στο χωριό Μπιντνίζα της Μάλτας ένα παιδευμένο αυτοκίνητο εκρήγνυται. Στη θέση του οδηγού βρίσκεται η δημοσιογράφος Daphne Caruana Galizia η οποία ήταν γνωστή για την πολιτική της αρθρογραφία και κυρίως για την ερευνητική δημοσιογραφία που εστίαζε σε ρεπορτάζ για την κυβερνητική διαφθορά, τον νεποτισμό, την πατρωνία και τους ισχυρισμούς για ξέπλυμα χρήματος, τις διασυνδέσεις μεταξύ της διαδικτυακής βιομηχανίας τυχερών παιχνιδιών της χώρας και του οργανωμένου εγκλήματος, όπως και το πρόγραμμα της Μάλτας για την υπηκοότητα. Επιπλέον, ήταν γνωστή για την αποκάλυψη πληροφοριών που σχετίζονται με τα Έγγραφα του Παναμά.

Τη στιγμή της δολοφονίας της η Daphne Caruana Galizia αντιμετώπιζε όχι μία, όχι δύο, αλλά 43 αγωγές που σχετίζονταν με τα ρεπορτάζ της. Μετά το θάνατό της, τις αγωγές αυτές πλέον τις αντιμετωπίζει η οικογένεια της.

Στο πλαίσιο της παραπάνω τραγικής ιστορίας αλλά και τον ολοένα αυξανόμενο αριθμό SLAPP στην Ευρώπη, τον Απρίλιο του 2022 υπεβλήθη Πρόταση εκ μέρους της ΕΕ για την έκδοση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την προστασία των προσώπων που προβαίνουν σε ενέργειες συμμετοχής του κοινού από προδήλως αβάσιμες ή καταχρηστικές δικαστικές διαδικασίες («στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού»). Ταυτοχρόνως, η ΕΕ εξέδωσε τη [Σύσταση 2022/758](#), η οποία είναι συμπληρωματική προς την Πρόταση Οδηγίας και άμεσα εφαρμόσιμη από τα κράτη μέλη.

Το Απρίλιο του 2024 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε την [Οδηγία 2024/1069](#) για την προστασία των προσώπων που προβαίνουν σε ενέργειες συμμετοχής του κοινού από προδήλως αβάσιμες αγωγές ή καταχρηστικές δικαστικές διαδικασίες, τις λεγόμενες “στρατηγικές αγωγές κατά της δημόσιας συμμετοχής” ή αλλιώς SLAPP, ενώ τον ίδιο μήνα υιοθετήθηκε [Σύσταση](#) για τις SLAPP από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ SLAPP

Η Οδηγία αυτή έγινε ανεπίσημα γνωστή και ως “Daphne’s Law” - “ο Νόμος της Δάφνης”⁷, προς τιμήν της δολοφονημένης δημοσιογράφου. Παρά ταύτα, σύμφωνα με αναφορές, δεν είναι βέβαιο ότι αυτή η Οδηγία θα προστάτευε την Daphne Caruana Galizia από τις αγωγές που αντιμετώπιζε⁸.

Σε κάθε περίπτωση, η συγκεκριμένη Οδηγία, την οποία τα κράτη-μέλη οφείλουν να έχουν ενσωματώσει στην εθνική τους νομοθεσία μέχρι τον Μάιο του 2026, είναι προς το παρόν το μοναδικό πλέγμα προστασίας από τις SLAPP σε επίπεδο νομοθεσίας στην Ευρώπη. Πιο συγκεκριμένα, η Οδηγία προστατεύει τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα εναντίον των οποίων ασκούνται SLAPP σε υποθέσεις αστικής ή εμπορικής φύσης με διασυνοριακές επιπτώσεις που εκδικάζονται στο πλαίσιο αστικών διαδικασιών. Διευκρινίζεται ότι η Οδηγία δεν έχει εφαρμογή σε φορολογικές, τελωνειακές ή διοικητικές υποθέσεις, ούτε σε υποθέσεις ευθύνης του κράτους για πράξεις και παραλείψεις κατά την άσκηση της κρατικής εξουσίας (*acta iure imperii*). Επιπλέον η Οδηγία δεν εφαρμόζεται σε ποινικές υποθέσεις, ούτε στη διαιτησία, και δεν θίγει το ποινικό δικονομικό δίκαιο.

Στις υποθέσεις που έχει εφαρμογή η Οδηγία και γίνεται δεκτή από το δικαστήριο η ύπαρξη καταχρηστικών δικαστικών διαδικασιών, ενεργοποιούνται δικονομικοί κανόνες που καθιστούν δυνατή α) την απόρριψη αυτών των αγωγών σε πρώιμο στάδιο (άρθρο 11), β) την αντιστροφή του βάρους της απόδειξης, το οποίο πλέον φέρει ο ενάγων (άρθρο 12), γ) την επιβάρυνση του ενάγοντος με το σύνολο των δικαστικών εξόδων της διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένων των εξόδων νομικής εκπροσώπησης του εναγόμενου (άρθρο 14) και δ) την επιβολή άλλων κυρώσεων, συμπεριλαμβανομένων της καταβολής αποζημίωσης ή της δημοσίευσης της δικαστικής απόφασης (άρθρο 15).

Παρόλο που τα παραπάνω μέτρα κινούνται προς μια θετική κατεύθυνση, λόγω του γεγονότος ότι η Οδηγία έχει εφαρμογή αποκλειστικά σε υποθέσεις με διασυνοριακές επιπτώσεις, η ενσωμάτωσή της στο εθνικό δίκαιο δεν θα βοηθήσει στην αντιμετώπιση των SLAPP που οι διάδικοι έχουν την κατοικία τους στο ίδιο κράτος μέλος με αυτό της έδρας του επιληφθέντος δικαστηρίου - δηλαδή στην πλειοψηφία των υποθέσεων.

7. Xuereb Matthew, “Deal reached on ‘Daphne’s Law’ to protect journalists from SLAPP suits”, Times of Malta, 30/11/2023. Daphne Caruana Galizia Foundation, “Daphne’s Law is now official”, 16/4/2024.

8. Kaiser Julia, “Bad news for journalists: Why ‘Daphne’s law’ might not be as strong after all”, The Parliament, 16/10/2023

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ SLAPP

Γι' αυτό τον λόγο είναι απαραίτητη τόσο η ενσωμάτωση της Οδηγίας όσο και η υιοθέτηση των προτεινόμενων στη Σύσταση μέτρων, διαφορετικά, όπως εύστοχα έχει επισημανθεί, “οι εναγόμενοι σε εγχώριες υποθέσεις θα απολαμβάνουν λιγότερης προστασίας σε σχέση με αυτούς σε υποθέσεις με διασυνοριακό χαρακτήρα”⁹. Παρόλο που η υιοθέτηση της Σύστασης δεν είναι υποχρεωτική για τα κράτη μέλη, για χώρες όπως η Ελλάδα όπου οι αγωγές SLAPP αποτελούν μια όλο και πιο συχνή πρακτική σε εσωτερικές της χώρας διενέξεις, η θέσπιση αντι-SLAPP κανόνων που να έχουν εφαρμογή σε αυτές είναι ιδιαίτερα κρίσιμη.

1.4 Το τοπίο στην Ελλάδα

Οι αγωγές SLAPP, μέχρι σχετικά πρόσφατα, ήταν ένα μάλλον άγνωστο φαινόμενο στην Ελλάδα. Αυτό σε καμία περίπτωση δε σημαίνει ότι τα ισχυρά νομικά ή φυσικά πρόσωπα δεν χρησιμοποιούσαν στο παρελθόν καταχρηστικές τακτικές στα ελληνικά δικαστήρια προκειμένου να φιμώσουν και να εξαντλήσουν οικονομικά, επαγγελματικά και ψυχικά όσες και όσους θεωρούσαν ότι έθιγαν τα συμφέροντά τους με τις παρεμβάσεις τους στο δημόσιο λόγο. Τουναντίον, αυτό συνέβαινε παλαιόθεν - απλώς μέχρι πρόσφατα δεν αναγνωρίζοταν ως ένα ενιαίο, συγκεκριμένο φαινόμενο, με συγκεκριμένο όνομα, συγκεκριμένη δομή και πρακτικές που το αποτελούν.

Η ευρεία χρήση του όρου “SLAPP” στο δημόσιο λόγο στην Ελλάδα ξεκίνησε, αφενός μεν την συζήτηση που άνοιξε σχετικά με νομοθετικές πρωτοβουλίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά και με την έντονη δημοσιότητα μια σειράς τέτοιων αγωγών που ασκήθηκαν κατά δημοσιογράφων και των ανεξάρτητων μέσων στα οποία εργαζόντουσαν για τις αποκαλύψεις που έκαναν. Ενδεικτική υπόθεση - ορόσημο αυτής της περιόδου ήταν η αγωγή που ασκήθηκε κατά της δημοσιογράφου, Σταυρούλας Πουλημένη, στο Alterthess τον Οκτώβριο του 2020 για δικαστικό ρεπορτάζ που είχε δημοσιεύσει σχετικά με την πρωτοβάθμια ποινική καταδίκη δύο στελεχών της Hellas Gold και σύμφωνα με την οποία οι ενάγοντες αξίωσαν από τη δημοσιογράφο αποζημίωση 100.000 ευρώ για ηθική βλάβη λόγω δυσφήμισης και παραβίασης προσωπικών δεδομένων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ SLAPP

Αντίστοιχα, εξαιρετικά μεγάλη δημοσιότητα πήραν οι νομικές κινήσεις (εξώδικα και αγωγές) του Γενικού Γραμματέα του Πρωθυπουργού, Γρηγόρη Δημητριάδη, εναντίον των μέσων και των δημοσιογράφων που αποκάλυψαν το σκάνδαλο των υποκλοπών. Πιο συγκεκριμένα, ο Γ. Δημητριάδης, το 2022, μετά την παραίτησή του, κατέθεσε αγωγές κατά της Εφημερίδας των Συντακτών και της ερευνητικής ομάδας Reporters United καθώς και των δημοσιογράφων Νικόλα Λεοντόπουλου, Θοδωρή Χονδρόγιαννου και Θανάση Κουκάκη, αξιώνοντας ποσό που ξεπερνούσε συνολικά το μισό εκατομμύριο ευρώ (σημειώνεται πως η συγκεκριμένη υπόθεση εκδικάστηκε το 2024 και η αγωγή απορρίφθηκε)¹⁰. Στη συνέχεια, τον Νοέμβριο του 2023, ο πρώην Γενικός Γραμματέας του Πρωθυπουργού κινήθηκε και πάλι νομικά εναντίον στελεχών της Εφημερίδας των Συντακτών και δημοσιογράφων των Reporters United, αξιώνοντας αυτή τη φορά συνολικά 3.3 εκατ. ευρώ¹¹.

Έκτοτε και με αυξανόμενο ρυθμό, πολλές υποθέσεις SLAPP, σε διάφορα θεματικά πεδία και με διαφορετικούς ενάγοντες και εναγόμενους, είδαν το φως της δημοσιότητας. Αυτή η έντονη δραστηριότητα δεν πέρασε απαρατήρητη τόσο από διεθνείς, όσο και από εγχώριους φορείς: από το The CASE που αποτελεί μια ευρωπαϊκή συμμαχία φορέων που εξειδικεύεται στις SLAPP και ήδη από το 2022 εντοπίζει έναν σημαντικό αριθμό SLAPP στην Ελλάδα, σημειώνοντας μάλιστα ότι το προηγούμενο έτος δεν είχε εντοπίσει παρόμοια φαινόμενα στη χώρα¹² και τους Δημοσιογράφους Χωρίς Σύνορα που στις ετήσιες κατατάξεις τους για τον Παγκόσμιο Δείκτη Ελευθερίας του Τύπου (World Press Freedom Index) κατατάσσουν την Ελλάδα συνεχώς στις τελευταίες θέσεις της ΕΕ, αναφέροντας πως οι SLAPP είναι μια συνήθης πρακτική στη χώρα¹³, μέχρι και την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου που ήδη από τις αρχές του 2022 είχε διοργανώσει σχετικές εκδηλώσεις και στη συνέχεια αναγκάστηκε να εκδώσει σειρά δελτίων τύπου για υποθέσεις SLAPP που έπαιρναν δημοσιότητα¹⁴.

10. Reporters United, [“Υποκλοπές: Η δικαστική απόφαση που απορρίπτει την αγωγή Δημητριάδη και δικαιώνει Reporters United και ΕφΣυν”](#), 10/10/2024

11. Εφημερίδα των Συντακτών, [“Η δημοσίευση, η Δικαιοσύνη και ο κ. Δημητριάδης”](#), 22/01/2024

12. The CASE, [“SLAPPS: A Threat to Democracy Continues to Grow - A 2023 Report Update”](#), Αύγουστος 2023

13. Reporters Without Borders, [Index 2024](#)

14. Ενδεικτικά: Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, [“Οι καταχρηστικές αγωγές κατά δημοσιογράφων συνιστούν απειλή για την ελευθερία του τύπου και την δημοκρατία”](#) 10/08/2022, [“Ανακοίνωση σχετικά με αγωγή SLAPP κατά δημοσιογράφου και την εν μέρει αποδοχή της από το δικαστήριο”](#), 13/04/2023 και [“Οι SLAPP αγωγές κατά δημοσιογράφων υπονομεύουν την Ελευθερία του Τύπου”](#), 23/01/2024

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ SLAPP

Σε αυτό το πλαίσιο η Πανελλήνια Ομοσπονδία Ενώσεων Συντακτών (ΠΟΕΣΥ), το δευτεροβάθμιο συνδικαλιστικό σωματείο των δημοσιογράφων της χώρας, αναγνωρίζοντας την σημασία της προστασίας των δημοσιογράφων από τέτοιου είδους δικαστικές ενέργειες και διαπιστώνοντας, ότι δεν υφίσταται κάποιος επίσημος φορέας καταγραφής, διερεύνησης και τεκμηρίωσης τέτοιων περιστατικών, τον Απρίλιο του 2023¹⁵ αποφάσισε να προβεί στην σύσταση Παρατηρητηρίου, το οποίο μέσω της συλλογής στοιχείων, της επικοινωνίας με τους διωκόμενους και της παρακολούθησης αντίστοιχων περιστατικών, θα παρέχει συνδρομή και να διαμορφώνει θέσεις, με σκοπό να συμβάλει στην συνολική αντιμετώπιση του φαινομένου των SLAPP. Η διαδικασία καταγραφής των SLAPP στην Ελλάδα από την ΠΟΕΣΥ ξεκίνησε τον Ιούλιο του 2023¹⁶ και έκτοτε η ΠΟΕΣΥ αναρτά στη σελίδα του Παρατηρητηρίου ορισμένες από τις υποθέσεις που αφορούν δημοσιογράφους καθώς και δημοσιεύει τις αντίστοιχες αποφάσεις των δικαστηρίων.

Ταυτόχρονα, πρωτοβουλίες έχει πάρει και η ΕΣΗΕΑ που, όπως έκανε γνωστό η Ειδική Γραμματέας του ΔΣ της, έχει καταθέσει πρόταση για ολοκληρωμένη νομοθετική ρύθμιση στο Υπουργείο Δικαιοσύνης πάνω σε ένα σχέδιο πέντε βασικών σημείων το οποίο περιλαμβάνει α) έναν ευρύ ορισμό των SLAPP, με στόχο να αποσαφηνιστεί το τι συνιστά τέτοιες αγωγές και να αποφευχθούν παρανοήσεις ή παραλείψεις στη νομοθεσία, β) ένα σαφή ορισμό των θεμάτων δημοσίου συμφέροντος, ώστε να διασφαλίζεται η σωστή ερμηνεία της νομοθεσίας και να αποφεύγονται ασαφή όρια στην εφαρμογή της, γ) πρόταση περί πρώιμης απόρριψης της αγωγής, με τη δυνατότητα αναστολής της εκδίκασης, αν αποδειχθεί ότι η αγωγή έχει στρατηγικό χαρακτήρα, όπως συμβαίνει σε άλλες χώρες, δ) πρόβλεψη αποζημίωσης για τους δημοσιογράφους, σε περίπτωση που μια αγωγή χαρακτηριστεί ως SLAPP, για να αποζημιωθούν οι δημοσιογράφοι ή τα μέσα ενημέρωσης που στοχοποιούνται και ε) πρόταση σχετικά με την αρμοδιότητα των δικαστηρίων του τόπου κατοικίας του εναγομένου, ώστε τα δικαστήρια αυτών των περιοχών να έχουν την αποκλειστική αρμοδιότητα σε τέτοιες υποθέσεις¹⁷.

15. ΠΟΕΣΥ, “[Ίδρυση Παρατηρητηρίου SLAPPs από την ΠΟΕΣΥ](#)”, 05/04/2023

16. ΠΟΕΣΥ, “[Ξεκινά η διαδικασία καταγραφής SLAPPs από την ΠΟΕΣΥ](#)”, 3/07/2023

17. Γούλας Γιώργος, “[Σιωπή ή Αλήθεια: Η σκοτεινή πλευρά των SLAPP αγωγών - Οι ειδικοί εξηγούν](#)”, Νομική Βιβλιοθήκη, 16/12/2024

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ SLAPP

Επιπλέον, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εξαιρετικά πρόσφατη ίδρυση του Διεθνούς Κέντρου Εκπαίδευσης για την Ασφάλεια των Δημοσιογράφων και άλλων Επαγγελματιών των ΜΜΕ (ICSJ), το οποίο τελεί υπό την επιστημονική ευθύνη του Τμήματος Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και έχει εκπαιδευτικό και ερευνητικό σκοπό¹⁸. Εκ του αντικειμένου του το Διεθνές Κέντρο θα κληθεί να ερευνήσει και να τοποθετηθεί επί του φαινομένου των SLAPP στην Ελλάδα καθώς αυτού του τύπου οι αγωγές επηρεάζουν άμεσα κατεξοχήν τους δημοσιογράφους και τους εργαζόμενους στα ΜΜΕ.

Παρά τις πρωτοβουλίες και τη δραστηριότητα που έχουν αρχίσει να αναπτύσσουν οι δημοσιογραφικές ενώσεις, είναι σαφές ότι στην Ελλάδα, όπως και αλλού, αγωγές SLAPP ή ακόμη και διώξεις για τη συμμετοχή τους στο δημόσιο διάλογο δεν αντιμετωπίζουν μόνο οι δημοσιογράφοι. Αντιθέτως, ένας μεγάλος αριθμός πολιτών ή συλλογικοτήτων που έχουν κινηματική ή αντίστοιχη δράση διεκδίκησης ή ακόμη και υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τρίτων βρίσκονται αντιμέτωποι με απειλητικές νομικές ενέργειες που αποσκοπούν στη φήμισή τους ή στην παύση της δράσης τους.

Χαρακτηριστική υπόθεση είναι αυτή της Ενεργειακής Κυκλάδων η οποία, τον Ιούλιο του 2020, κατέθεσε αγωγές εναντίον όχι 5, όχι 10, αλλά 100 (ολογράφως: εκατό) κατοίκων και αιρετών του νησιού (ακόμη και σε ανήλικο 17 ετών), σε μια προσπάθεια να κάμψει τις αντιδράσεις και τις διαμαρτυρίες τους ως προς τη δραστηριοποίηση της εταιρείας στο νησί¹⁹ (περισσότερα για τη συγκεκριμένη υπόθεση στα επόμενα κεφάλαια).

Αντιστοίχως, διώξεις - από το κράτος, όμως, αυτή τη φορά - αντιμετωπίζουν και μια σειρά από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών για τη δράση τους. Ενδεικτικό είναι το παράδειγμα των οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στην προστασία των δικαιωμάτων των προσφύγων, με το γεγονός αυτό να αναγνωρίζεται και από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) που αποτελεί ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας²⁰.

18. Τμήμα Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ, ΑΠΘ, “[Εγκαίνια για τα γραφεία του Διεθνούς Κέντρου για την Ασφάλεια των Δημοσιογράφων και των Επαγγελματιών των Μέσων](#)”, 12/03/2025. Ο ιστότοπος του Κέντρου μπορεί να βρεθεί στο www.icsj.net

19. Σαραντή Τάσος, “[Απόπειρα εκφοβισμού των κατοίκων της Τήνου με εκατό αγωγές](#)”, Εφημερίδα των Συντακτών, 20/07/2020

20. Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, “[Δήλωση ΕΕΔΑ για τους υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων που δραστηριοποιούνται στο πεδίο του προσφυγικού/μεταναστευτικού](#)”, 22/04/2024

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ SLAPP

Μάλιστα, αυτού του τύπου οι υποθέσεις, καθώς δεν αποτελούν SLAPP με τη στενή έννοια του όρου, δεδομένου ότι δεν πρόκειται αγωγές αλλά για ποινικές διώξεις, ανοίγουν και μια θεωρητική συζήτηση σχετικά με το ποιες υποθέσεις γίνονται κατανοητές ως SLAPP και ποιες όχι (περισσότερα επ' αυτού στο επόμενο κεφάλαιο).

Σε κάθε περίπτωση, αυτό που καθίσταται κάθε μέρα όλο και πιο σαφές, καθώς νέες υποθέσεις SLAPP κάνουν την εμφάνισή τους, ακόμη και τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές²¹, είναι ότι η ανάγκη προστασίας από τις SLAPP σε εθνικό επίπεδο (πέρα, δηλαδή, από το διασυνοριακό που προβλέπεται στην Οδηγία της ΕΕ) είναι αδήριτη. Παρά ταύτα, οι μέχρι τώρα σχετικές πρωτοβουλίες της Πολιτείας δεν φαίνεται να έχουν μέχρι τώρα αποτελέσματα καθώς από την ίδρυση της Ομάδας Εργασίας Συντονισμού (Task Force) με σκοπό τη διασφάλιση της προστασίας, της ασφάλειας και της ενίσχυσης της θέσης των δημοσιογράφων και άλλων επαγγελματιών ενημέρωσης το 2022 από την Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας και Ενημέρωσης²² έχουν περάσει 3 χρόνια και, παρά το γεγονός πως σύμφωνα με (εξαιρετικά πρόσφατες) αναφορές, η προστασία των δημοσιογράφων από καταχρηστικές αγωγές είναι στο πεδίο ενδιαφερόντων της task force, δεν έχει γίνει γνωστή κάποια άλλη σχετική με τις SLAPP δράση. Παρά ταύτα, σημειώνεται πως σύμφωνα με τις ίδιες αναφορές, είναι εν εξελίξει η συγκρότηση νομοπαρασκευαστικής επιτροπής που πρόκειται να εργαστεί για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2024/1069²³.

Σε αυτό το πλαίσιο και εφόσον πλέον προετοιμάζεται η ενσωμάτωση της Οδηγίας στη εθνική νομοθεσία, είναι σημαντικό αυτή να γίνει σε διάλογο με τα ενδιαφερόμενα μέρη, δηλαδή με όσες και όσους αποτελούν τα πλέον πιθανά θύματα καταχρηστικών αγωγών, ενώ ταυτόχρονα να ληφθούν υπόψη τόσο οι πρωτοβουλίες των ευρωπαϊκών θεσμών (βλ. Σύσταση 2022/758), όσο και οι συνεχείς υπενθυμίσεις που γίνονται στην Πολιτεία από από την κοινωνία των πολιτών αλλά και από ανεξάρτητους θεσμικούς φορείς. Ακριβώς σε αυτή την προσπάθεια φιλοδοξεί να συμβάλει και η παρούσα έρευνα με τη χαρτογράφηση του τοπίου των SLAPP στην χώρα μας που, προσώρας, παραμένει εν πολλοίς ανεξερεύνητο.

21. Ενδεικτικά: Πουλημένη Σταυρούλα, “Κάτοικος του Πάπυγκου δέχθηκε αγωγή SLAPP από τον εφοπλιστή Αντ. Λαιμό για μια ερώτηση σε δημόσιες υπηρεσίες”. AlterThess, 14/03/2025

22. Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας και Ενημέρωσης, “ΓΓΕΕ: Task Force για τη Διασφάλιση της Προστασίας, της Ασφάλειας και της Ενίσχυσης της Θέσης των Δημοσιογράφων και άλλων Επαγγελματιών των Μέσων Ενημέρωσης”, 01/08/2022. Βλ. και την υπ’ αρ. 4957/27.07.2022 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Επικοινωνίας και Ενημέρωσης.

23. Αθηναϊκό-Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων, “Η προστασία των δημοσιογράφων από καταχρηστικές αγωγές στο επίκεντρο συνεδρίασης της Task Force της ΓΓΕΕ”, 13/03/2025

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

2.1 Περιγραφή της Έρευνας

Η έρευνα διεξήχθη το 2024 και 2025 από την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και το The Manifold. Εκκινώντας από μία βιβλιογραφική έρευνα σχετικά με τις SLAPP, τόσο στην Ελλάδα, όσο και παγκόσμια, αναπτύχθηκαν από τις δύο οργανώσεις η μεθοδολογία και οι παραδοχές που ήταν απαραίτητες προκειμένου η έρευνα να είναι σε θέση να απεικονίσει με όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένο τρόπο την πραγματικότητα των SLAPP στη χώρας μας.

Πέραν της βιβλιογραφικής έρευνας και της μελέτης του σχετικού νομικού υλικού, διεξήχθησαν επιπλέον 17 συνεντεύξεις με άτομα που έχουν υποστεί SLAPP και με νομικούς επιστήμονες/ισσες που ειδικεύονται στο εν λόγω πεδίο. Οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν το δεύτερο μισό του 2024 από τους ερευνητές του The Manifold, και στη συνέχεια αναλύθηκαν από την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου τους πρώτους μήνες του 2025.

Εύλογα, καθόσον η μελέτη του φαινομένου των SLAPP είναι ένα σχετικά πρόσφατο πεδίο που εξελίσσεται δυναμικά και τα όρια του και οι εντός του εννοιολογήσεις είναι ακόμη υπό διαπραγμάτευση, για την πληρέστερη απεικόνιση του φαινομένου στην χώρας, κατά την εκπόνηση της έρευνάς μας, έγιναν ορισμένες μεθοδολογικές παραδοχές. Σημειώνεται, πάντως, εξ' αρχής ότι οι παραδοχές αυτές, όπως θα δούμε στη συνέχεια, ήταν αναγκαίες με βάση την εξέλιξη και τα ειδικά χαρακτηριστικά του φαινομένου στη χώρα μας, χωρίς, όμως αυτό να σημαίνει ότι δεν έχουν εφαρμογή και αλλού.

2.2 Μεθοδολογικοί Προβληματισμοί & Παραδοχές

Όσο και αν έχουν γίνει προσπάθειες, τόσο από την ακαδημαϊκή κοινότητα, όσο και από φορείς χάραξης και άσκησης πολιτικής (όπως, για παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Κοινοβούλιο), για τον σαφή ορισμό των SLAPP, ως μια πρακτική με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (την οποία είδαμε παραπάνω), κατά την εις βάθος ανάλυση του φαινομένου, γίνεται εμφανές ότι προκύπτουν ερωτηματικά σχετικά με το αν ορισμένες (νομικές ή άλλες) πρακτικές χωρούν στον ορισμό SLAPP ή όχι.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Οι μεταβλητές που πρέπει να εξεταστούν για να οριστεί εάν σε μια υπόθεση έχουν υπάρξει νομικές ενέργειες που παραπέμπουν σε SLAPP είναι δεκάδες και αποτελεί ζήτημα ορισμού και μεθοδολογίας το αν θα χαρακτηρίσουμε ως τέτοιες αυτές τις ενέργειες. Ως εκ τούτου, ο ορισμός που δίνεται στις SLAPP από την Οδηγία 2024/1069 είναι χρήσιμος για την υπόδειξη μιας κατεύθυνσης, αλλά μοιάζει να μην είναι πλήρης, καθόσον αφενός μεν μπορεί να μην καταλαμβάνει μια σειρά από νομικές ενέργειες που έχουν τις ίδιες επιδιώξεις με τις SLAPP αλλά όχι αναγκαστικά την ίδια μορφή, κι αφετέρου, ταυτόχρονα, κινδυνεύει να χαρακτηρίσει ως SLAPP υποθέσεις που ενδεχομένως δεν έχουν ακριβώς το υπόβαθρο που απαιτείται για αυτόν τον χαρακτηρισμό (πχ. πραγματική ανισορροπία δύναμης των εμπλεκόμενων μερών ή να υπάρχει πράγματι πρόθεση για επαγγελματική ή/και ψυχική ή/και οικονομική εξόντωση του θύματος).

Παρακάτω θα εξηγηθούν οι προβληματισμοί με τους οποίους ήρθαμε αντιμέτωποι κατά την ανάπτυξη της μεθοδολογίας της έρευνάς μας, και οι παραδοχές που χρειάστηκε να κάνουμε προκειμένου να αποφασιστεί ποιες υποθέσεις, κατά τη γνώμη μας, αποτελούν πράγματι SLAPP και ως εκ τούτου ποια είναι τα κατάλληλα άτομα να μας μιλήσουν γι' αυτό ως θύματα κατά τη διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας της μελέτης μας.

(Απουσία) Δημοσιογραφικής δεοντολογίας

Ένα πρώτο ζήτημα που εγείρεται είναι το κατά πόσον υφίσταται μια ελάχιστη, κοινή αντίληψη για την ποιότητα του δημοσιογραφικού λόγου. Προκειμένου να χαρακτηριστούν οι νομικές ενέργειες που λαμβάνει ένα πρόσωπο εναντίον ενός δημοσιογράφου για ένα δημοσίευμα του τελευταίου ως SLAPP, για παράδειγμα, για συκοφαντική δυσφήμιση, πρέπει πράγματι το δημοσίευμα να μην είναι συκοφαντικό. Θα αποτελούσε, άλλωστε, διαστροφή των όποιων μέτρων προστασίας της δημοσιογραφικής ελευθερίας, αν πίσω από αυτά μπορούσαν να καλυφθούν απροκάλυπτες συκοφαντίες, εκστρατείες δολοφονίας χαρακτήρων ή και ωμοί εκβιασμοί — πρακτικές που ενδημούν σε τμήμα των ελληνικών ΜΜΕ, ορισμένα εκ των οποίων είναι μάλιστα δημοφιλή.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Καθότι το πρόβλημα αυτό δεν είναι αποκλειστικά ελληνικό, σε πολλές χώρες το αποδεκτό επίπεδο της δημοσιογραφικής ποιότητας προκύπτει από κανόνες δεοντολογίας, οι οποίες περιφρουρούνται από αρμόδιους, ανεξάρτητους φορείς. Τα ΜΜΕ, με τη σειρά τους, όσα τουλάχιστον διεκδικούν εχέγγυα αξιοπιστίας, δεσμεύονται σε αυτούς τους κανόνες και υπάγονται στη δικαιοδοσία αυτών των φορέων.

Στην Ελλάδα, το καθήκον αυτό έχει αφεθεί στις δημοσιογραφικές ενώσεις, οι οποίες αφενός αποτελούν πρωτίστως συνδικαλιστικά σωματεία, και όχι παρατηρητήρια δεοντολογίας (watchdogs), αφετέρου δεσμεύουν μόνο τα μέλη τους ατομικά και όχι τα ΜΜΕ ως οργανισμούς. Το ΕΣΡ που έχει την αντίστοιχη αποστολή για τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς έχει συχνά γίνει αντικείμενο κριτικής για τον σποραδικό και ανεπαρκή τρόπο με τον οποίο περιφρουρεί τη δεοντολογία.

Με βάση τα παραπάνω, στην Ελλάδα δεν υπάρχει αντικειμενικά διαπιστώσιμη, κοινή αντίληψη για ποιο είναι το επίπεδο δημοσιογραφικού λόγου που χρήζει προστασίας. Τη διαπίστωση αυτή ενισχύουν οι ετήσιες εκθέσεις του Ινστιτούτου Reuters²⁴, οι οποίες στην Ελλάδα καταγράφουν τους χαμηλότερους δείκτες εμπιστοσύνης του κοινού στα ΜΜΕ (19%) ανάμεσα σε 46 χώρες.

Σε αυτό το πλαίσιο, στην έρευνά μας, κρίθηκε σκόπιμο να μην ληφθούν συνεντεύξεις από δημοσιογράφους τα δημοσιεύματα των οποίων ήταν προδήλως ατεκμηρίωτα, με το σκεπτικό ότι σε ένα υγιές δημοσιογραφικό τοπίο, τα δημοσιεύματα αυτά θα είχαν είτε τροποποιηθεί είτε δεν θα είχαν δημοσιευθεί, στο πλαίσιο της τήρησης των κανόνων δεοντολογίας από τα ίδια τα μέσα.

Media Capture

Όπως είδαμε κατά τον ορισμό των SLAPP, προκειμένου οι νομικές ενέργειες που κινούνται να χαρακτηρίζονται ως τέτοιες, πρέπει α) στόχος του ενάγοντα να είναι η καταστολή της δημόσιας κριτικής, και β) σε πολλές περιπτώσεις αυτό να επιδιώκεται από θέση σχετικής ισχύος.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Πώς όμως εξειδικεύεται η παραδοχή αυτή στο ελληνικό τοπίο των ΜΜΕ, το οποίο, σύμφωνα με έρευνες διεθνών φορέων βρίσκεται σε καθεστώς media capture, δηλαδή της υπερσυγκέντρωσης της ιδιοκτησίας των ΜΜΕ σε χέρια ισχυρών επιχειρηματικών συμφερόντων με ταυτόχρονη απουσία μέτρων απομόνωσης (chinese wall) ανάμεσα στην ιδιοκτησιακή και στην δημοσιογραφική διάσταση²⁵;

Η διαρκής σχέση διαπλοκής των ΜΜΕ με επιχειρηματικά και πολιτικά συμφέροντα, στην οποία οδηγεί το καθεστώς media capture, συνεπάγεται δύο, τουλάχιστον, ιδιαιτερότητες:

Πρώτον, δεν μπορεί να θεωρηθεί δεδομένη η ανισορροπία ισχύος μεταξύ του δημοσιογράφου που διατυπώνει την δημόσια κριτική και του δημοσίου προσώπου που ενδεχομένως ασκεί αγωγή. Όπως αναφέρεται στην έκθεση του Media Freedom Rapid Response, «ο αρχισυντάκτης κορυφαίας εφημερίδας δήλωσε ότι βασίζονται σε “υπολογίσιμη δύναμη πυρός” από την άποψη της νομικής υποστήριξης του εκδότη τους και ως εκ τούτου δεν ανησυχούν ιδιαίτερα για τις SLAPP»²⁶.

Δεύτερον, είναι εξαιρετικά δυσδιάκριτο ποια αντιδικία με εναγόμενο δημοσιογράφο αποσκοπεί πραγματικά στην καταστολή της δημόσιας κριτικής και ποια υποκρύπτει άλλου είδους διαμάχες μεταξύ της ιδιοκτησίας του μέσου (για την οποία ο δημοσιογράφος λειτουργεί ως πληρεξούσιος ή, κατά το δημοσιογραφικό ιδιόλεκτο, «πιστόλι») και του στόχου του δημοσιεύματος, ο οποίος μπορεί να είναι πολιτικός στον οποίο ασκείται με αυτόν τον τρόπο πίεση ή πρόσωπο που εκφράζει αντίπαλα επιχειρηματικά συμφέροντα.

Σε αυτό το πλαίσιο, κρίθηκε σκόπιμο οι συνεντεύξεις να ληφθούν από δημοσιογράφους που εργάζονται σε μέσα τα οποία έχουν αντικειμενικά διαπιστωμένα εχέγγυα ανεξαρτησίας, δεν ανήκουν δηλαδή στο “mainstream” τοπίο των ΜΜΕ, όπως αυτό περιγράφηκε συνοπτικά παραπάνω.

25. Media Freedom Rapid Response, “[Mission Report: Stemming the tide of Greek media freedom decline](#)”, Ιανουάριος 2024
26. ό.π.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το ότι αυτή η στόχευση αποτυπώνει ορθότερα το φαινόμενο των SLAPP στην Ελλάδα ενισχύεται και από τη διαπίστωση της έκθεσης του Media Freedom Rapid Response ότι «οι SLAPP δυσανάλογα επηρεάζουν μικρότερα και ανεξάρτητα δημοσιογραφικά εγχειρήματα στην Ελλάδα, αντί για καθιερωμένα και πιο οικονομικά σταθερά μέσα με πιο εύπορους ιδιοκτήτες»²⁷.

Κοινωνία των Πολιτών

Κατά την επισκόπηση που διεξήχθη για τον σχεδιασμό της έρευνας, δεν διαπιστώθηκαν αγωγές SLAPP εναντίον πλήθους οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, με τη στενή έννοια. Ένας πιθανός λόγος εξήγησης είναι ότι ο σχετικός τομέας στη χώρα δεν είναι ιδιαίτερα ευρύς, ενώ οι ΜΚΟ που έχουν την έδρα τους στην Ελλάδα και ασκούν δημόσια κριτική είναι ακόμη λιγότερες.

Εκεί όπου διαπιστώσαμε ότι κυρίως — διαχρονικά αλλά και σήμερα — στοχεύουν οι στρατηγικές αγωγές είναι τα κινήματα πολιτών, τα οποία δραστηριοποιούνται, κατά κύριο λόγο, σε περιβαλλοντικά ζητήματα. Η στοχοποίηση εδώ αφορά όχι μόνο τις νομικές μορφές τέτοιων κινήματων (π.χ. σύλλογοι) αλλά και μεμονωμένα φυσικά πρόσωπα, τα οποία έχουν, για παράδειγμα, πρωτοστατήσει σε διαμαρτυρίες, ιδιαίτερα για τοπικά περιβαλλοντικά ζητήματα.

Νομική μορφή των διεκδικήσεων

Όπως είδαμε παραπάνω, κατά τον ορισμό των SLAPP, αυτές νοούνται συνήθως ως αγωγές αποζημίωσης - εξού και η μετάφραση του αρκτικόλεξου στα ελληνικά ως "Στρατηγικές Αγωγές κατά της Δημόσιας Συμμετοχής". Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι ο ορισμός που θέλει την απειλή εξοντωτικών αποζημιώσεων να αποτελεί τον καθοριστικότερο παράγοντα για τον χαρακτηρισμό νομικών ενεργειών ως SLAPP είναι ιδιαίτερα στενός. Κι αυτό διότι αφενός είναι διαπιστωμένο ότι ακόμη και σε περιπτώσεις καταδίκης των εναγομένων, τα ελληνικά δικαστήρια δεν επιδικάζουν υπέρογκες αποζημιώσεις - άσχετα με το αν τέτοιες έχουν διεκδικηθεί με την αγωγή - και αφετέρου, πολύ συχνά, τα ένδικα μέσα που ασκούνται δεν είναι αγωγές αποζημίωσης, αλλά εγκλήσεις, η δίωξη δηλαδή αφορά ποινικά αδικήματα. Επιπλέον, οι απορρίψεις των αγωγών ή/και οι αθώσεις είναι συχνές στα ελληνικά δικαστήρια.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ως εκ τούτου, όπως προκύπτει και από εκθέσεις διεθνών φορέων²⁸, η κύρια απειλή εναντίον των εναγομένων —και αντιστοίχως η κύρια επιδίωξη των εναγόντων— δεν είναι το ενδεχόμενο να επιδικαστούν εξοντωτικές αποζημιώσεις αλλά ο (οικονομικός και ψυχολογικός) αντίκτυπος από τη μακρά δικαστική εμπλοκή, καθώς και η δυνατότητα του ενάγοντα/μηνυτή να επικαλείται την προσφυγή του καθ' όλη τη μακρά διαδικασία ως οιονεί αντικειμενική αμφισβήτηση της αξιοπιστίας του δημοσιεύματος.

Σε αυτό το πλαίσιο, κρίθηκε ότι πρέπει να περιληφθούν δημοσιογράφοι ασχέτως της στενής νομικής μορφής των διώξεων που αντιμετωπίζουν.

Κρατικές διώξεις

Ένας συναφής προς τον προηγούμενο προβληματισμός είναι ότι οι SLAPP, ασχέτως αν ενίοτε οι ενάγοντες είναι πολιτικά πρόσωπα, νοούνται πρωτίστως ως ιδιωτικές διαφορές. Ακόμη και όταν έχουμε να κάνουμε με μηνύσεις, πρόκειται κατά κανόνα για αδικήματα που διώκονται κατ' έγκληση, συνεπώς ο ρόλος της πολιτείας ως κατηγορού είναι με μια έννοια τυπικός.

Διεθνείς οργανισμοί, ωστόσο, έχουν ασκήσει κριτική στην Ελλάδα από τη σκοπιά των ελλειμμάτων του κράτους δικαίου όσον αφορά τον τρόπο που η πολιτεία αντιμετωπίζει τόσο τα ΜΜΕ όσο και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Σε σχέση με τα ΜΜΕ, η διεθνής οργάνωση Δημοσιογράφοι Χωρίς Σύνορα, η οποία αξιολογεί την Ελλάδα στην 88η θέση (τελευταία ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ) στον Δείκτη Ελευθερίας του Τύπου 2024, όπως αναφέραμε και παραπάνω, επισημαίνει δομικά προβλήματα ευθείας παρέμβασης της πολιτείας στη δημοσιογραφική ελευθερία. Τέτοιες συνιστούν, λόγου χάρη, η υπόθεση Predator/ΕΥΠ με τις παρακολουθήσεις δημοσιογράφων, αλλά και η συστηματική αστυνομική βία κατά δημοσιογράφων. Σε σχέση με τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, η διεθνής οργάνωση Human Rights Watch έχει επισημάνει απόπειρες νομικής καταστολής ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στο προσφυγικό ζήτημα²⁹.

28. ό.π.

29. Eva Cossé, “Greek Authorities Target NGOs Reporting Abuses against Migrants”, Human Rights Watch, 22/07/2021

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Δεν είναι η πρόθεσή μας να υποστηρίξουμε ότι στην Ελλάδα ισχύει γενικευμένο καθεστώς κρατικών διώξεων δημοσιογράφων ή ακτιβιστών. Επισημαίνουμε, ωστόσο, ότι σε νευραλγικά ζητήματα, όπως είναι τα δικαιώματα των προσφύγων ή τα προβλήματα του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος, όπου η χώρα και ιδιαίτερα οι κυβερνήσεις της έχουν δεχτεί σκληρή κριτική, τέτοιες διώξεις υφίστανται.

Σε αυτό το πλαίσιο, κρίθηκε ότι υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων που υφίστανται κρατικές διώξεις πρέπει να περιληφθούν στις συνεντεύξεις, παρότι με τη στενή έννοια δεν εμπίπτουν στον ορισμό των SLAPP. Το αντίθετο δε θα έδινε μια πλήρη εικόνα των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ελευθερία του λόγου στην Ελλάδα σήμερα.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1 Συνοπτική Παρουσίαση των Υπό Εξέταση Υποθέσεων

Λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω προβληματισμούς και παραδοχές, και με συνέπεια ως προς την μεθοδολογία που αναπτύχθηκε, δόθηκε μεγάλο βάρος στη σφαιρική απεικόνιση του φαινομένου κατά την διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας της μελέτης μας. Σε αυτό το πλαίσιο, έγινε μεγάλη προσπάθεια οι υποθέσεις που αναλύονται σε αυτή την έρευνα να είναι αντιπροσωπευτικές προς όλο ή το μεγαλύτερο μέρος της γκάμας των SLAPP στη Ελλάδα. Θεωρείται δε αυτονόητο ότι οι υπό εξέταση υποθέσεις σε καμία περίπτωση δεν εξαντλούν τις SLAPP που έχουν γίνει ή γίνονται σε εννεστώτα χρόνο στη χώρα μας. Τουναντίον, αποτελούν απλώς ένα κατά το δυνατόν αντιπροσωπευτικό δείγμα προκειμένου να γίνουν κατανοητά τα χαρακτηριστικά του φαινομένου στη χώρα μας.

Ακριβώς γι' αυτό το λόγο, δηλαδή της πληρότητας και της άρτιας κατανόησης του φαινομένου, στο πλαίσιο της έρευνας, διεξήχθησαν συνεντεύξεις και με την κα Χριστίνα Βρεττού, Δρ. Συνταγματικού Δικαίου, δικηγόρο και μέλος του "Expert Group against SLAPP" αλλά και με τον Σωτήρη Τριανταφύλλου, πρόεδρο της ΠΟΕΣΥ, που έχει ιδρύσει το Παρατηρητήριο για τις SLAPP.

Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά, σε αλφαβητική σειρά, οι υποθέσεις που εξετάζονται στην έρευνα μας και για τις οποίες μας παραχωρήθηκαν συνεντεύξεις από τα ίδια τα θύματα-στόχους.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟ ΕΞΕΤΑΣΗ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

1. Δημήτρης Αγγελίδης και Εφημερίδα των Συντακτών

Ο Δημήτρης Αγγελίδης και η Εφημερίδα των Συντακτών δέχτηκαν αγωγή για εξύβριση και συκοφαντική δυσφήμιση, με διεκδικούμενη αποζημίωση 30.000 ευρώ από τον δημοσιογράφο και το ίδιο ποσό από την εφημερίδα, από τον δικηγόρο Αλέξη Κούγια, για το δημοσίευμα «Κρεσέντο χυδαιότητας από την υπεράσπιση Λιγνάδη». Παράλληλα ο δικηγόρος υπέβαλε και μήνυση κατά του δημοσιογράφου για το αδίκημα της συκοφαντικής δυσφήμισης μέσω του διαδικτύου. Η αγωγή δικάστηκε στις 4 Μαΐου του 2023 από το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών. Το δικαστήριο αποφάσισε να αναβάλει την έκδοση απόφασης ως την εκδίκαση της μήνυσης από το ποινικό δικαστήριο. Η συζήτηση της μήνυσης δεν έχει ακόμα εκδικαστεί κατόπιν επανειλημμένων αναβολών.

2. Κώστας Βαξεβάνης και εφημερίδα Documento

Ο Κώστας Βαξεβάνης και η εφημερίδα Documento, την οποία εκδίδει, έχει δεχτεί πάνω από 120 αγωγές και μηνύσεις. Υποστηρίζει ότι εκτός από δημόσια πρόσωπα που κάνουν αγωγές και μηνύσεις, παρατηρεί και μια «εργαλειοποίηση της Δικαιοσύνης», η οποία διατάσσει έρευνες για το πώς βρέθηκαν τα στοιχεία που δημοσιεύονται στην κατοχή των δημοσιογράφων. Επικαλούμενες, έτσι, το «υπηρεσιακό απόρρητο», οι αρχές αποπειρώνται, σύμφωνα με τον δημοσιογράφο, να θέσουν προσκόμματα στην έρευνα και την αποκάλυψη. Ένα παράδειγμα, μεταξύ πολλών, είναι η υπόθεση που αποκαλύφθηκε εν μέσω της πανδημίας, με την τότε Γραμματέα Αντεγκληματικής Πολιτικής, κ. Νικολάου. Σύμφωνα με το ρεπορτάζ, η κ. Νικολάου έκανε αναθέσεις μεγάλης χρηματικής αξίας για την προμήθεια μέσων προστασίας από τον κορονοϊό σε εταιρείες που είχαν άσχετα επιχειρηματικά αντικείμενα και σε τιμές πολλαπλάσιες από τις κανονικές. Επειδή η εφημερίδα αποκάλυψε συναντήσεις της κ. Νικολάου με πρόσωπα σχετιζόμενα με το ρεπορτάζ, η Εισαγγελία άσκησε δίωξη εναντίον του κ. Βαξεβάνη για παραβίαση του υπηρεσιακού απορρήτου που αφορά τις συναντήσεις εντός των φυλακών.

Ο κ. Βαξεβάνης έχει δεχτεί επίσης αγωγές από την επιχειρηματία Μαρέβα Γκραμπόφσκι-Μητσοτάκη (σύζυγος του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη), με αφορμή δημοσιεύματα που αφορούσαν την υποβολή ανακριβούς δήλωση πόθεν έσχες και την κατοχή offshore εταιρείας. Οι αγωγές απορρίφθηκαν από τα δικαστήρια.

Έχει δεχτεί επίσης αγωγές από τον πρώην υπουργό Δικαιοσύνης και νυν αντιπρόεδρο της Βουλής Χαράλαμπο Αθανασίου, καθώς και από την σύζυγο του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Γιάννη Στουρνάρα, για αποκαλύψεις που αφορούσαν την επιχειρηματική της δραστηριότητα και προνομιακές συμβάσεις με το Δημόσιο.

3. Παναγιώτης Δημητράς και Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι

Ο Παναγιώτης Δημητράς είναι ενεργό μέλος της Κοινωνίας των Πολιτών στην Ελλάδα και ιδρυτής της οργάνωσης 'Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι'. Στο πλαίσιο ενός προγράμματος για υποθέσεις ρητορικής μίσου στο διαδίκτυο, το Παρατηρητήριο έκανε μηνυτήριες αναφορές προκειμένου η Δικαιοσύνη να διερευνήσει αν υφίσταται ρητορική μίσους στις υποθέσεις που το Παρατηρητήριο εντόπιζε. Κατά την υλοποίηση του προγράμματος κατατέθηκαν εκατοντάδες μηνυτήριες αναφορές με αποτέλεσμα σε ορισμένες υποθέσεις να ασκηθεί ποινική δίωξη και σε άλλες οι μηνυτήριες αναφορές της οργάνωσης να τεθούν στο αρχείο.

Σε αυτό το πλαίσιο, δύο πρόσωπα ξεχώρισαν κατηγορώντας τον Παναγιώτη Δημητρά για ψευδή καταμήνυση και για συκοφαντική δυσφήμιση. Στην πρώτη περίπτωση ο Φαήλος Κρανιδιώτης, αντιπρόεδρος του ακροδεξιού κόμματος 'Εθνική Δημιουργία', άσκησε αγωγή αποζημίωσης διεκδικώντας 120.000 ευρώ. Για την συγκεκριμένη υπόθεση πραγματοποιήθηκε η δίκη και σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου σε πρώτο βαθμό δεν υπήρξε συκοφαντική δυσφήμιση, παρόλα αυτά, έγινε δεκτός ο ισχυρισμός ότι υπήρξε εξύβριση διότι ο Π. Δημητράς, στη δημοσιοποίηση της μήνυσης του, είχε δήθεν αποκαλέσει τον Φαήλο Κρανιδιώτη ρατσιστή (πράγμα που, σύμφωνα, με τον Π. Δημητρά είναι ψευδές). Το Δικαστήριο επιδίκασε αποζημίωση 3.000 ευρώ για εξύβριση αλλά ο Π. Δημητράς έχει ασκήσει έφεση.

Στη δεύτερη περίπτωση η δικαστική διαμάχη, πάλι στο πλαίσιο των εν λόγω μηνυτήριων αναφορών για ρητορική μίσους, ο Χρήστος Καλυβιώτης (πρ. Δήμαρχος Μαντουδίου) διεκδικεί 30.000 ευρώ για ψευδή καταμήνυση και για συκοφαντική δυσφήμιση. Η αγωγή δεν έχει ακόμη εκδικαστεί διότι "έτρεχε" παράλληλα σχετική ποινική δίκη, στην οποία ο Π. Δημητράς αθώωθηκε.

Ταυτόχρονα, οι δικαστικές περιπέτειες του Π. Δημητρά δεν εξαντλούνται στις SLAPP αγωγές αλλά συνεχίζονται και με κρατικές διώξεις για τη δράση του τελευταίου και της οργάνωσής του στην προστασία των προσφύγων. Σε αυτό το πλαίσιο, εδώ και μερικά χρόνια λαμβάνουν χώρα ποινικές έρευνες για κακουργηματικές πράξεις που φέρεται να έχει διαπράξει ο τελευταίος κατά τη δράση του στο προσφυγικό και του έχουν επιβληθεί περιοριστικοί όροι που δεν του επιτρέπουν την έξοδο από τη χώρα και τον υποχρεώνουν να εμφανίζεται δύο φορές το μήνα σε αστυνομικό τμήμα, εγγύηση ύψους 10.000 ευρώ, ενώ για 18 μήνες είχε δεσμευτεί προσωπικός λογαριασμός του χωρίς ποτέ να έχει ασκηθεί η ποινική δίωξη που προβλέπεται να συνοδεύει τη δέσμευση του λογαριασμού.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟ ΕΞΕΤΑΣΗ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

4. Κάτοικοι Τήνου

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η συγκεκριμένη υπόθεση είχε να κάνει με την προσπάθεια των κατοίκων του νησιού να αντισταθούν στην εγκατάσταση ανεμογεννητριών στο νησί τους. Η εταιρία που είχε αναλάβει την εγκατάσταση, η Ενεργειακή Κυκλάδων, τον Ιούλιο του 2020, κατέθεσε αγωγές εναντίον 100 κατοίκων και αιρετών του νησιού - αργότερα 99 καθώς ένας από τους εναγόμενους ήταν ακόμη ανήλικος - σε μια προσπάθεια κάμψης των αντιδράσεων των κατοίκων.

Η εταιρεία ταυτοποίησε τους πολίτες που συμμετείχαν στις αντιδράσεις (σύμφωνα με αναφορές, με τη βοήθεια της αστυνομίας η οποία είχε καταγράψει τις πινακίδες των οχημάτων τους) και διεκδίκησε, με μια σειρά από αιτιάσεις (διαφυγόντα κέρδη, ηθική βλάβη, κ.λπ.) 300.000 ευρώ από τους πολίτες. Ταυτόχρονα κινήθηκαν και ποινικές διώξεις (οι οποίες είναι εν εξελίξει) εναντίον των κατοίκων, κάποιες έπειτα από μηνύσεις της εταιρίας και κάποιες αυτεπάγγελα.

Έκτοτε το έργο έχει προχωρήσει και το Δικαστήριο, σε πρώτο βαθμό, όσον αφορά την αποζημίωση, δικαίωσε την εταιρεία, αποφασίζοντας να καταβληθεί από τους εναγόμενους το συνολικό ποσό των 5.000 ευρώ. Σε αυτή την απόφαση δεν έχει οριστικοποιηθεί, ως τη στιγμή σύνταξης αυτής της αναφοράς, αν οι πολίτες θα ασκήσουν έφεση.

5. Φωτεινή Λαμπρίδη και TVXS

Η Φωτεινή Λαμπρίδη και το TVXS δέχτηκαν αγωγή με αίτημα αποζημίωσης 200.000 ευρώ και μήνυση από τον πρώην αντιπρόεδρο της UNICEF-Ελλάς Γρηγόρη Φελώνη. Αφορμή στάθηκε δημοσίευμα της δημοσιογράφου, με το οποίο απαντούσε στον ισχυρισμό του δημοσιογράφου Γιάννη Λοβέρδου πως το «σκάνδαλο UNICEF» αφορούσε τον ΣΥΡΙΖΑ, ότι στις διοικήσεις του οργανισμού στην πραγματικότητα είχαν συμμετάσχει πολλά πρόσωπα με σημαίνουσες θέσεις στο ΠΑΣΟΚ, μεταξύ των οποίων και ο κ. Φελώνης. Η κα. Λαμπρίδη είχε, με προηγούμενα δημοσιεύματα, για τα οποία δεν είχε δεχτεί αγωγές, αποκαλύψει τα πορίσματα βάσει των οποίων στελέχη του οργανισμού ελέγχονταν για κακοδιαχείριση.

Στο ποινικό σκέλος η δημοσιογράφος καταδικάστηκε πρωτόδικα σε 18 μήνες φυλάκιση, αν και ο Εισαγγελέας είχε προτείνει την αθώωσή της και έκανε έφεση. Ωστόσο στο αστικό η δημοσιογράφος δικαιώθηκε με το δικαστήριο να ζητά η αγωγή να απορριφθεί ως αβάσιμη. Στο εφετείο που αφορούσε το ποινικό μέρος, η δίκη σε δεύτερο βαθμό πραγματοποιήθηκε μετά από αναβολή, τον Μάρτιο του 2025 και οι δύο πλευρές μετά την προτροπή της έδρας συμβιβάστηκαν. Η δημοσιογράφος προχώρησε σε δήλωση αποκατάστασης για το σκάνδαλο της UNICEF, η δίκη του οποίου ξεκίνησε πρόσφατα. Ο ανακριτής δεν κάλεσε ποτέ σαν μάρτυρα τον επί χρόνια αντιπρόεδρο της Ελληνικής Επιτροπής της UNICEF και μηνυτή της δημοσιογράφου.

6. Νικόλας Λεοντόπουλος και Reporters United

Ο Νικόλας Λεοντόπουλος, δημοσιογράφος των Reports United είναι ένας από τους δημοσιογράφους που εργάστηκαν και συνεισέφεραν σε πολλές αποκαλύψεις σχετικά με το σκάνδαλο των υποκλοπών. Ο ίδιος, το μέσο στο οποίο εργάζεται, όπως και άλλοι δημοσιογράφοι και μέσα που εργάστηκαν στη συγκεκριμένη υπόθεση (βλ. παραπάνω), αντιμετωπίζει δύο αγωγές από τον τότε Γενικό Γραμματέα του Πρωθυπουργού, Γρηγόρη Δημητριάδη, για τις αποκαλύψεις που συνέδεαν τον τελευταίο με το σκάνδαλο των υποκλοπών.

Η πρώτη αγωγή που αντιμετωπίζει ο Ν. Λεοντόπουλος, οι συνάδελφοι του και τα μέσα στα οποία εργάζονται, αφορά αίτημα αποζημίωσης για περισσότερο από 1.000.000 ευρώ, ενώ η δεύτερη ένα ακόμα μεγαλύτερο ποσό, με τις αποζημιώσεις που αξιώνει ο τέως Γενικός Γραμματέας του Πρωθυπουργού και με τις δύο αγωγές να ξεπερνούν στο σύνολο τα 3,5 εκατομμύρια ευρώ.

Η πρώτη αγωγή εκδικάστηκε και απορρίφθηκε³⁰, ενώ η δεύτερη εκδικάστηκε στις 5 Δεκεμβρίου του 2024³¹. Η απόφαση η οποία δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 2025 απέρριψε πλήρως την αγωγή για τους δημοσιογράφους του Reporters United (Νικόλα Λεοντόπουλο, Θοδωρή Χονδρόγιαννο και Χριστόφορο Κάσδαγλη) και τον ρεπόρτερ της Εφημερίδας των Συντακτών Δημήτρη Τερζή, καταδικάζοντας τον κ. Δημητριάδη στην καταβολή δικαστικών εξόδων 4.750 ευρώ. Έκρινε όμως ότι αποτελεί απλή δυσφήμιση ένας τίτλος της Εφημερίδας των Συντακτών σε ένα από τα πολλά επίδικα άρθρα.

30. Reporters United, “Υποκλοπές: Η δικαστική απόφαση που απορρίπτει την αγωγή Δημητριάδη και δικαιώνει Reporters United και ΕφΣυν”, 10/10/2024

31. Χονδρόγιαννος Θοδωρής et al, “Αψεγάδιαστο δημοσίευμα: Η εκδίκαση της δεύτερης αγωγής Δημητριάδη κατά Reporters United & ΕφΣυν για τις υποκλοπές”, Reporters United, 18/12/2024

7. Παρατηρητήριο Ποιότητας Περιβάλλοντος Σύρου

Το Παρατηρητήριο Ποιότητας Περιβάλλοντος Σύρου (ΠΠΠΣ), καθώς και μέλη του, συμπεριλαμβανομένου του προέδρου του, αντιμετωπίζουν αγωγές από την ONEX Shipyards (όμιλος που διαχειρίζεται το Νεώριο Σύρου) που αξιώνουν αποζημιώσεις συνολικού ύψους άνω των 3 εκατομμυρίων ευρώ για συκοφαντική δυσφήμιση, ηθική βλάβη, και διαφυγόντα κέρδη. Πιο συγκεκριμένα, η αρχική αγωγή ενός εκατομμυρίου ευρώ στρεφόταν εναντίον του ΠΠΠΣ και όταν τα δύο μέλη του γνωστοποίησαν σε ραδιοφωνικούς σταθμούς την αγωγή αυτή, ο όμιλος στράφηκε και εναντίον τους αξιώνοντας επιπλέον αποζημίωση ενός εκατομμυρίου ευρώ από τον καθένα. Η πρώτη αγωγή ασκήθηκε έπειτα από τη δράση του ΠΠΠΣ με αφορμή τα επαναλαμβανόμενα επεισόδια ατμοσφαιρικής και θαλάσσιας ρύπανσης, όπως και ηχορύπανσης στην περιοχή του λιμανιού της Ερμούπολης, όπου η ONEX με δύο εταιρείες της (ONEX Ναυπηγεία Σύρου και ONEX Neorion Shipyards S.A.) διαχειρίζεται το Νεώριο.

Αρχικά, το Πολυμελές Πρωτοδικείο Σύρου, με την απόφασή του (42/2022), έκρινε αβάσιμες όλες τις κατηγορίες της ONEX εναντίον τους, αναγνωρίζοντας πως η δράση τους προκειμένου να αναδείξουν το ζήτημα της ρύπανσης του φυσικού περιβάλλοντος και της απειλής προς τη δημόσια υγεία είναι απολύτως θεμιτή, εύλογη, τεκμηριωμένη, δικαιολογημένη και χωρίς καμία σκοπιμότητα. Ως εκ τούτου, το δικαστήριο απέρριψε κάθε αξίωση για αποζημιώσεις προς την ONEX, ενώ, κρίνοντας δικαιολογημένα τα ερωτήματα που απηύθυναν προς τις αρχές, στην πραγματικότητα αναγνώρισε πως οι αρχές εξακολουθούν να οφείλουν απαντήσεις σε αυτά.

Παρά την πρωτόδικη απόφαση, η ONEX επέμεινε στην τακτική της απειλής της οικονομικής εξόντωσης των εναγομένων, ασκώντας έφεση κατά της απόφασης στο σύνολό της. Από την πλευρά τους, το ΠΠΠΣ και τα μέλη του κατέθεσαν έφεση ως προς το σκέλος της σύνδεσης των αδιάψευστων χορηγιών της εταιρείας προς τις αρχές, με την αδιάψευστη αδράνεια των τελευταίων, η οποία τεκμηριώνεται διαχρονικά. Σε αυτή τη φάση αναμένεται η απόφαση του δευτεροβάθμιου Δικαστηρίου³².

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟ ΕΞΕΤΑΣΗ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

8. Άννα Νίνη και Omnia TV

Η Άννα Νίνη και το μέσο στο οποίο εργάζεται, το OmniaTV, δέχτηκαν το 2024 αγωγή για ηθική βλάβη από τον επιχειρηματία, δημοτικό σύμβουλο και στέλεχος της Νέας Δημοκρατίας, Δημήτρη Καρρά. Με την αγωγή του ο Δημήτρης Καρράς αξιώνει το ποσό των 50.000 ευρώ από τη δημοσιογράφο και το μέσο διότι δημοσίευσαν ρεπορτάζ στο οποίο παρουσιαζόταν έγγραφο της δικογραφίας της υπόθεσης του διεθνούς κυκλώματος τράφικινγκ «Αμαρυλλίς», όπου ο κ. Καρράς εμφανιζόταν ως υπεύθυνος καταστήματος που συμμετείχε στο ξέπλυμα χρήματος του κυκλώματος³³.

Η Άννα Νίνη, όπως και πολλοί συνάδελφοι της, έχει έρθει και στο παρελθόν αντιμέτωπη με αγωγές που διεκδικούσαν υπέρογκες αποζημιώσεις για τα ρεπορτάζ της, με τις αγωγές να αξιώνουν ποσά έως και 250.000 ευρώ, ενώ έχει μηνυθεί και από την οικογένεια του μεσίτη της υπόθεσης της δολοφονίας του Ζακ Κωστόπουλου για παραβίαση προσωπικών δεδομένων.

9. Γιάννα Παπαδάκου

Η δημοσιογράφος Γιάννα Παπαδάκου έχει αντιμετωπίσει πλήθος μηνύσεων και αγωγών για τις έρευνες που διεξήγαγε τόσο σχετικά με τη λίστα Lagarde όσο και με το σκάνδαλο της Novartis. Οι δικαστικές παραπομπές της δημοσιογράφου από τον επιχειρηματία Σάμπι Μιωνή είναι συνεχείς τα τελευταία 12 χρόνια (από το 2013), παρά το ομόφωνο απαλλακτικό βούλευμα του Δικαστικού Συμβουλίου του άρθρου 86 παρ. 4 του Συντάγματος τον Ιούνιο του 2022 που έκρινε ότι δεν υπήρχε κανένα αδίκημα. Ο επιχειρηματίας συνέχιζε τις διώξεις σε βάρος της δημοσιογράφου έως και πρόσφατα, εμφανίζοντας, μάλιστα, σε αρκετές διαδικασίες ως μάρτυρα υπεράσπισής του το στέλεχος της Νέας Δημοκρατίας, Σταύρο Παπασταύρου ο οποίος έχει διατελέσει υπουργός Επικρατείας και πλέον είναι υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας³⁴. Και σε αυτή τη δικαστική διαμάχη η δημοσιογράφος αθώωθηκε ομόφωνα από το Β' Τριμελές Εφετείο Πλημμελημάτων Αθήνας το 2024³⁵.

33. Εφημερίδα των Συντακτών, “Αγωγή SLAPP κατά του OmniaTV και της δημοσιογράφου Άννας Νίνη”, 03/12/2024 και και OmniaTV, “Αγωγή 50.000 ευρώ κατά του OmniaTV και της Άννας Νίνη από τον Δ. Καρρά για το ρεπορτάζ της υπόθεσης τράφικινγκ «Αμαρυλλίς»” 02/12/2024

34. Κοψίνη Χριστίνα, “Συνεχίζονται οι SLAPPs διώξεις κατά της Γιάννας Παπαδάκου”, Εφημερίδα των Συντακτών, 03/07/2024

35. Κοψίνη Χριστίνα, “Δικαστική δικαίωση της δημοσιογράφου Γιάννας Παπαδάκου”, Εφημερίδα των Συντακτών, 10/08/2024

10. Σταυρούλα Πουλημένη και Alterthess

Η Σταυρούλα Πουλημένη και το μέσο στο οποίο εργάζεται, το Alterthess, τον Οκτώβριο του 2020 δημοσίευσαν ένα άρθρο σχετικά με την καταδίκη δύο στελεχών της Hellas Gold για ρύπανση των επιφανειακών υδάτων της βορειοανατολικής Χαλκιδικής και υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Παρόλο που το ρεπορτάζ είχε μόνο πληροφοριακό χαρακτήρα και τα δύο στελέχη καταδικάστηκαν και από το Εφετείο ένα χρόνο αργότερα, η δημοσιογράφος και το μέσο δέχθηκαν αγωγή που αξίωνε αποζημίωση 100.000 ευρώ για παράνομη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Η αγωγή εκδικάστηκε τον Μάιο του 2022 και το δικαστήριο έκανε εν μέρει δεκτή την αγωγή επιδικάζοντας αποζημίωση 3.000 ευρώ, κρίνοντας την υπόθεση μάλλον ως ιδιωτική διαφορά και όχι ως ένα ζήτημα δημόσιου συμφέροντος για το οποίο υπήρχε ανάγκη πληροφόρησης του κοινού. Στην απόφαση σχετικά με την αγωγή ασκήθηκε έφεση η οποία, όμως, απορρίφθηκε³⁶.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟ ΕΞΕΤΑΣΗ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

11. Τάσος Σαραντής και Εφημερίδα των Συντακτών

Στις 29 Δεκεμβρίου του 2019 ο Τάσος Σαραντής δημοσίευσε στην Εφημερίδα των Συντακτών στην οποία εργάζεται ένα άρθρο με τίτλο “Οι ανεμογεννήτριες «γεννούν» βιομηχανία διώξεων”. Το άρθρο αφορούσε ένα μπαράζ μηνύσεων και αγωγών από την εταιρεία «WRE ΕΜΑΣ - Ανώνυμη Οικοδομική Εταιρεία Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και Παροχής Υπηρεσιών» προς μια σειρά από πρόσωπα και φορείς, και πιο συγκεκριμένα προς το δήμαρχο και ολόκληρο το δημοτικό συμβούλιο του Δήμου Μονεμβασίας (συνολικά 27 άτομα), τουλάχιστον 10 φυσικά πρόσωπα (κάποια απ’ αυτά δύο φορές), τη Συντονιστική Επιτροπή Αγώνα ενάντια στην εγκατάσταση Αιολικών Σταθμών και Δικτύου Υψηλής Τάσης, το Περιβαλλοντικός και Πολιτιστικός Σύλλογος Μονεμβασίας/Χερσονήσου Μαλέα «ARTEMIS», αλλά και δύο μέσα ενημέρωσης της Λακωνίας, το «Mousikos Palmos 94,5 fm» και το «FLY fm 89,7».

Τέσσερις μέρες αργότερα η ίδια εταιρεία επέδωσε στο δημοσιογράφο και την εφημερίδα εξώδικη διαμαρτυρία και στη συνέχεια κατέθεσε αγωγή αξιώνοντας το ποσό των 225.000 ευρώ συνολικά για δήθεν «δημοσίευση ψευδών, συκοφαντικών και προσβλητικών για την εταιρεία ισχυρισμών» που θίγουν, μεταξύ άλλων, την επιχειρηματική δραστηριοποίησή της. Επιπλέον, η εταιρεία αξίωνε 1.000 ευρώ για κάθε επιπλέον αναφορά στο πρόσωπό της καθώς και να απαγγελθεί προσωρινή κράτηση 12 μηνών στον δημοσιογράφο και στον πρόεδρο του Δ.Σ. της εταιρείας που εκδίδει την εφημερίδα, ως μέσο εκτέλεσης της απόφασης.

Η αγωγή εκδικάστηκε τον Φεβρουάριο του 2023, κρίθηκε ως απαράδεκτη και απορρίφθηκε.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟ ΕΞΕΤΑΣΗ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

12. Γιάννης Στεβής και Αστραπάρης

Η τοπική ιστοσελίδα της Χίου, “Αστραπάρης”, που έχει δημιουργήσει και διευθύνει ο Γιάννης Στεβής, έχουν δεχθεί, όχι μία, αλλά δύο αγωγές για συκοφαντική δυσφήμιση, καθώς και μία μήνυση από τη Διοικήτρια του Νοσοκομείου Χίου, Ελένη Κανταράκη. Και οι δύο αγωγές αξιώνουν από το δημοσιογράφο και το μέσο από 100.000 ευρώ η κάθε μία (σύνολο 200.000 ευρώ) για συκοφαντική δυσφήμιση μέσω μιας σειράς δημοσιευμάτων τα οποία είχαν να κάνουν με την διαχείριση των πόρων του Νοσοκομείου, κυρίως κατά την περίοδο της πανδημίας.

Η πρώτη αγωγή εκδικάστηκε από το Πολυμελές Πρωτοδικείου Χίου και έγινε εν μέρει δεκτή επιδικάζοντας συνολική αποζημίωση 8.000 ευρώ. Σε αυτή την απόφαση ασκήθηκε έφεση από τον δημοσιογράφο³⁷ αλλά τελικά η συγκεκριμένη υπόθεση έκλεισε, με απόσυρση των αγωγών και της μήνυσης κατά του Γιάννη Στεβή και του astraparis.gr, καθώς και των αντιθέτων μηνύσεων κατά της Ελένης Κανταράκη.

13. Επιτροπή αγώνα πολιτών Βόλου κατά της καύσης σκουπιδιών

Η Επιτροπή αγώνα πολιτών Βόλου κατά της καύσης σκουπιδιών αγωνιζόταν επί σειρά ετών ενάντια στη ρύπανση του περιβάλλοντος που προκαλείται από την η γαλλοελβετική ΑΓΕΤ-LafargeHolcim. Ο αγώνας της Επιτροπής ήταν πολύμορφος, είχε, δηλαδή, ακτιβιστικές, δικαστικές αλλά και επιστημονικές προεκτάσεις. Στο πλαίσιο της δράσης της Επιτροπής, μέλη της έχουν διωχθεί τόσο σε ποινικό, όσο και σε αστικό επίπεδο. Τρία μέλη της Επιτροπής βρίσκονται αντιμέτωπα με κατηγορίες διατάραξης οικιακής ειρήνης και άσκησης βίας, ενώ ένα από αυτά έχει καταδικαστεί σε ποινή 16 μηνών φυλάκισης για την φθορά ενός πομόλου πόρτας.

Πέρα από τις συλλήψεις και τις μηνύσεις, η εταιρεία υπέβαλε και αγωγή εναντίον των τριών πολιτών, κατηγορώντας τους για συκοφαντική δυσφήμιση, απαιτώντας να σταματήσουν να αναφέρονται στη δραστηριότητα του εργοστασίου και ζητώντας από το δικαστήριο να τιμωρούνται με 1.000 ευρώ κάθε φορά που αναφέρονται δημόσια στο όνομα της εταιρείας. Η αγωγή απορρίφθηκε από το δικαστήριο το καλοκαίρι του 2021³⁸.

37. Αστραπάρης, “Πλήγμα για την δημοσιογραφία, δεκτή εν μέρει η αγωγή της διοικήτριας του νοσοκομείου Χίου κατά του Αστραπάρη”, 12/07/2023

38. Σαραντής Τάσος, “ Δικάζονται για τον αγώνα κατά της καύσης σκουπιδιών”, Εφημερίδα των Συντακτών, 18/10/2023

14. Άρης Χατζηγεωργίου και Εφημερίδα των Συντακτών

Στις 4 Ιουλίου του 2021, ο δημοσιογράφος Άρης Χατζηγεωργίου δημοσίευσε στην Εφημερίδα των Συντακτών ένα ρεπορτάζ με τίτλο “Το Μαξίμου... πίκρανε τον Μαρινάκη!”. Το ρεπορτάζ είχε να κάνει με την διαχείριση των απορριμμάτων της Αττικής και σχολίαζε πως οι όροι των προκηρύξεων των διαγωνισμών σχετικά με την διαχείριση των απορριμμάτων δεν ευνοούσαν την εταιρεία συμφερόντων του επιχειρηματία, Βαγγέλη Μαρινάκη η οποία, σύμφωνα με τις πληροφορίες του ρεπορτάζ, επιθυμούσε να συμμετέχει στη διαχείριση των απορριμμάτων της Αττικής.

Ο επιχειρηματίας επέδωσε εξώδικη διαμαρτυρία στον δημοσιογράφο και την εφημερίδα και αφού ο δημοσιογράφος απάντησε στο εξώδικο, ο Βαγγέλης Μαρινάκης, τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, κατέθεσε αγωγή για συκοφαντική δυσφήμιση, αξιώνοντας 300.000 ευρώ ως αποζημίωση. Η αγωγή εκδικάστηκε το καλοκαίρι του 2022 σε δικαστήριο του Πειραιά και τον Οκτώβριο του ίδιου έτους εκδόθηκε η απόφαση, σύμφωνα με την οποία, απορρίφθηκαν οι αιτιάσεις της αγωγής στο σύνολό τους.

15. Θοδωρής Χονδρόγιαννος και Reporters United

Η αποκάλυψη του σκανδάλου των υποκλοπών το 2022 επέφερε ένα μπαράζ εξωδίκων και αγωγών κατά των δημοσιογράφων και των μέσων που ανέδειξαν το θέμα. Λίγο μετά την αποκάλυψη του σκανδάλου ο Γενικός Γραμματέας του Πρωθυπουργού, Γρηγόρης Δημητριάδης, παραιτήθηκε και κατέθεσε αγωγές κατά της Εφημερίδας των Συντακτών και της ερευνητικής ομάδας Reporters United καθώς και των δημοσιογράφων Νικόλα Λεοντόπουλου, Θοδωρή Χονδρόγιαννου και Θανάση Κουκάκη, αξιώνοντας ποσό που ξεπερνούσε συνολικά το μισό εκατομμύριο ευρώ. Η αγωγή αυτή εκδικάστηκε το 2024 και η αγωγή απορρίφθηκε³⁹. Στη συνέχεια, τον Νοέμβριο του 2023, ο πρώην Γενικός Γραμματέας του Πρωθυπουργού κινήθηκε και πάλι νομικά εναντίον στελεχών της Εφημερίδας των Συντακτών και δημοσιογράφων των Reporters United, αξιώνοντας αυτή τη φορά συνολικά 3.3 εκατ. ευρώ⁴⁰. Η απόφαση η οποία δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 2025 απέρριψε πλήρως την αγωγή για τους δημοσιογράφους του Reporters United (Νικόλα Λεοντόπουλο, Θοδωρή Χονδρόγιαννο και Χριστόφορο Κάσδαγλη) και τον ρεπόρτερ της Εφημερίδας των Συντακτών Δημήτρη Τερζή, καταδικάζοντας τον κ. Δημητριάδη στην καταβολή δικαστικών εξόδων 4.750 ευρώ. Έκρινε όμως ότι αποτελεί απλή δυσφήμιση ένας τίτλος της Εφημερίδας των Συντακτών σε ένα από τα πολλά επίδικα άρθρα.

Σημειώνεται ακόμη πως ο Θοδωρής Χονδρόγιαννος έχει δεχθεί και σε άλλες περιπτώσεις μηνύσεις και αγωγές για ρεπορτάζ του. Το 2018 δέχτηκε μήνυση σχετικά με έρευνα που είχε κάνει σχετικά με τις κυνομαχίες (η μήνυση τέθηκε στο αρχείο) και το 2020 είχε έρθει αντιμέτωπος με αγωγή από την ανώνυμη εταιρεία 'Ανταποδοτική Ανακύκλωση' η οποία αξίωσε 80.000 ευρώ για το ρεπορτάζ με τίτλο "Η προβληματική λειτουργία της Ανταποδοτικής Ανακύκλωσης" που δημοσιεύτηκε στο Inside Story. Η υπόθεση εκδικάστηκε και η αγωγή απορρίφθηκε εν συνόλω.

39. Reporters United, "Υποκλοπές: Η δικαστική απόφαση που απορρίπτει την αγωγή Δημητριάδη και δικαιώνει Reporters United και ΕφΣυν", 10/10/2024

40. Εφημερίδα των Συντακτών, "Η δημοσίευση, η Δικαιοσύνη και ο κ. Δημητριάδης", 22/01/2024

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.2 Η ανισορροπία δυνάμεων: Ενάγοντες και εναγόμενοι, “θύτες” και θύματα - στόχοι

Η ανισορροπία δυνάμεων μεταξύ ενάγοντος και εναγομένου είναι ένα από τα κομβικότερα και πιο συνήθη χαρακτηριστικά των αγωγών SLAPP. Αποτελεί κοινό τόπο στη βιβλιογραφία και στη μέχρι τώρα έρευνα ότι ο ενάγων ή η ενάγουσα συνήθως διαθέτει εμφανώς υπέρτερη οικονομική, πολιτική ή/και θεσμική ισχύ, γεγονός που του/ης επιτρέπει να εμπλακεί σε πολυέξοδες, χρονοβόρες ή/και παράλληλες νομικές διαδικασίες με σκοπό να εξαντλήσει τον εναγόμενο. Παρακάτω, το τυπικό αυτό εννοιολογικό χαρακτηριστικό της ανισομέρειας ισχύος χρησιμοποιείται για την “ανάγνωση” και “ερμηνεία” του πραγματολογικού υλικού της έρευνάς μας για το φαινόμενο των στρατηγικών αγωγών στη χώρα μας. Συνεπώς, οι αναφορές σε περιστατικά και πρόσωπα έχουν περιγραφικό και όχι αξιολογικό χαρακτήρα και δεν προκαταλαμβάνουν τυχόν εκκρεμή δικαστική κρίση σχετικά με τη βασιμότητα γεγονότων ή την ευθύνη προσώπων. Άλλωστε, οι πηγές των όσων αναφέρονται είναι επαρκώς δημόσιες και σαφείς, ώστε να φέρουν και την ευθύνη για τις πληροφορίες και κρίσεις που αντλούμε από αυτές.

Αυτό το χαρακτηριστικό των SLAPP, δηλαδή το στοιχείο της θέσης υπεροχής επαληθεύεται πλήρως και στη δική μας έρευνα. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων που εξετάσαμε ενάγοντες ήταν επιχειρήσεις ή ισχυροί επιχειρηματίες διαθέτοντας σχεδόν απεριόριστους οικονομικούς αλλά και άλλους πόρους, ενώ δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που οι ενάγοντες ήταν πολιτικά πρόσωπα διαθέτοντας αφενός πολιτικό κεφάλαιο κι αφετέρου αυξημένη πρόσβαση. Μόνο σε δύο περιπτώσεις οι φερόμενοι “θύτες” ήταν δημόσια πρόσωπα εν τη πιο ευρεία έννοια (στην υπόθεση Αγγελίδα ο Αλέξης Κούγιας και στην υπόθεση Λαμπρίδη ο Γρηγόρης Φελώνης με την ιδιότητα του πρώην αντιπροέδρου της UNICEF-Ελλάς) και μόνο σε μια περίπτωση ο φερόμενος “θύτης” ήταν υψηλόβαθμο στέλεχος της δημόσιας διοίκησης (υπόθεση Αστραπάρη).

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Αυτή είναι εικόνα που παρουσιάζεται σε μια πρώτη, “στατιστική” ανάλυση. Ωστόσο, σπεύδουμε να διευκρινίσουμε ότι αυτή η εικόνα δεν είναι απολύτως ακριβής, με την έννοια οι ενάγοντες είναι ιδιαίτερα ισχυρά και πολυσχιδή πρόσωπα και ως εκ τούτου οι ιδιότητες τους συχνά είναι παραπάνω από μια και διαπλέκονται. Ενδεικτικά: Στην υπόθεση του δημοσιογράφου Αγγελίδη, ο ενάγων, Αλέξης Κούγιας, δεν ήταν ένα δημόσιο πρόσωπο που έφερε απλώς την ιδιότητα του δικηγόρου αλλά αποτελούσε ένα πρόσωπο με ιδιαίτερη επιρροή, ενώ ταυτόχρονα είχε και επιχειρηματική δράση ως ιδιοκτήτης και πρόεδρος ομάδων. Στην υπόθεση της Φωτεινής Λαμπρίδη, ο ενάγων, Γρηγόρης Φελώνης δεν ήταν μονάχα αντιπρόεδρος της UNICEF-Ελλάς αλλά και πρώην στέλεχος του ΠΑΣΟΚ, γεγονός που συνέβαλε στην ίδια την αφορμή της αγωγής. Αντίστοιχα, στην υπόθεση της Άννας Νίνη, ο ενάγων, Δημήτρης Καρράς, δεν είναι μόνο επιχειρηματίας αλλά και δημοτικός σύμβουλος και στέλεχος του κυβερνητικού κόμματος της Νέας Δημοκρατίας. Στην υπόθεση του Άρη Χατζηγεωργίου, ο ενάγων, Βαγγέλης Μαρινάκης δεν είναι μόνο ένας πανίσχυρος επιχειρηματίας αλλά και ιδιοκτήτης ΜΜΕ και δημοτικό σύμβουλος στο Δήμο του Πειραιά.

Ταυτόχρονα, ορισμένες φορές, τα πράγματα σχετικά με την ταυτότητα του φερόμενου “θύτη” μπορεί να είναι ακόμα πιο πολύπλοκα. Μπορεί, δηλαδή, ο ενάγων να είναι ένα συγκεκριμένο πρόσωπο με την μία ή την άλλη ιδιότητα αλλά να απολαμβάνει της προστασίας ή της στήριξης και άλλων ισχυρών προσώπων με άλλες ιδιότητες. Για παράδειγμα, στην υπόθεση της Γιάννας Παπαδάκου, είδαμε ότι σε αρκετές διαδικασίες το στέλεχος της Νέας Δημοκρατίας, Σταύρος Παπασταύρου, ο οποίος έχει διατελέσει υπουργός Επικρατείας, εμφανιζόταν ως μάρτυρας υπέρ του επιχειρηματία Σάμπι Μιωνή.

Ένα ακόμη στοιχείο το οποίο πρέπει να αξιολογηθεί είναι ότι “συνεργός” ή ακόμη και “θύτης” στην άσκηση SLAPP ή παρεμφερών πρακτικών φίμωσης φέρεται να μπορεί να είναι και το κράτος και οι αρχές του. Είδαμε, για παράδειγμα, ότι στην υπόθεση της Τήνου, η Ενεργειακή Κυκλάδων κατέθεσε αγωγές 99 πολιτών τους οποίους, σύμφωνα με αναφορές, είχε καταγράψει η αστυνομία, μια, δηλαδή, κρατική αρχή.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σε άλλη υπόθεση, άλλου τύπου “παράλληλες διαδρομές” εντοπίζει και ο δημοσιογράφος Γιάννης Στεβής στην υπόθεση Αστραπάρη που αντιλαμβάνεται την αντιδικία του με την Διοικήτρια του νοσοκομείου Χίου, όχι ως μια απλή ιδιωτική διαφορά, αλλά ως μια παρέμβαση της εκτελεστικής εξουσίας. Αφενός μεν αντιλαμβάνεται την Διοικήτρια ως όργανο της Διοίκησης, αφετέρου δε σχολιάζει τις συμπτώσεις λόγου μεταξύ της Διοικήτριας με τον τότε Υπουργό Μετανάστευσης και Ασύλου, Νότη Μηταράκη. Όπως μας είπε, όταν ζήτησε αναβολή στην εκδίκαση της υπόθεσης, όπως είχε δικαίωμα να κάνει, ο τότε Υπουργός σχολίασε σκωπτικά αυτή την επιλογή σε δημόσια ανάρτησή του στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Λίγο μετά ακολούθησε ανάρτηση της Διοικήτριας με παρόμοιο περιεχόμενο. Σε κάθε περίπτωση, όπως μας είπε:

Εδώ είναι το ίδιο το κράτος που έβαλε το μακρύ του χέρι τη διοίκηση του Νοσοκομείου Χίου. Είναι το κράτος, η διοίκηση υπάγεται στο κράτος, υπάγεται στο Υπουργείο Υγείας, ελέγχεται από το κράτος. Δεν μας έκανε την αγωγή αυτή κάποιος ιδιώτης.

Περαιτέρω, αν και δεν είναι πάντα εύκολο να ταυτοποιηθεί και να τυποποιηθεί, υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι παρεμφερείς με τις SLAPP πρακτικές υποκινούνται από το κράτος προκειμένου να φιμωθούν φωνές που παρεμβαίνουν σε ζητήματα δημόσιου ενδιαφέροντος. Αναφερόμαστε σε αυτές ως “παρεμφερείς με τις SLAPP πρακτικές” διότι δεν πρόκειται για αγωγές αλλά για ποινικές διώξεις (που, βέβαια, είναι δικαστικές διαδικασίες για να χρησιμοποιήσουμε την ορολογία της Οδηγίας) και διαφαίνεται πως έχουν ως σκοπό τη φίμωση και τη συμμετοχή στο δημόσιο διάλογο. Στην Ελλάδα, αυτό έχει γίνει ιδιαίτερα αισθητό με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που εργάζονται στην προστασία του προσφυγικού - μεταναστευτικού πληθυσμού και διώκονται από το κράτος με κατηγορίες εγκληματικής οργάνωσης⁴¹. Μια από τις οργανώσεις που αντιμετωπίζουν τέτοιου τύπου διώξεις είναι, όπως είδαμε, το Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι⁴².

41. Βλ. σχετικά: Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, “Δήλωση ΕΕΔΑ για τους υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων που δραστηριοποιούνται στο πεδίο του προσφυγικού/μεταναστευτικού”, 22/04/2024. Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, “Η Ποινικοποίηση των Υπερασπιστών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων”, Δεκεμβριος 2023

42. Βλ. σχετικά με την υπόθεση: Καμπάνια για την Πρόσβαση στο Άσυλο, “Όχι στις διώξεις των Υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων”, 19/12/2022 και “Η απόπειρα φίμωση των υπερασπιστών των δικαιωμάτων του ανθρώπου συνεχίζεται”, 23/12/2022

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Συμπερασματικά, όπως αναφέραμε και παραπάνω, επιβεβαιώνεται πως ενάγοντες σε υποθεσεις SLAPP είναι ιδιαίτερα ισχυρά πρόσωπα που έχουν την απαιτούμενη ισχύ για να προβούν σε τέτοιες νομικές ενέργειες. Για να το θέσουμε με τα λόγια του εκδότη και δημοσιογράφου, Κώστα Βαξεβάνη, ο οποίος αν μη τι άλλο έχει δεχτεί δεκάδες τέτοιους είδους αγωγές και έχει τη σχετική εμπειρία:

99,9% των των νομικών μέτρων που παίρνονται εναντίον μας σχετίζονται με δημόσια πρόσωπα ή πρόσωπα της επιχειρηματικής ελίτ. Δεν έχουμε δηλαδή πολίτες οι οποίοι αδικήθηκαν. Έχουμε τα πρόσωπα πολιτικής ευθύνης, των οποίων ο έλεγχος προβλέπεται από το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ. Δηλαδή είναι δημόσια πρόσωπα και εναντίον τους μπορεί να ασκηθεί ακόμη και άδικη και υπερβολική κριτική. Επειδή είναι δημόσια πρόσωπα, πρέπει να ζουν, όπως λέει το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ, σε διάφανο σπίτι και να απολογούνται, να λογοδοτούν συνεχώς γι αυτό. (...) Οι περισσότεροι είναι κυβερνητικά μέλη, βουλευτές, τραπεζίτες και επιχειρηματική ελίτ.

Αν αυτό είναι το προφίλ των θυτών, ποιο είναι το προφίλ των θυμάτων; Και είναι ακριβής ο όρος “θύμα”;

Ξεκινώντας από το δεύτερο ερώτημα πρέπει να επισημάνουμε ότι τα πρόσωπα που δέχονται αγωγές SLAPP σαφώς και είναι “θύματα” αυτών των δικαστικών διαδικασιών και των συνεπειών τους, με φερόμενους “θύτες” τους ενάγοντες. Ωστόσο, ίσως είναι ακόμη πιο ορθή η χρήση του όρου “στόχοι”, καθώς τα θύματα των SLAPP δεν επιλέγονται ποτέ τυχαία. Τουναντίον, αποτελούν στόχους τους οποίους οι νομικές ενέργειες των SLAPP στοχεύουν στρατηγικά λόγω των ιδιοτήτων ή των ενεργειών των θυμάτων (περισσότερα για τα κίνητρα των SLAPP στη συνέχεια).

Προσπαθώντας να προσεγγίσουμε το προφίλ των θυμάτων, υπενθυμίζουμε ότι, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι SLAPP απειλούν οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο προβαίνει σε ενέργειες συμμετοχής του κοινού για θέματα δημόσιου

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

συμφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των δημοσιογράφων, των εκδοτών, των οργανισμών μέσων ενημέρωσης, των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος (whistleblowers) και των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, ΜΚΟ, συνδικαλιστικών οργανώσεων, καλλιτεχνών, ερευνητών και ακαδημαϊκών. Για τις ανάγκες της δικής μας έρευνας μιλήσαμε με 15 στόχους, εκ των οποίων οι 10 είναι δημοσιογράφοι, ένας είναι εκδότης, 3 ακτιβιστές και 1 υπερασπιστής ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ωστόσο, σημειώνεται ότι οι αγωγές οι οποίες ασκήθηκαν σε αυτές τις υποθέσεις είχαν ως στόχους πολύ περισσότερα άτομα από αυτά που μας μίλησαν (ενδεικτικά μόνο στην υπόθεση της Τήνου ασκήθηκαν αγωγές σε 99 πολίτες).

Όπως έχει σημειωθεί και παραπάνω, αποτελεί κοινό τόπο στη βιβλιογραφία και στη μέχρι τώρα έρευνα ότι ο ενάγων ή η ενάγουσα συνήθως διαθέτει εμφανώς υπέρτερη οικονομική, πολιτική ή/και θεσμική ισχύ, γεγονός που του/ης επιτρέπει να εμπλακεί σε πολυέξοδες, χρονοβόρες ή/και παράλληλες νομικές διαδικασίες με σκοπό να εξαντλήσει τον εναγόμενο. Αυτό επιβεβαιώνεται και στη δική μας έρευνα και είναι σαφές από το επαγγελματικό προφίλ των στόχων (κατά κύριο λόγο δημοσιογράφοι, ακτιβιστές και επαγγελματίες έναντι ισχυρών επιχειρηματιών, πολιτικών ή δημόσιων προσώπων), ωστόσο οφείλουμε να σημειώσουμε ότι τα πρόσωπα στα οποία ασκούνται οι SLAPP δεν είναι κατ' ανάγκην ανίσχυρα.

Για παράδειγμα, στην υπόθεση της Τήνου, στην, αν μη τι άλλο μακριά, λίστα με τους παραλήπτες της αγωγής υπήρχαν τα ονόματα της επάρχου Τήνου, των αντιδημάρχων, των επικεφαλής της μείζονος και ελάσσονος πλειοψηφίας στο δημοτικό συμβούλιο και πλήθους δημοτικών συμβούλων και εκπροσώπων συλλόγων και φορέων του νησιού⁴³. Αντιστοίχως, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι τα μέσα που λαμβάνουν τέτοιου είδους αγωγές ή οι δημοσιογράφοι που εργάζονται σε αυτά δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ακριβώς ως ανίσχυρα νομικά ή φυσικά πρόσωπα λόγω, για παράδειγμα, της προνομιακής τους πρόσβασης στο κοινό.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Για να εξερευνήσουμε αυτή την πτυχή του ζητήματος και να στοιχειοθετηθεί η ανισορροπία δυνάμεων - όπου δεν είναι πασιφανής - πρέπει να ανατρέξουμε σε πιο ποιοτικά δεδομένα, αναλογιζόμενοι ποιοί και ποιές αποτελούν στόχο των SLAPP και τι προκλήσεις αντιμετωπίζουν. Ένα πρώτο παράδειγμα είναι η σχετικά ευρείας κυκλοφορίας Εφημερίδα των Συντακτων στην οποία εργάζονται 3 από τους 10 δημοσιογράφους με τους οποίους μιλήσαμε. Όπως εξήγηγεί ο Τάσος Σαραντής, αφενός η εφημερίδα δεν αντιμετωπίζει μόνον μια αγωγή SLAPP, αλλά πολλές ταυτόχρονα:

Η Εφημερίδα των Συντακτών έχει πληθώρα τέτοιων αγωγών. Οι περισσότερες απ' όσες έχουν εκδικαστεί έχουν απορριφθεί. Αλλά σας μιλάω και για δυσθεώρητα ποσά δηλαδή που συνολικά άγγιζαν κάποια στιγμή τα 6.000.000 ευρώ σε πολλές διαφορετικές υποθέσεις.

Αφετέρου, τα ποσά που ζητούνται είναι τόσο μεγάλα που ακόμη και μια αγωγή να έχει θετική για τον ενάγοντα έκβαση προκαλεί τεράστια ζημιά στο μέσο. Ο Άρης Χατζηγεωργίου που στη δική του περίπτωση η αξίωση του Βαγγέλη Μαρινάκη έφτανε τις 300.000 ευρώ, αναφέρει για την Εφημερίδα των Συντακτών στην οποία εργάζεται:

Είναι ένα μέσο ενημέρωσης το οποίο, πώς το λένε, τα φέρνει βόλτα με δυσκολία. Είναι ξεκάθαρο ότι αν η αγωγή αυτή απέβαινε υπέρ του, θα δημιουργούσε τεράστιο οικονομικό πρόβλημα στην επιχείρηση.

Και αν τα πράγματα είναι δύσκολα για ένα δημοφιλές μέσο όπως η Εφημερίδα των Συντακτών, τότε για μικρότερα μέσα ή για μικρές ανεξάρτητες δημοσιογραφικές ομάδες η τυχόν επιτυχής έκβαση τέτοιων αγωγών θα ήταν καταστροφική. Αναφέρουν οι δημοσιογράφοι μικρότερων μέσων:

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

(...) γνωρίζει ότι το site είναι ένα μικρό σάιτ. Δεν βρίσκεται κάποιος χρηματοδότης, κάποιο μεγάλο συγκρότημα πίσω από αυτό. Είναι ένας τρόπος εξόντωσης ενός μικρού μέσου. Το να ζητάς 200.000 ευρώ (...) Και τώρα έρχεται και το αστικό και άντε θα λάμψει η αλήθεια. Και σκεφτόμουν ότι, εκείνη τη στιγμή σκέφτηκα και τι θα γίνει αν χάσουμε το αστικό; Και σκέφτηκα ότι απλά δεν θα υπάρχει το μέσο. Επομένως, είναι πολύ σαφείς οι λόγοι για τους οποίους υπάρχουν οι αγωγές. Τα μικρά μέσα τα εξοντώνουν.

Φωτεινή Λαμπρίδη (TVXS)

Εμείς είμαστε ένα μικρό πρότζεκτ. Δηλαδή θα πω τα οικονομικά δεδομένα. Εκείνη την εποχή είχαμε ένα μπάτζετ μεταξύ 70 και 100.000 ευρώ το χρόνο, ίσως και λιγότερα. Όταν σου έρχεται μία αγωγή που μόνο για μας ήταν 300, 400, 500.000 ευρώ, αυτό κινδυνεύει να σου σκοτώσει όλο το εγχείρημα.

Νικόλας Λεοντόπουλος (Reporters United)

Είναι εύκολα κατανοητό ότι αν μια φορά δεν μπορούν να ανταποκριθούν στο ύψος αυτών των αγωγών μεγαλύτερα ή μικρότερα μέσα ενημέρωσης, τότε μεμονωμένα οι δημοσιογράφοι ή οι άλλοι επαγγελματίες που απειλούνται με SLAPP δεν υπάρχει η παραμικρή πιθανότητα να ανταπεξέλθουν.

Ωστόσο, η ανισορροπία δυνάμεων δεν συνίσταται μόνο στην οικονομική πτυχή των SLAPP. Εάν προσέξει κανείς τα μέσα ή τους πολίτες στους οποίους γίνονται τέτοιου είδους επιθέσεις, είναι εκείνα τα μέσα ή οι άνθρωποι που ασκούν κριτική σε φορείς που έχουν και ασκούν εξουσία τη δεδομένη στιγμή.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Αυτό σημαίνει ότι εκ των πραγμάτων είναι, αν όχι ανίσχυροι, τότε σίγουρα λιγότερο ισχυροί, από τους ενάγοντες, ακόμη και αν πρόκειται για μέσα ενημέρωσης ή πρόσωπα που έχουν εξουσία στην τοπική αυτοδιοίκηση. Και τούτο διότι η συμμετοχή τους στο δημόσιο διάλογο γίνεται με όρους κριτικής ή αντίστασης στην κραταιά εξουσία που επιβάλλεται από πάνω προς το κάτω και όχι αντιστρόφως.

Πάνω σε αυτό το πλαίσιο στοιχειοθετείται λιγότερο ή περισσότερο η ανισορροπία δυνάμεων που κατά κανόνα υφίσταται στις αγωγές SLAPP. Γιατί, όμως, δεδομένης της ανισορροπίας ισχύος, είναι αναγκαίες οι SLAPP για τους ισχυρούς; Ποιά είναι τα κίνητρα που τους οδηγούν να αφιερώσουν πόρους, δυνάμεις και χρόνο για να ασκήσουν καταχρηστικές αγωγές που κατά πάσα πιθανότητα δεν θα αποβούν νικηφόρες γι' αυτούς; Και ποια είναι η φύση των υποθέσεων που τους κινητοποιεί να εξαπολύσουν τις νομικές τους επιθέσεις;

3.3 Τα κίνητρα, η φύση των υποθέσεων και το είδος των επιθέσεων

Τα κίνητρα

Σύμφωνα με την Οδηγία 2024/1069 της ΕΕ, οι SLAPP δεν κινούνται με στόχο τη γνήσια κατοχύρωση ή άσκηση δικαιώματος, αλλά έχουν ως κύριο σκοπό τους την αποτροπή, τον περιορισμό ή την τιμωρία της συμμετοχής του κοινού. Εάν αυτά μπορούν να θεωρηθούν (μερικά από) τα “κίνητρα” όσων ασκούν αγωγές SLAPP, η έρευνά μας το επιβεβαιώνει απόλυτα.

Σχεδόν όλοι οι στόχοι των SLAPP με τους οποίους μιλήσαμε, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, μας είπαν ότι, κατά τη γνώμη τους, βασικό κίνητρο των αγωγών ήταν η φήμισή τους και το “πάγωμα” του δημόσιου λόγου γύρω από το θέμα που αφορούσε η κάθε υπόθεση. Ενδεικτικές ήταν οι απαντήσεις που πήραμε:

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το κίνητρο και γενικά και ειδικά εδώ είναι εύκολο. Θέλεις να σκοτώσεις την ιστορία όσο είναι ακόμα νωρίς, δηλαδή να να να μην συνεχίσει η δημοσιογραφική έρευνα που αφορά την υπόθεση.

Νικόλας Λεοντόπουλος (Reporters United)

Λοιπόν, ο πρωταρχικός στόχος ήταν να μην αναφερθεί το όνομα της εταιρείας. Ο κύριος λόγος ήταν αυτό και αυτό φάνηκε γιατί και στη συνέχεια, μετά το δημοσίευμα ακολούθησαν κι άλλες αγωγές και μηνύσεις απέναντι σε φορείς και κατοίκους. Ο αριθμός δε των κατοίκων πολλαπλασιάστηκε. (...) Σαφώς λοιπόν πρόκειται για μια απόπειρα φίμωσης, εκφοβισμού και εξόντωσης. Διότι αν πετύχει κάποιος, οποιοσδήποτε και αν είναι αυτός, να επιβάλει ένα δημοσιογράφο να μην ξαναγράψει το όνομά του, την υπόθεσή του ή τις εξελίξεις πάνω σ αυτά, τότε σαφώς είναι εξόντωση στη δημοσιογραφική δουλειά και είναι και στραγγαλισμός σε ό, τι αφορά τη δημόσια κριτική.

Τάσος Σαραντής (Εφημερίδα των Συντακτών)

Η χρήση του όρου “εκφοβισμός” ήταν επίσης κυρίαρχη σε όσα μας είπαν τα θύματα-στόχοι των αγωγών SLAPP. Ο “εκφοβισμός”, η “τρομοκρατία” του θύματος του SLAPP γίνεται το μέσο με το οποίο επιτυγχάνεται (ή όχι) η φίμωσή του.

Αυτός είναι ο βασικός σκοπός να εκφοβίσει, να τρομοκρατήσει, στη πραγματικότητα να φιμώσει, να αναγκάσει τον όποιο διαμαρτυρόμενο, είτε είναι δημοσιογράφος, είτε είναι κάποια περιβαλλοντική ομάδα, είτε είναι κάποιος σύλλογος, είτε είναι κάποιος ακτιβιστής, να αποτρέψει από την ανάδειξη κάποιου φαινομένου που δημιουργεί αντιδράσεις.

Εκπρόσωπος του Παρατηρητηρίου Περιβάλλοντος Σύρου

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Νομίζω ότι το κίνητρο ήταν ξεκάθαρα ο εκφοβισμός. Δηλαδή δεν μας καταλογίζει ούτε ο ίδιος ότι γράψαμε κάποιο ψευδές στοιχείο. Εξάλλου το ίδιο το ρεπορτάζ δεν είχε κανένα σχόλιο. Ήταν η παράθεση των γεγονότων και των πρωταγωνιστών των γεγονότων. Νομίζω ότι το κίνητρο της αγωγής αυτής ήταν να μας εκφοβίσει έτσι ώστε να σταματήσουμε να ασχολούμαστε με την δραστηριότητα αυτής της εταιρείας, με την οποία ασχολούμαστε και εγώ προσωπικά, αλλά και το συνεργατικό μέσο για περισσότερα από 10 χρόνια.

Σταυρούλα Πουλημένη (Alterthess)

Πέρα όμως από τον εκφοβισμό και τη φίμωση του διαλόγου (ή συνδυαστικά με αυτά), όπως αναφέρεται στην Οδηγία, κίνητρο για την κατάθεση αγωγών SLAPP μπορεί να αποτελεί και η τιμωρία ή για να χρησιμοποιήσουμε τη λέξη που προτίμησαν οι συνεντευξιαζόμενοι, η “εκδίκηση” κατά όσων συμμετέχουν στο δημόσιο διάλογο εκθέτοντας ή ασκώντας κριτική σε πράξεις και παραλείψεις ισχυρών προσώπων. Μας ανέφεραν για παράδειγμα:

Είναι πολλά χρόνια ένα πολιτικό πρόσωπο. Δηλαδή δραστηριοποιείται, είναι δημοτικός σύμβουλος στην περιοχή, δραστηριοποιείται πάρα πολύ με τα κοινά και με τη Νέα Δημοκρατία. Θα μπορούσε να βγει και να απαντήσει δημόσια τι ακριβώς ήταν αυτό (...) Θεωρώ πως ξεκάθαρα ήταν μια εκδικητική κίνηση και μια κίνηση για να σταματήσουμε να ψάχνουμε το ζήτημα. Ήταν μια κίνηση εκφοβισμού δηλαδή (...) Ξεκάθαρα για μένα ήταν κάτι το εκδικητικό και και εκφοβιστικό για να σταματήσουμε να γράφουμε γι αυτό και να ψάχνουμε γι αυτό.

Άννα Νίνη (OmniaTV)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

(...) η αγωγή της ΑΓΕΤ ήταν πολύ εκδικητική. Κάθε φορά που θα λέμε το όνομα ΑΓΕΤ θα έπρεπε να πληρώνουμε 1.000 ευρώ.

*Εκπρόσωπος της επιτροπής αγώνα πολιτών Βόλου κατά της καύσης
σκουπιδιών*

Αναλύοντας τα κίνητρα πίσω από τις αγωγές SLAPP πρέπει να αναλογιστούμε και κάτι επιπλέον: το πάγωμα του δημοσίου διαλόγου δεν μπορεί να επιτευχθεί με τον εκφοβισμό και την φίμωση μονάχα ενός προσώπου ή ενός μέσου. Γι' αυτό το λόγο, οι SLAPP έχουν και ένα προειδοποιητικό, παραδειγματικό χαρακτήρα που δεν απευθύνεται μονάχα στα ίδια τα θύματα-στόχους αλλά σε όλες και σε όλους που θα ήθελαν πιθανά να παρέμβουν στον δημόσιο διάλογο για το συγκεκριμένο θέμα με αντίστοιχο τρόπο. Σε αυτό το σημείο επέμειναν πολλοί από τους συνεντευξιαζόμενους:

Νομίζω ότι το κίνητρο, ο σκοπός ήταν ακριβώς να βάλει λίγο πάγο στο δημόσιο, διάλογο, να λειτουργήσει εκφοβιστικά. Να μου βάλει έναν πάγο, να το σκεφτώ διπλά και τριπλά ή να σταματήσω να γράφω στη συνέχεια για το πρόσωπό του και να του ασκώ κριτική για τη δημόσια παρουσία του. Όχι φυσικά μόνο εγώ, αλλά ο οποιονδήποτε δημοσιογράφος πάει να καλύψει τη δημόσια παρουσία του, για την παρουσία του μέσα στα δικαστήρια και την ιδιαίτερη οξύτητα με την οποία παρεμβαίνει στα δημόσια πράγματα.

Δημήτρης Αγγελίδης (Εφημερίδα των Συντακτών)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο σκοπός είναι να φιμώσεις ουσιαστικά ακόμα και τη συζήτηση γύρω από το ρεπορτάζ. Δηλαδή όχι αυτούς που γράφουν, αλλά αυτούς που αναδημοσιεύουν αυτό που έχεις γράψει, ακόμα κι αν πάρουν όλες τις σωστές αποφάσεις. Δηλαδή, το λέω, γιατί είναι πολύ κοντά στην ουσία της συζήτησής μας ότι ο σκοπός δεν είναι να προστατεύσεις το όνομά σου. Σκοπός είναι να εκφοβίσει και να εμποδίσει τους δημοσιογράφους από το να ασχολούνται με εσένα.

Νικόλας Λεοντόπουλος (Reporters United)

κάθε αγωγή έχει ως στόχο όχι τόσο να εκφοβίσει μόνο την εναγόμενη, τον εναγόμενο, δημοσιογράφο, ακτιβιστή, σύλλογο κοινωνικό και πολιτικό, που γράφει ή σχολιάζει για ένα θέμα δημοσίου ενδιαφέροντος. Στόχος είναι να εκφοβίσει πολύ περισσότερους ανθρώπους για να μην τολμήσουν καν να σκεφτούν να ασχοληθούν με το ίδιο ή και παρόμοια ζητήματα που είναι δημοσίου ενδιαφέροντος για να μην μπουν σε αυτή την εξαντλητική διαδικασία.

Σταυρούλα Πουλημένη (Alterthess)

Για να συνοψίσουμε, επαληθεύεται πλήρως, και στη δική μας έρευνα, πως οι SLAPP στοχεύουν στην “αποτροπή, τον περιορισμό ή την τιμωρία της συμμετοχής του κοινού” - τις περισσότερες φορές έχοντας μάλιστα ως στόχο να πετύχουν αυτά τα τρία ταυτόχρονα. Ας σκεφτούμε το παρακάτω σχήμα: το πρόσωπο που συμμετείχε στο δημόσιο διάλογο “τιμωρείται” για αυτή του την πράξη, τα λοιπά πρόσωπα που δυνάμει θα ήθελαν επίσης να συμμετέχουν στο δημόσιο διάλογο “αποτρέπονται” (δηλαδή, αυτο-λογοκρίνονται) βλέποντας την “τιμωρία” που έχει υποστεί ο εναγόμενος και τελικά ο δημόσιος διάλογος περιορίζεται, εάν δεν εξαλείφεται και τελείως σε ορισμένες περιπτώσεις.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι οι SLAPP μοιάζει να έχουν και έναν επιπρόσθετα “προληπτικό” χαρακτήρα: όσο κανονικοποιούνται ως νομική πρακτική (“κανονικοποιούνται” με την έννοια ότι αποτελεί μια ολοένα πιο συχνή πρακτική, παρά τις πρόσφατες εξελίξεις στο ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο), το κοινό, έχοντας υπόψη του ότι οι SLAPP είναι μια πιθανή συνέπεια της συμμετοχής του στο δημόσιο διάλογο, ενδεχομένως αποφεύγει να συμμετέχει σε αυτόν, ακόμη και αν δεν έχει υπάρξει τη δεδομένη στιγμή, στη δεδομένη υπόθεση κάποιο SLAPP. Καθίστανται, λοιπόν, οι SLAPP, ένα εργαλείο γενικευμένης αυτο-λογοκρισίας, όχι μόνο με την ύπαρξή τους σε μια υπόθεση, αλλά και μόνο με την πιθανότητα πραγματοποίησής τους σε οποιοδήποτε ζήτημα εμπλέκει ισχυρά φυσικά ή νομικά πρόσωπα τα οποία έχουν στο παρελθόν προβεί σε τέτοιου είδους πρακτικές ή θα είχαν το κίνητρο και τη δυνατότητα να το κάνουν. Η φύση, άλλωστε, των υποθέσεων που χρησιμοποιούνται τέτοιου είδους μέσα είναι, όπως θα δούμε στη συνέχεια συγκεκριμένη και, όπως φαίνεται, αρκετά σημαντική ώστε τα εμπλεκόμενα πρόσωπα να έχουν καλούς λόγους για να κινητοποιήσουν τέτοιες διαδικασίες. Άλλωστε, για αυτόν ακριβώς τον λόγο η παρούσα έρευνα μπορεί να κάνει αναφορά σε όλα τα παραπάνω πρόσωπα και περιστατικά χωρίς να τα αξιολογεί ως προς την ηθική ή νομική τους διάσταση ή τη βασιμότητα των ισχυρισμών, ούτε να προκαταλαμβάνει εκκρεμείς δικανικές κρίσεις. Αρκεί εν προκειμένω για τους κινδύνους που επισημαίνονται όσον αφορά την πολιτειακή λειτουργία της δημοκρατίας η εντύπωση που αυτές οι υποθέσεις δημιουργούν στο κοινό ώστε να ενεργοποιηθεί ο επακόλουθος μηχανισμός “παγώματος” (chilling effect) σε βάρος της δημόσιας κριτικής.

Η φύση των υποθέσεων

Ποια είναι η φύση των υποθέσεων που “δικαιολογεί” τη χρήση τόσων πόρων για να ασκηθούν οι αγωγές SLAPP; Ποιες συζητήσεις προσπαθούν τα ισχυρά νομικά και φυσικά πρόσωπα να αποκλείσουν από τον δημόσιο διάλογο;

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η σύντομη απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα θα ήταν ότι τα ισχυρά νομικά και φυσικά πρόσωπα, μέσω των SLAPP, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, προσπαθούν να παγώσουν τη συζήτηση γύρω από την πιθανή ή αποδεδειγμένη συμμετοχή τους σε παράνομες ενέργειες ή παραλείψεις, οι οποίες, σε πολλές περιπτώσεις, συνιστούν μικρά ή μεγαλύτερα σκάνδαλα με άμεσες ή έμμεσες συνέπειες σε μια μικρότερη ή μεγαλύτερη ομάδα ανθρώπων, ή ακόμα και συνολικά του πληθυσμού μιας κοινότητας, πόλης ή και ολόκληρης χώρας.

Ανατρέχοντας στις παραπάνω μελέτες περίπτωσης μπορούμε να εξειδικεύσουμε ακόμη περισσότερο τη φύση των υποθέσεων και να μάθουμε περισσότερα σχετικά με το ποια ζητήματα κινητοποίησαν τη χρήση SLAPP στη χώρα μας, έχοντας υπόψη μας ένα μικρό αλλά ικανό δείγμα περιπτώσεων που απασχόλησαν λιγότερο ή περισσότερο το δημόσιο διάλογο σε σχέση με τις καταχρηστικές αγωγές στην Ελλάδα.

Οι πλειοψηφία των περιπτώσεων σχετίζεται με πολιτικά εν τη ευρεία αλλά και τη στενή έννοια σκάνδαλα. Στις μελέτες περίπτωσης που παραθέσαμε παραπάνω περιλαμβάνονται μια γκάμα τέτοιων σκανδάλων με τα περισσότερα να έχουν οικονομική φύση: κατασπατάληση δημοσίου χρήματος από πολιτικά πρόσωπα ή και πρόσωπα της Διοίκησης, ανακριβή πόθεν έσχες πολιτικών ή διασυνδεδεμένων με πολιτικούς προσώπων, η τοποθέτηση ισχυρών επιχειρηματικών συμφερόντων σε σχέση με δημόσιους διαγωνισμούς αλλά και υποθέσεις που σχετίζονται με τη λίστα Lagarde ή το σκάνδαλο της Novartis. Άλλες υποθέσεις έχουν έντονο το στοιχείο των παραβιάσεων του κράτους δικαίου με το σκάνδαλο των υποκλοπών να είναι ίσως το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τέτοιων υποθέσεων αλλά αντίστοιχες μπορούν να θεωρηθούν και οι κρατικές διώξεις σε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που εργάζονται, για παράδειγμα, στο μεταναστευτικό - προσφυγικό. Τέλος, εντοπίζονται και υποθέσεις που έχουν ένα (πιο) *προσωπικό, ποινικό* υπόβαθρο, δηλαδή αφορούν την φερόμενη εμπλοκή πολιτικών προσώπων σε ποινικές υποθέσεις. Είναι αυτονόητο ότι και οι τρεις υπο-κατηγορίες πολιτικών υποθέσεων - εάν μπορούν να χαρακτηριστούν έτσι - είναι μεν διακριτές αλλά έχουν χαρακτηριστικά που τις αφορούν όλες, πχ. ότι όλες έχουν (ή θα έπρεπε να έχουν) και ποινική αντιμετώπιση.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η δεύτερη κατηγορία υποθέσεων που εντοπίζονται στις μελέτες περιπτώσεις που είδαμε και έχουν έναν αξιοσημείωτο όγκο (σχεδόν το 1/3 των υποθέσεων) θα μπορούσαν να ονομαστούν Eco-SLAPP. Ουσιαστικά, πρόκειται για υποθέσεις οι οποίες έχουν στον πυρήνα τους την επιβάρυνση του περιβάλλοντος, συχνά με την ταυτόχρονη παραβίαση και των σχετικών νομοθεσιών. Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό τους είναι και ο τοπικός χαρακτήρας των υποθέσεων αυτών. Είδαμε, για παράδειγμα, τέτοιες υποθέσεις στην Τήνο, στην Σύρο, στην Χαλκιδική, την Μονεμβασιά και το Βόλο. Ένα δεύτερο μοτίβο που προκύπτει είναι ο ιδιαίτερα μαζικός χαρακτήρας των αγωγών που κατατίθενται, με την έννοια ότι στρέφονται κατά ιδιαίτερα πολλών προσώπων. Ένα τρίτο στοιχείο που προκύπτει από τις υποθέσεις που αναφέραμε είναι ότι οι αγωγές συχνά στρέφονται όχι (αποκλειστικά) κατά δημοσιογράφων, αλλά (και) κατά κινημάτων, τοπικών συλλόγων, αιρετών της τοπικής αυτοδιοίκησης, ακτιβιστών αλλά και απλών πολιτών.

Η τρίτη κατηγορία, οι οποία στις μελέτες περίπτωσης εντοπίζεται μόλις μια φορά, αφορά υποθέσεις που έχουν έντονο το προσωπικό στοιχείο και οι SLAPP ασκούνται από κάποιο δημόσιο πρόσωπο με μεγάλη κοινωνική επιρροή. Πρόκειται για ετερόκλητες περιπτώσεις, καθώς η φύση της κάθε υπόθεσης μπορεί να διαφέρει. Το παράδειγμα που είδαμε είχε να κάνει με τη υπεράσπιση ενός δικηγόρου με ισχυρό δημόσιο προφίλ σε μια υπόθεση έντονου κοινωνικού ενδιαφέροντος.

Αυτές είναι, εν κατακλείδι, οι διαφορετικές κατηγορίες της φύσης των υποθέσεων που εντοπίζονται στις παραπάνω μελέτες περίπτωσης από την Ελλάδα. Σε καμία, όμως, περίπτωση, δε θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι αυτή η λίστα είναι εξαντλητική. Όπως είδαμε και παραπάνω η φύση των υποθέσεων στις οποίες οι SLAPP μπορεί να κάνουν την εμφάνισή τους αφορά μια μεγάλη γκάμα ζητημάτων δημόσιου ενδιαφέροντος συμπεριλαμβανομένων και άλλων θεματικών θεμελιωδών δικαιωμάτων, άλλες δραστηριότητες φυσικών ή νομικών προσώπων ή και άλλων ισχυρισμών περί ποινικών αδικημάτων κ.λπ.⁴⁴.

44. Για μια αναλυτική τέτοια λίστα, βλ. τον ορισμό των “θεμάτων δημόσιου ενδιαφέροντος” στο υποκεφάλαιο “Τι είναι οι SLAPP;”

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το είδος των επιθέσεων

Οι SLAPP ως “νομικές επιθέσεις”, όπως έχουμε δει και παραπάνω, αποτελούν αγωγές αποζημίωσης οι οποίες εδράζονται σε, κατά βάση, αστήρικτες κατηγορίες. Στις υποθέσεις που παραθέσαμε παραπάνω μπορούν να βρεθούν οι διαφορετικές κατηγορίες που αποδίδονται με την πιο συχνή είναι αυτή της συκοφαντικής δυσφήμισης. Είδαμε όμως και κατηγορίες σε σχέση με εξύβριση, διαφυγόντα κέρδη αλλά και παράνομη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων.

Επιπλέον οι SLAPP αγωγές αξιώνουν δυσθεώρητα ποσά ως αποζημίωση από τους εναγόμενους: είδαμε οι ενάγοντες να αξιώνουν ποσά από 30.000 ευρώ έως και 3 ή και 3,5 εκατομμύρια ευρώ σε υποθέσεις όπως αυτή της Σύρου ή των υποκλοπών αντίστοιχα. Μάλιστα, σε ορισμένες περιπτώσεις οι ενάγοντες αξιώνουν και αποζημιώσεις ανάλογα με τη συχνότητα που αναφέρεται το όνομα του ενάγοντος από τον εναγόμενο, όπως στο παράδειγμα της AGET-LafargeHolcim που αξίωνε 1.000 ευρώ για κάθε αναφορά που γίνεται στο όνομα της εταιρίας από τους ακτιβιστές της Επιτροπής αγώνα πολιτών Βόλου κατά της καύσης σκουπιδιών.

Σε αυτό το σημείο, για την πληρότητα της παρουσίασης των ειδών των (νομικών) επιθέσεων, ίσως έχει ένα νόημα να επισημανθεί ότι πολλές αγωγές SLAPP ξεκινούν με εξώδικα. Και αυτά, αν και δεν είναι SLAPP με την στενή έννοια του όρου πριν εξελιχθούν σε αγωγές, αποτελούν νομικές επιθέσεις που μπορεί να φανούν αποτελεσματικές. Όπως σημειώνει ο Θοδωρής Χονδρόγιαννος των Reporters United:

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

μεγάλο μέρος των SLAPP αφορά τα εξώδικα, δηλαδή ο εκφοβισμός στο εξώδικο είναι πολύ μεγάλος. Μπορεί να μην πάει η υπόθεση καν σε αγωγή αλλά μπορεί να κατέβουν κομμάτια λόγω του εξωδίκου που είναι φόβος για αγωγή. Οπότε για εμένα και τα εξώδικα είναι SLAPPs, άρα μπορεί να έχει πάρα πολύ ζουμί, πάρα πολλά μέσα μπορεί να πουν έλα, κατέβασε το μη φάμε καμιά αγωγή και μην τρέχουμε, που είναι πάρα πολύ κακό, δηλαδή η λογοκρισία έχει πετύχει.

Πέραν, όμως, των εξωδίκων και των αγωγών, στη μεγάλη τους πλειοψηφία στην Ελλάδα, οι SLAPP δεν αποτελούν μονάχα μια αστική διαφορά. Και τούτο διότι αυτές συνοδεύονται και από μηνύσεις που δικάζονται από τα ποινικά δικαστήρια και ενδέχεται να έχουν, όχι οικονομικές, αλλά ποινικές επιπτώσεις στους στόχους τους. Έτσι οι εναγόμενοι, βρίσκονται πλέον σε ποινικά δικαστήρια με την ιδιότητα του κατηγορούμενου, σε μια παράλληλη διαδικασία και διατρέχοντας τον κίνδυνο όχι μόνο της αποζημίωσης του ενάγοντα από το αστικό δικαστήριο αλλά, σε περίπτωση καταδίκης τους, και την επιβολή ποινικών κυρώσεων, όπως για παράδειγμα φυλάκιση ή σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη και κάθειρξη. Ενδεικτικά είναι τα όσα ανέφερε ο Θοδωρής Χονδρόγιαννος για μια παλαιότερη υπόθεση που είχε αντιμετωπίσει:

Έκανε μια μήνυση. Η μήνυση δεν σου ζητάει λεφτά. Μπορεί να καταλήξει σε λεφτά. Γιατί αν κάποιος καταδικαστεί μετά παίρνουν την απόφαση από τα ποινικά και πάνε στα αστικά. Αλλά έχεις τον κίνδυνο φυλάκισης που είναι πραγματικός κίνδυνος λόγω της αλλαγής του ποινικού κώδικα που γίνεται στο τελευταίο κομμάτι. Και είναι πολύ σημαντικό αυτό γιατί αν έχεις πράγματι τον κίνδυνο, καταλήγει στη φυλακή χωρίς αναστολή.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Βλέπουμε λοιπόν ότι οι SLAPP, ως νομικές επιθέσεις, βάλλουν κατά των στόχων τους σε πολλαπλά νομικά επίπεδα. Ωστόσο, όπως μας ανέλυσαν κάποιοι από τους συνεντευξιαζόμενους, μερικές φορές, οι επιθέσεις που φέρεται να δέχονται από τους ενάγοντες προκειμένου να επιτευχθεί ο εκφοβισμός τους και ως εκ τούτου η αποχή τους από τη δημόσια συμμετοχή, δεν είναι μόνο νομικές αλλά μπορούν να πάρουν και άλλες μορφές.

Ξεκινώντας από τις πιο “ήπιες” - εάν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν έτσι - αντιδράσεις, πριν καν κατατεθεί η αγωγή SLAPP, οι (μελλοντικοί) ενάγοντες ενδέχεται να δοκιμάσουν εξωδικαστικούς τρόπους επίλυσης της διαφοράς τους, κοινώς, πριν καταθέσουν την αγωγή, απαιτούν από τον στόχο τους να παγώσει τη συμμετοχή του στο δημόσιο διάλογο. Όπως μας ανέφερε η Άννα Νίνη του OmniaTV:

Το βγάλαμε Σάββατο και δεν είχε γίνει τόσος ντόρος από το Σάββατο μέχρι τη Δευτέρα. Τη Δευτέρα λοιπόν, ο υφυπουργός τον απέπεμψε από το πολιτικό του γραφείο, έκανε μια ανακοίνωση που έλεγε ότι παύει τη συνεργασία μαζί του. Μετά από αυτό άρχισαν οι οχλήσεις, άρχισαν οχλήσεις από τη δικηγόρο του. Έκανε και ο ίδιος κάποια ποστ που μας έλεγε συκοφάντες και λασπολόγους. (...) Άρχισαν οι οχλήσεις από τη δικηγόρο του, αρχικώς σε μια προσπάθεια να επικοινωνήσει μαζί μας για να κατεβάσουμε το δημοσίευμα για να το κατεβάσουμε εντελώς, δίνοντας μας εκείνη κάποιες υποτυπώδεις εξηγήσεις, ας πούμε, που δεν ήταν εξηγήσεις. Φυσικά ο ίδιος απέφυγε να τοποθετηθεί μέχρι τώρα δημόσια για την εμπλοκή του με το κατάστημα (...) Και αργότερα μας ήρθε και μια αγωγή από τον ίδιο που έλεγε ότι αξιώνει τελοσπάντων 50.000 ευρώ για ηθική βλάβη.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όπως ίσως φάνηκε ήδη από όσα μοιράστηκε η δημοσιογράφος, οι αγωγές SLAPP επιπλέον μπορεί να συνοδεύονται και από διαψεύσεις, διαμαρτυρίες ή και χαρακτηρισμούς κατά αυτών που συμμετέχουν στο δημόσιο διάλογο κάνοντας τις σχετικές αποκαλύψεις. Μάλιστα λαμβάνοντας υπόψη ότι οι αγωγές SLAPP κατατίθενται συνήθως από ισχυρά νομικά και φυσικά πρόσωπα ή ακόμη και θεσμικά όργανα, με προνομιακή πρόσβαση στο δημόσιο λόγο, δεν είναι ασύνηθες οι αγωγές να περιλαμβάνουν και κάποιου είδους εκστρατεία δολοφονίας χαρακτήρα στον Τύπο, το διαδίκτυο ή άλλα fora. Μας είπε ο Κώστας Βαξεβάνης:

Ο ίδιος ο πρωθυπουργός έχει πει δύο φορές μέσα στην ελληνική Βουλή ότι εγώ είμαι ένας εγκληματίας και αναφέρθηκε στην υπόθεση Νοβάρτις. Ενώ δηλαδή εγώ ήμουν υπό κρίση ακόμα δικαστική. Αυτός παραβίασε κάθε κάθε αρχή ηθική και όλα όσα αφορούν το τεκμήριο της αθωότητας. Γιατί είναι πρωθυπουργός χώρας και με είπε εγκληματία εμένα και άλλους δημοσιογράφους. Και ακόμα μία φορά το είπε στη Βουλή και το επανέλαβε και σε συνέντευξη στους Times ότι εγώ σχετίζομαι με ρωσικά κεφάλαια που διακινήθηκαν μέσω ενός επιχειρηματία που είχε ένα κανάλι, πράγμα το οποίο είναι ψευδές, πράγμα για το οποίο οι Times έκαναν δημοσίευμα στη συνέχεια για να τον διαψεύσουν. Η πρωθυπουργική οικογένεια είχε προχωρήσει δηλαδή, χρησιμοποιώντας την εξουσία της σε επιθετικές κινήσεις, πέραν των νομικών μέτρων που παίρνει.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Αντίστοιχα, μιλώντας για άλλη υπόθεση, στην οποία δεν κατατέθηκε αγωγή αλλά επρόκειτο για πρόσωπο που του είχε ασκήσει αγωγές σε άλλες περιπτώσεις, μας είπε:

Δεν μας έκανε αγωγή γι αυτό, αλλά είχε βγάλει ανακοίνωση από την Τράπεζα της Ελλάδας. Και έχουν σημασία αυτές οι ανακοινώσεις από θεσμικά όργανα. Γιατί; Επειδή προβάλλονται από τα μέσα ενημέρωσης (...) Μπορούν να δημιουργούν την εντύπωση ότι αυτός για τον οποίο μιλάνε είναι ένας συκοφάντης. Ένας δεν βγαίνει ο ίδιος να το πει για να πάρει την απάντηση. Το κάνει θεσμικό όργανο, δημιουργεί μια δολοφονία χαρακτήρα.

Παρόμοια “εκστρατεία δολοφονίας χαρακτήρα” φαίνεται να είχε αντιμετωπίσει και ο Παναγιώτης Δημητράς:

Αυτά δηλαδή τα οποία λένε οι ίδιοι και κατά συνέπειαν ενοχλούνται, προσβάλλονται επειδή βρίσκονται αντικείμενα σε ποινικές διαδικασίες και θέλουν αντεκδικητικά και ιδεολογικά κιόλας να στραφούν κατά κάποιου, ο οποίος είναι “ο εθνικός μνηστής”, όπως με είχε αποκαλέσει κάποιος τρίτος (...) Σε αυτό το σημείο υπάρχει γενικά μια υποστήριξη και από κάποια μέσα, αν και δυστυχώς πολύ περισσότερα δημοσιεύματα σε βάρος μου βλέπω όταν υπήρξε η πρωτόδικη καταδίκη στην υπόθεση Σεραφείμ ή όταν με βρίζει ο ένας ή ο άλλος ότι είμαι εθνικός μνηστής, παρά όταν υπάρχουν οι εξελίξεις.

Σε κάποιες περιπτώσεις, οι νομικές επιθέσεις μπορεί να συνοδεύονται και με ακόμη πιο ακραίες ενέργειες - ίσως όχι αναγκαστικά από τους ίδιους τους ενάγοντες αλλά ενδεχομένως από κάποιους που έχουν κοινά συμφέροντα με αυτούς - όπως για παράδειγμα απειλές κατά των στόχων των SLAPP ή και λεκτικές ή και άλλου τύπου επιθέσεις:

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Δεν θέλω να μιλήσω, δεν θέλω να πω στοιχεία για ανθρώπους που δεν είναι παρόντες, αλλά ναι, ξέρω πολλά. Πολλές περιπτώσεις ανθρώπων που απειλήθηκε η δουλειά τους, ανθρώπων που απειλήθηκε ο εργοδότης τους, ότι αν δεν φύγει αυτός θα μποϊκοτάρουν το μαγαζί σου, δεν θα πατήσει άνθρωπος εδώ και πολλά τέτοια εννοείται. Εννοείται ότι είναι ένα κομμάτι αυτό και ειδικά σε μικρές κοινωνίες είναι και πιο εύκολο να λειτουργήσουν αυτά τα δίκτυα, γιατί και το δίκτυο της σιωπής είναι πιο εύκολο να λειτουργήσει όταν αυτός για τον οποίο μιλάς είναι ξάδερφός σου, σύζυγος της θείας σου ή κάπως συναναστρέφεσαι μαζί του θέλοντας και μη. Κάπως τον βλέπεις και πρέπει να πας στο δικαστήριο και να καταθέσεις ότι συμβαίνει αυτό. Ή πρέπει να βγεις δημόσια και να πεις ότι συμβαίνει αυτό.

Εκπρόσωπος του Παρατηρητηρίου Περιβάλλοντος Σύρου

Εγώ πρέπει να πω ότι από αυτόν τον άνθρωπο είχα δεχτεί και άλλες ενοχλήσεις στο παρελθόν. Δηλαδή με είχε τραμπουκίσει έξω από το μαγαζί που δολοφονήθηκε ο Ζακ Κωστόπουλος. Αργότερα με είχε στοχοποιήσει για την καταγωγή μου σε ένα προφίλ που διατηρούσε το Twitter και έγραφε μέχρι και ότι θα πρέπει να μου αφαιρεθεί η υπηκοότητα. Μέσα στο δικαστήριο, ενώ ήμουν στο παρατηρητήριο που φυσικά δεν παρεμβαίνει στη διαδικασία (...) η οικογένειά του, δηλαδή η γυναίκα του, η αδερφή του, όλα τα άτομα που ήταν εκεί για να τον υποστηρίξουν, μπορεί να μας ακολουθούσαν, ας πούμε, στην τουαλέτα και να άκουγες ένα “βρωμιάρα” ή τέτοια πράγματα την ώρα που εσύ πήγαινες στην τουαλέτα - εκτός διαδικασίας όλα αυτά γιατί μέσα από τη διαδικασία ήταν όλοι πάρα πολύ εντάξει. Αυτά δεν τα έκαναν φυσικά μόνο σε εμένα. Τα έκαναν και στην οικογένεια του Ζακ Κωστόπουλου. Τα έκαναν και σε όλα τα άτομα που ήταν εκεί για να υποστηρίξουν την οικογένεια. (...) Εγώ να πω μόνο ότι όταν όταν ξεκίνησε να ανεβάζει για το για το ότι πρέπει να μου αφαιρεθεί υπηκοότητα, για το ότι είμαι από την Αλβανία, για διάφορα τέτοια πράγματα, το προφίλ μου στο Facebook, το οποίο το είχε ανεβάσει αυτός ο άνθρωπος, έγινε στόχος φασιστών και ομοφοβικών και δεχόμουν αμέτρητα μηνύματα εκείνες τις ημέρες, τύπου “να πεθάνεις” και τέτοια πράγματα.

Άννα Νίνη (OmniaTV)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Συμπερασματικά, όπως καθίσταται σαφές, οι SLAPP, συχνά, μπορεί να αποτελούν επιθέσεις σε πολλαπλά επίπεδα και ενδέχεται να εκφεύγουν από το αυστηρά αστικό τους σκέλος. Βλέπουμε δηλαδή ότι πέραν των (δυσθεώρητων) οικονομικών αξιώσεων των αγωγών, αυτές μπορεί να συνοδεύονται από τη βάσανο των ποινικών δικαστηρίων αλλά και από άλλες εξωδικαστικές, ακόμη και παράνομες, ενέργειες που έχουν ως κύριο στόχο των εκφοβισμό των θυμάτων-στόχων. Όπως είναι εύλογο, οι ενέργειες αυτές επιφέρουν σημαντικές συνέπειες στη ζωή όσων τις υφίστανται τόσο σε οικονομικό, όσο και σε επαγγελματικό και, ίσως ακόμη περισσότερο, σε προσωπικό επίπεδο.

3.4 Δικαστική Αντιμετώπιση

Το πώς αντιμετωπίζει η Δικαιοσύνη τις καταχρηστικές αγωγές αποτελεί έναν εξαιρετικά κομβικό παράγοντα για την εξέλιξη του φαινομένου των SLAPP στη χώρα μας. Αν και πρόκειται για ένα σχετικά νέο φαινόμενο, οπότε δεν είναι εύκολο ακόμη να εξαχθούν σχετικά συμπεράσματα, κάποια πρώτα δείγματα έχουν ήδη δοθεί, τόσο από την δικαστική εξέλιξη των πρόσφατων υποθέσεων (πολλές από τις οποίες παρουσιάζονται και στην δική μας έρευνα), όσο και από τις τάσεις που φαίνεται να σχηματίζονται στη σχετική νομολογία.

Ξεκινώντας από τις υποθέσεις που είναι υπό εξέταση στην παρούσα έρευνα, παρατηρούμε ότι τα δικαστικά αποτελέσματα δεν ακολουθούν κάποια συγκεκριμένη τάση ως προς την κατάληξή τους: σε κάποιες περιπτώσεις οι εναγόμενοι δικαιώνονται πλήρως, ενώ σε άλλες τα δικαστήρια επιδικάζουν αποζημιώσεις (σημαντικά μικρότερες, βεβαίως, από αυτές που αρχικώς αξιώνονταν από τους ενάγοντες). Πριν δούμε αναλυτικά τα σχετικά στοιχεία, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι πολλές υποθέσεις έχουν εκδικαστεί σε πρώτο βαθμό και αναμένονται οι αποφάσεις των δευτεροβάθμιων δικαστηρίων. Δεδομένου ότι αυτές οι υποθέσεις δεν έχουν τελεσιδικήσει, οι αποφάσεις των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων υπόκεινται σε πιθανή ανατροπή και ως εκ τούτου τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας μπορεί να διαφέρουν σημαντικά σε σχέση με το πώς θα καταλήξουν οι συγκεκριμένες υποθέσεις.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σε κάθε περίπτωση, επιλέγουμε να λάβουμε υπόψη μας και να παρουσιάσουμε και τις πρωτοβάθμιες αποφάσεις, καθώς αποτελούν έναν καθόλου αμελητέο δείκτη για την δικαστική αντιμετώπιση των SLAPP στη χώρα μας.

Υπενθυμίζοντας τις θετικές για τα θύματα αποφάσεις φαίνεται να δικαιωθηκαν πλήρως οι εμπλεκόμενοι στο σκάνδαλο των υποκλοπών δημοσιογράφοι καθώς και οι δύο αγωγές του Γρηγόρη Δημητριάδη απορρίφθηκαν, με τον τελευταίο να καταδικάζεται για την καταβολή δικαστικών εξόδων 4.750 ευρώ. Πρέπει ωστόσο να επισημανθεί ότι το δικαστήριο έκρινε ότι αποτελεί απλή δυσφήμιση ένας τίτλος της *Εφημερίδας των Συντακτών* σε ένα από τα πολλά επίδικα άρθρα. Δικαίωση υπήρξε και στην περίπτωση του Παρατηρητηρίου Ποιότητας Περιβάλλοντος Σύρου (ΠΠΠΣ), αφού το δικαστήριο απέρριψε κάθε αξίωση για αποζημιώσεις προς την ΟΝΕΧ. Σημειώνεται ωστόσο ότι παρά την πρωτόδικη απόφαση, η ΟΝΕΧ επέμεινε στην τακτική της απειλής της οικονομικής εξόντωσης των εναγομένων, ασκώντας έφεση κατά της απόφασης στο σύνολό της. Ταυτόχρονα, το ΠΠΠΣ και τα μέλη του κατέθεσαν έφεση σε ένα σκέλος της απόφασης που αφορά τη σύνδεση των αδιάψευστων χορηγιών της εταιρείας προς τις αρχές και σε αυτή τη φάση αναμένεται η απόφαση του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου. Συνεχίζοντας, ως απαράδεκτη κρίθηκε η αγωγή της WRE ΕΛΛΑΣ κατά του δημοσιογράφου της *Εφημερίδας των Συντακτών*, Τάσου Σαραντή, και ως εκ τούτου απορρίφθηκε ενώ αντίστοιχα απορρίφθηκαν και οι αξιώσεις του επιχειρηματία, Βαγγέλη Μαρινάκη, κατά του Άρη Χατζηγεωργίου της ίδιας εφημερίδας. Τέλος, απορρίφθηκε και η αγωγή κατά των μελών της Επιτροπής αγώνα πολιτών Βόλου, παρά ορισμένες καταδικαστικές αποφάσεις όσον αφορά ποινικά αδικήματα. Σημειώνεται ακόμη πως δικαίωσης υπήρξαν και σε επιμέρους αγωγές που έχουν αντιμετωπίσει οι δημοσιογράφοι Βαξεβάνης, Παπαδάκου και Χονδρόγιαννος.

Ανατρέχοντας στις αρνητικές (ή εν μέρει αρνητικές) για τα θύματα αποφάσεις, υπενθυμίζουμε ότι στην αντιδικία μεταξύ του Παναγιώτη Δημητρά και του Φαήλου Κρανιδιώτη, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο έκρινε ότι δεν υπήρξε συκοφαντική δυσφήμιση, ωστόσο έκανε δεκτό τον ισχυρισμό ότι υπήρξε εξύβριση, επιδικάζοντας αποζημίωση 3.000 ευρώ (από τα 120.000 που αρχικώς αξίωνε ο Φαήλος Κρανιδιώτης).

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην απόφαση έχει ασκηθεί έφεση. Στη υπόθεση της Τήνου το δικαστήριο, σε πρώτο βαθμό, όσον αφορά την αποζημίωση, δικάωσε την Ενεργειακή Κυκλάδων, αποφασίζοντας να καταβληθεί από τους εναγόμενους το συνολικό ποσό των 5.000 ευρώ (από τα 300.000 που αρχικώς αξίωνε η εταιρία). Σε αυτή την απόφαση οι πολίτες σκοπεύουν να ασκήσουν έφεση. Στη υπόθεση της Φωτεινή Λαμπρίδη του TVXS τα αποτελέσματα ήταν πιο σύνθετα: στο ποινικό σκέλος η δημοσιογράφος καταδικάστηκε πρωτόδικα σε 18 μήνες φυλάκιση, αν και ο Εισαγγελέας είχε προτείνει την αθώωσή της και έκανε έφεση. Ωστόσο, στο αστικό, η δημοσιογράφος δικαιώθηκε με το δικαστήριο να ζητά η αγωγή να απορριφθεί ως αβάσιμη. Στο εφετείο που αφορούσε το ποινικό μέρος, η δίκη σε δεύτερο βαθμό πραγματοποιήθηκε μετά από αναβολή, τον Μάρτιο του 2025 και οι δύο πλευρές μετά την προτροπή της έδρας συμβιβάστηκαν. Η δημοσιογράφος προχώρησε σε δήλωση αποκατάστασης για το σκάνδαλο της UNICEF, η δίκη του οποίου ξεκίνησε πρόσφατα. Στην υπόθεση της δημοσιογράφου του Alterthess, Σταυρούλας Πουλημένη, το δικαστήριο έκανε εν μέρει δεκτή την αγωγή επιδικάζοντας αποζημίωση 3.000 ευρώ (από τα 100.000 που αρχικώς αξίωναν οι ενάγοντες). Στην απόφαση σχετικά με την αγωγή ασκήθηκε έφεση από τη δημοσιογράφο η οποία συζητήθηκε στις 19 Σεπτεμβρίου του 2024 και απορρίφθηκε από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο. Τέλος, στην υπόθεση του Γιάννη Στεβή, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο έκανε εν μέρει δεκτή την αγωγή επιδικάζοντας συνολική αποζημίωση 8.000 ευρώ (από τις 100.000 ευρώ που αρχικώς αξίωνε η ενάγουσα), απόφαση στην οποία ο δημοσιογράφος άσκησε έφεση. Τελικά, η συγκεκριμένη υπόθεση έκλεισε με απόσυρση των αγωγών και της μήνυσης κατά του Γιάννη Στεβή και του astraparis.gr, καθώς και των αντιθέτων μηνύσεων κατά της Ελένης Κανταράκη.

Υπενθυμίζεται ακόμη, ότι για μερικές από τις υποθέσεις που εξετάζονται σε αυτή την έρευνα, όπως αυτή του δημοσιογράφου της Εφημερίδας των Συντακτών, Δημήτρη Αγγελίδη και της δημοσιογράφου Άννας Νίνη του OmniaTV, δεν έχουν ακόμη εκδοθεί οι αποφάσεις των δικαστηρίων.

Ποια είναι τα πρώτα συμπεράσματα που μπορούν να εξαχθούν σχετικά με τη δικαστική αντιμετώπιση των SLAPP στην Ελλάδα με βάση τις παραπάνω υποθέσεις;

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στατιστικά, αν και το δείγμα είναι πολύ μικρό για να θεωρηθεί αξιόπιστο, μοιάζει η δικαίωση των θυμάτων, με την απόρριψη των καταχρηστικών αγωγών και των αξιώσεων τους, να είναι ελαφρώς πιο συχνή από την καταδίκη τους. Επιπλέον παρατηρούνται τα εξής:

α) στις περιπτώσεις που οι αγωγές αποζημίωσης γίνονται δεκτές (εν μέρει ή εν όλω), τα ποσά που επιδικάζονται σε αποζημιώσεις από τα ελληνικά δικαστήρια είναι υποπολλαπλάσια από αυτά που αξιώνουν οι ενάγοντες. Αυτό αναδεικνύει, μεταξύ άλλων, τον εξωφρενικό χαρακτήρα των αξιώσεων, που αποτελεί μια από τις χαρακτηριστικές ένδειξεις των στρατηγικών αγωγών.

β) σε όλες τις περιπτώσεις που υπάρχει έστω και μερική καταδίκη των εναγομένων, αυτοί κάνουν χρήση όλων των ένδικων μέσων, προκειμένου να υπερασπιστούν τον εαυτό τους και την ελευθερία του λόγου, ασκώντας έφεση επί των αποφάσεων.

γ) σχεδόν στο σύνολο των υποθέσεων οι αγωγές συνοδεύονται και από εγκλήσεις και μηνύσεις, εμπλέκοντας, με αυτόν τον τρόπο, και την ποινική δικαιοσύνη. Σε αυτές τις περιπτώσεις, τα περισσότερα αστικά δικαστήρια περιμένουν τις αποφάσεις των ποινικών. Ωστόσο, έχουν υπάρξει περιπτώσεις όπου τα αστικά δικαστήρια διαφοροποιούνται από τις αποφάσεις των ποινικών (πχ. στην υπόθεση της Φωτεινής Λαμπρίδη).

δ) σε ορισμένες περιπτώσεις, ειδικά κατά τον δεύτερο βαθμό εκδίκασης της υπόθεσης, έχει προτιμηθεί από τα εμπλεκόμενα μέρη η λύση του συμβιβασμού. Δεδομένου ότι αυτό συμβαίνει στο δεύτερο βαθμό της εκδίκασης, θα μπορούσε ενδεχομένως να ερμηνευτεί ως ολοκλήρωση της οικονομικής ή και ψυχολογικής εξόντωσης των θυμάτων-στόχων από τους ενάγοντες, με τους πρώτους να μην έχουν πλέον τις δυνάμεις να συγκρουστούν δικαστικά με τους πανίσχυρους δεύτερους.

ε) διαφαίνεται μια τάση τα δικαστήρια να μη αποδέχονται τη συκοφαντική δυσφήμιση ως βάση της αγωγής, ωστόσο να δέχονται ότι υπήρξε εξύβριση, επιδικάζοντας μικρές αποζημιώσεις.

Ιδιαίτερα χρήσιμα για την ερμηνεία των παραπάνω, ειδικά από την σκοπιά της νομολογίας είναι τα σχόλια της Χριστίνας Βρεττού, Δρ. Συνταγματικού Δικαίου, δικηγόρου και μέλους του “Expert Group against SLAPP”:

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η νομολογία στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια εφαρμόζει τις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα και τις ερμηνεύει με τρόπο αντίθετο προς την ελευθερία της έκφρασης. Δεν ακολουθεί τα κριτήρια της νομολογίας του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, τα οποία έχουν θέσει συγκεκριμένα τα κριτήρια του δημοσίου προσώπου, του θέματος δημοσίου ενδιαφέροντος, της καλής πίστης και της φύσης των επίδικων δηλώσεων ως αξιολογικών κρίσεων, τα οποία, όταν συντρέχουν, δίνουν προβάδισμα πάντα στην ελευθερία της έκφρασης. Η ελληνική νομολογία δεν εφαρμόζει αυτά τα κριτήρια. Εφαρμόζει το κριτήριο της ηπιότερης διατύπωσης. Δηλαδή προσπαθεί να βρει αν ο τρόπος που εκφράστηκε ο δημοσιογράφος ήταν ο αναγκαίος για να διατυπώσει την έκφρασή του ή ποιες άλλες φράσεις θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν (...) Απορρίπτει τη συκοφαντική δυσφήμιση. Όμως λέει ότι συντρέχει ειδικός σκοπός εξύβρισης και γι αυτό το λόγο θεωρεί ότι παραμένει ευθύνη και δεν αίρεται το παράνομο λόγω δικαιολογημένου συμφέροντος του κοινού για πληροφόρηση. (...) Σε αυτή την περίπτωση καταδικάζει τον δημοσιογράφο και θεωρεί ότι παραμένει ο παράνομος χαρακτήρας της προσβολής προσωπικότητας. Γιατί δεν εκφράστηκε ο δημοσιογράφος με τον τρόπο τον οποίο έπρεπε να εκφραστεί; Αυτό είναι το κριτήριο δηλαδή που εφαρμόζω. Βέβαια τώρα βρισκόμαστε σε ένα καινούργιο τοπίο, γιατί καταργήθηκε το 2024 η απλή δυσφήμιση και μαζί μ αυτήν καταργήθηκε και η ένσταση του δικαιολογημένου συμφέροντος του κοινού για πληροφόρηση που προέβαλε ο δημοσιογράφος σε τέτοιου είδους δίκες και καταργήθηκε και ο ειδικός σκοπός εξύβρισης. Οπότε τώρα βρισκόμαστε σε ένα καινούργιο τοπίο που δεν ξέρω.

Πράγματι, ακριβώς όπως σχολιάζει η νομικός, τόσο με τις αλλαγές που επέφερε ο Ν. 5090/2024 που με το άρθρο 136 κατήργησε το άρθρο 362 του Ποινικού Κώδικα, που προέβλεπε το ποινικό αδίκημα της απλής δυσφήμισης, όσο και με τις διαβουλεύσεις που γίνονται σχετικά με τις SLAPP σε ευρωπαϊκό επίπεδο αλλά και με την επικείμενη ενσωμάτωση της Anti-SLAPP Οδηγίας 2024/1069 της ΕΕ στην εθνική νομοθεσία, βρισκόμαστε σε ένα καινούργιο τοπίο όπου τα δικαστήρια θα πρέπει να εφαρμόσουν ένα νέο κανονιστικό πλαίσιο και να διαμορφώσουν μια νέα νομολογία.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πράγματι, ακριβώς όπως σχολιάζει η νομικός, τόσο με τις αλλαγές που επέφερε ο Ν. 5090/2024 που με το άρθρο 136 κατήργησε το άρθρο 362 του Ποινικού Κώδικα, που προέβλεπε το ποινικό αδίκημα της απλής δυσφήμισης, όσο και με τις διαβουλεύσεις που γίνονται σχετικά με τις SLAPP σε ευρωπαϊκό επίπεδο αλλά και με την επικείμενη ενσωμάτωση της Anti-SLAPP Οδηγίας 2024/1069 της ΕΕ στην εθνική νομοθεσία, βρισκόμαστε σε ένα καινούργιο τοπίο όπου τα δικαστήρια θα πρέπει να εφαρμόσουν ένα νέο κανονιστικό πλαίσιο και να διαμορφώσουν μια νέα νομολογία.

Πέραν, όμως, των νέων κανόνων, αυτό που καθίσταται σαφές είναι η εξαιρετικά μεγάλη σημασία της ευαισθητοποίησης των δικαστικών λειτουργιών σχετικά με την ελευθερία της έκφρασης. Όπως σημειώνει η ειδικός, ακόμη και χωρίς αλλαγές στη νομοθεσία, αν υπήρχε η σχετική ευαισθητοποίηση, οι υποθέσεις SLAPP θα μπορούσαν να επιλύονται:

Εγώ θεωρώ ότι ακόμα και να μη γίνει καμία αλλαγή σε επίπεδο νομοθεσίας, ακόμα και να μην υπήρχε η εισαγωγή του φαινομένου SLAPP, αν οι δικαστές ήταν ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι σε ζητήματα ελευθερίας έκφρασης, αν ακολουθούσαν το δικαστήριο του Στρασβούργου - του οποίου οι αποφάσεις του αποτελούν ερμηνευτικό δεδικασμένο έτσι κι αλλιώς για τα ελληνικά δικαστήρια - αν ακολουθούσε τα κριτήρια και τις αρχές που η νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου έχει θέσει σε ζητήματα ελευθερίας της έκφρασης, δεν θα χρειαζόταν ούτε σε επίπεδο νομοθέτησης κάποια επέμβαση, ούτε σε επίπεδο αλλαγής του γράμματος του Συντάγματος, γιατί έχει συζητηθεί και ενδεχόμενη αναθεώρηση του άρθρου 14 του Συντάγματος. Δηλαδή, εάν οι δικαστές ακολουθούσαν συγκεκριμένα κριτήρια, όταν έρχονταν αντιμέτωποι με σύγκρουση ελευθερίας του Τύπου με την προσωπικότητα του ατόμου, το ζήτημα θα είχε ήδη επιλυθεί.

Δεδομένου ότι η δικαστική κουλτούρα στη χώρα μας φαίνεται να μην δίνει τόσο μεγάλη προτεραιότητα στην ελευθερία της έκφρασης (τουλάχιστον σε τέτοιου είδους υποθέσεις), γίνεται σαφές ότι τόσο η ύπαρξη ενός λεπτομερούς κανονιστικού πλαισίου αλλά και η σχετική ευαισθητοποίηση των δικαστικών λειτουργιών, επείγουν.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Κι αυτό αφενός διότι υπάρχει ο κίνδυνος το φαινόμενο των SLAPP στη χώρα μας να διογκωθεί περαιτέρω, κι αφετέρου διότι, πέραν από τις νομικές επιθέσεις, και οι δικαστικές αποφάσεις επιφέρουν εξαιρετικά σημαντικές συνέπειες στη ζωή όσων τις υφίστανται τόσο σε οικονομικό, όσο και σε επαγγελματικό και προσωπικό επίπεδο.

3.5 Οι επιπτώσεις

Οι επιπτώσεις από τις SLAPP είναι πολυεπίπεδες και εξαιρετικά σοβαρές για τις ζωές των θυμάτων-στόχων των αγωγών. Το ποιες ακριβώς θα είναι και το πώς ακριβώς θα τις εισπράξει ο καθένας και η καθεμία εξαρτάται από μια σειρά από μεταβλητές, συμπεριλαμβανομένης της πιθανής ύπαρξης υποστηρικτικού πλαισίου, της φύσης της υπόθεσης, του είδους των επιθέσεων και των αξιώσεων, των ποινικών προεκτάσεων της υπόθεσης, της προσωπικής κατάστασης του θύματος και μια σειρά από άλλους παράγοντες. Σε κάθε περίπτωση, όπως έχει σημειωθεί και παραπάνω, οι συνέπειες των SLAPP για τα θύματα-στόχους θα μπορούσαν να χωριστούν στις ευρείες κατηγορίες των οικονομικών, επαγγελματικών και προσωπικών επιπτώσεων, οι οποίες, εύλογα, πολλές φορές αλληλοεπικαλύπτονται ή και συνδέονται.

Οικονομικές επιπτώσεις

Οι πιο “ορατές”, αν μπορεί να χρησιμοποιηθεί αυτός ο όρος, επιπτώσεις είναι οι οικονομικές. Είναι αυτονόητο δε ότι αυτές δεν υφίστανται μονάχα αν οι αγωγές ευοδωθούν. Στην πραγματικότητα, για να υπάρξει αποτελεσματική υπεράσπιση στα δικαστήρια, χρειάζεται να δαπανηθούν σημαντικά ποσά ακόμα και αν η υπεράσπιση αναληφθεί από αλληλέγγυους δικηγόρους οι οποίοι θα χρεώσουν τα ελάχιστα δυνατά ποσά για τη δουλειά τους. Άλλωστε, πολύ συχνά, τα κόστη δεν αφορούν μονάχα την εκδίκαση μιας υπόθεση στον πρώτο βαθμό αλλά και σε δεύτερο ή ακόμη και σε ανώτατο επίπεδο και σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να χρειαστεί να εκδικαστούν υποθέσεις στο εξωτερικό ή σε κάποιο ευρωπαϊκό δικαστήριο.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Επιπλέον, δεν πρέπει να λησμονούμε ότι μερικά από τα θύματα των SLAPP (ή τα μέσα τους) μπορεί να αντιμετωπίζουν παραπάνω από μια αγωγές σε μια δεδομένη χρονική στιγμή, πράγμα που αυξάνει σημαντικά το κόστος της υπεράσπισης αλλά και την ρευστότητα των φυσικών ή νομικών προσώπων που αναλαμβάνουν το κόστος. Οι διηγήσεις των συνεντευξιζόμενων είναι χαρακτηριστικές:

Λοιπόν, καταρχήν έχω ότι έχω το προτέρημα να γνωρίζω, να έχω φίλους δικηγόρους, οι οποίοι παρίστανται στις δίκες με τα ελάχιστα. Αλλά το γνωρίζουμε όλοι ότι το δικαστήριο απαιτεί το λιγότερο κάποια παράβολα. Η κάθε δίκη δηλαδή, πρακτικά στοιχίζει περί τις δυόμισι χιλιάδες ευρώ όχι γιατί τα θέλουν οι δικηγόροι αλλά γιατί πρέπει να πληρωθούν παράβολα, υπάρχουν εργατοώρες - αναβάλλονται πέντε, έξι, επτά φορές. Είχε μέρα που είχα πέντε δικαστήρια. Δηλαδή έπρεπε να αναβληθούν τα τέσσερα για να πάω στο ένα και μετά να πάω σε όλα τα υπόλοιπα όποτε έχουν οριστεί (...) Σκέψου τώρα 120 αγωγές και μηνύσεις επί 2.000-2500 το λιγότερο τα έξοδα παραστάσεως. Δηλαδή μόνο για να πάρω τις φωτοτυπίες από την υπόθεση της Νοβάρτις πλήρωσα 13.000 ευρώ. Ήταν μια δικογραφία με 200.000 σελίδες. Ζήτησα από το ελληνικό δημόσιο να τη δώσει δωρεάν γιατί δεν μπορεί ένα πρόσωπο να αντεπεξέλθει και δε δέχτηκε. Απέρριψαν το αίτημα και πλήρωσα 13.000 ευρώ αν θυμάμαι καλά, για να πάρω μόνο τη δικογραφία. Είναι ένα τεράστιο κόστος, είναι ψυχική φθορά.

Κώστας Βαξεβάνης (Documento)

Πρώτον, διότι οι αγωγές, σε αντίθεση με τις ποινικές διαδικασίες, έχουν μεγαλύτερο κόστος. Διότι ένας δικηγόρος όταν πάει μια μέρα σε ένα δικαστήριο θα πάρει την όποια αποζημίωση ή επειδή έχουμε την τύχη ως οργάνωση να έχουμε δικηγόρους που προσφέρουν δωρεάν τις υπηρεσίες τους να μην μας κοστίζει τίποτα. Οι αγωγές όμως οι οποίες έχουν προτάσεις, αντιπροτάσεις είναι δηλαδή μια μεγάλη δουλειά - δεν είναι πάει μια μέρα στο δικαστήριο, τρεις ώρες, ένας δικηγόρος και τελειώνει. Έχουν μεγάλο κόστος. Η αντιμετώπιση σε πρώτο βαθμό, σε δεύτερο βαθμό μιλάμε για πάνω από 1.000 ευρώ, ίσως πολύ πάνω από 1.000 ευρώ για την καθεμία.

Παναγιώτης Δημητράς (Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Δηλαδή μέσα στους 99 είναι άνθρωποι οι οποίοι ποτέ στην ζωή τους δεν είχαν ξανά, ας πούμε, κάποια ιστορία με δικαστήριο ή με την αστυνομία ή κάτι τέτοιο. Και ξαφνικά βρίσκονται να χρωστάνε ή τελοσπάντων να κινδυνεύουν να χρωστάνε χρήματα και μάλιστα πάρα πολλά. Δηλαδή 300.000. Αν το διαιρέσουμε με το 100, είναι πολλά χρήματα στον καθένα. Δεν είναι λίγα. Και έτσι δημιουργείται ένας φόβος.

Εκπρόσωπος κατοίκων της Τήνου

Είναι και κοστοβόρα. (...). Δηλαδή ακόμα και αν σε αθώσουν τα δικαστήρια με το καλημέρα που πηγαίνεις έχεις κάποια έξοδα. Δεν μπορούμε να τα αναλάβουμε και ως μέσο ενημέρωσης είμαστε αποκλεισμένοι από παντού. Δηλαδή οι διαφημίσεις που παίρνουμε είναι ελάχιστες και τον ξέρουμε τον ένοχο (...) Δεν θέλω να φανταστώ τι έξοδα θα πρέπει να κάνω. Δηλαδή, από τη στιγμή που είμαστε αποφασισμένοι ότι η υπόθεσή μας δεν θα μείνει στα ελληνικά δικαστήρια, αντιλαμβάνεστε ότι το κόστος είναι τεράστιο.

Γιάννης Στεβής (Αστραπάρης)

Ναι, τι να σου πω; Είναι κάτι πολύ δύσκολο. Καταρχήν έπαθα γαστρίτιδα από το άγχος. Το οικονομικό είναι, δηλαδή αν η αγωγή είχε προχωρήσει, δεν ξέρω τι θα γινόταν, είναι δυσβάσταχτο. Όταν έκανα αυτές τις δράσεις προσπαθούσα να μη σκεφτώ αυτές τις συνέπειες, γιατί αλλιώς δεν θα γινόταν.

Εκπρόσωπος της επιτροπής αγώνα πολιτών Βόλου κατά της καύσης σκουπιδιών

Δηλαδή ζώντας με ενοίκιο με έναν μισθό 700 ευρώ -τότε 700 κάτι ευρώ - να δώσω γύρω στα 500 ευρώ για να γράψει εξηγήσεις ενώ είχα νοίκι. Για μένα ήταν λεφτά τότε.

Θοδωρής Χονδρόγιαννος (Reporters United)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί ότι σε πολλές περιπτώσεις, ειδικά δημοσιογράφων, τα νομικά κόστη τα αναλαμβάνει το μέσο (που άλλωστε συνήθως είναι και αυτό εναγόμενο στην υπόθεση). Το ότι δεν επιβαρύνεται με αυτά τα κόστη ο/η δημοσιογράφος, αν και είναι ιδιαίτερα επιβοηθητικό για το φυσικό πρόσωπο που ενάγεται και ανακουφίζεται από ένα μεγάλο οικονομικό βάρος από πάνω του, δεν σημαίνει ότι τα κόστη “εξαφανίζονται”. Τα κόστη καλύπτονται από μέσα τα οποία, όπως είδαμε και σε απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων παραπάνω, απειλούνται με εξαφάνιση εάν, όχι πολλές, αλλά μόνο μια από τις αγωγές αποζημίωσης έχουν αρνητική κατάληξη για αυτά και επιδικαστεί η πλήρης αξίωση της αποζημίωσης. Χαρακτηριστική είναι η απάντηση του Θοδωρή Χονδρόγιαννου από του Reporters United:

Κινδυνεύεις με πραγματικά οικονομικό και ηθικό αφανισμό. Δηλαδή οι αγωγές αυτές έχουν ένα πάρα πολύ μεγάλο αποτύπωμα, οικονομικό στις ιστοσελίδες που τις δέχονται και στους δημοσιογράφους. Εμείς εδώ έχουμε την ευκαιρία, την ευλογία να το πω έτσι, να καλύπτονται τα έξοδά μας από τους Ρεπόρτερ Χωρίς Σύνορα, και το ECPMF

Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ελευθερία του Τύπου και των ΜΜΕ.

Φυσικά, το ότι ορισμένα μέσα στηρίζουν τους εργαζόμενους τους, δεν είναι δυστυχώς, αυτονόητο. Επιπλέον, όπως έχει καταστεί σαφές μέχρι τώρα, δεν είναι όλοι οι στόχοι των SLAPP δημοσιογράφοι (που εργάζονται σε κάποιο συγκεκριμένο μέσο), αλλά μπορεί να ανήκουν σε άτυπες συλλογικότητες ή σε νομικά πρόσωπα που δεν έχουν κατ’ ανάγκην το κεφάλαιο να τους υποστηρίξουν. Ως εκ τούτου, κατά την έρευνά μας, συναντήσαμε και πρόσωπα τα οποία έπρεπε, είτε στη συγκεκριμένη υπόθεση, είτε στο παρελθόν, να πιέσουν για να χρηματοδοτηθεί η υπεράσπισή τους ή να αναλάβουν την χρηματοδότηση εξ’ ολοκλήρου μόνα τους:

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Φαντάζομαι ότι παίζει και ένα ρόλο το ότι είμαι στο μέσο που είμαι. Δεν ξέρω τι θα γινόταν και πόση υποστήριξη θα είχα δηλαδή αν ήμουν σε ένα μεγαλύτερο μέσο από αυτά που εργαζόμουν παλιότερα. Αγωγές που είχα φάει παλαιότερα δηλαδή σε άλλα μέσα δεν είχαν - μπορεί να με υποστήριξαν στο τέλος - αλλά δεν είχαν πάει τόσο καλά στην αρχή. Δεν είχα αυτό το ψυχολογικό support ότι όλα θα πάνε καλά και είμαστε εδώ για να σου προσφέρουμε και νομική βοήθεια και τέλος πάντων ότι υποστηρίζουμε αυτό που μέχρι τώρα έχεις κάνει.

Άννα Νίνη (OmniaTV)

Δεν είχα καμία υποστήριξη, δεν είχα. Όλα τα σήκωσα μόνη μου, όλα και το Ειδικό Δικαστήριο, όπου πάλι και αυτό προκλήθηκε από τον κύριο Μιωνή. (...) υφίσταμαι έτσι μια διαδικασία η οποία έχω οικονομικό πρόβλημα, με την έννοια ότι έχω μια αιμορραγία με τα παράβολα. Η δικαιοσύνη, ξέρετε, στην Ελλάδα, είναι πολύ ακριβή για τους ανθρώπους, τους εργαζόμενους στα αμειβόμενους με μισθούς.

Γιάννα Παπαδάκου

Με βάση τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι το οικονομικό αποτύπωμα των SLAPP είναι μεν διαφορετικό για τον καθένα και την καθεμία (για παράδειγμα ένας συνεντευξιαζόμενος μας είπε ότι δεν είχε ιδιαίτερο οικονομικό κόστος για τον ίδιο η αγωγή που υπέστη), είναι όμως σε κάθε περίπτωση υπαρκτό, έστω και ως ένας παράγοντας που έχει επίπτωση σε άλλες πτυχές της ζωής του εναγόμενου, όπως η επαγγελματική ή και η προσωπική. Χαρακτηριστική είναι η φράση της Σταυρούλας Πουλημένη από το Alterthess:

Να προετοιμάζεσαι για τη δίκη, δηλαδή αποσύρεσαι σε ένα βαθμό από την ενασχόλησή σου με το ίδιο το αντικείμενο του ρεπορτάζ και ασχολείσαι με τη δικαστική υπόθεση. Αυτό είναι και δεν είναι μόνο οικονομικά εξαντλητικό. Είναι κυρίως ψυχοφθόρο, γιατί μετακινείσαι και στη δουλειά σου αλλά και στην προσωπική σου ζωή.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Επαγγελματικές Επιπτώσεις

Αντίθετα με τις οικονομικές επιπτώσεις που έχουν σαφές αποτύπωμα και, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, είναι ιδιαίτερα “ορατές”, οι επαγγελματικές επιπτώσεις διαφέρουν σημαντικά τόσο στην αντίληψη των ερωτηθέντων, όσο και στα πραγματικά, υλικά αποτελέσματα. Για ορισμένους οι επαγγελματικές επιπτώσεις ήταν ανύπαρκτες ή ακόμα και θετικές, ενώ για άλλους ήταν εξαιρετικά δύσκολες. Ας δούμε μερικές από τις απαντήσεις που λάβαμε:

Επαγγελματικές επιπτώσεις; Όχι. Αυτό είναι μέρος της δουλειάς μας. Όταν κάνουμε τη δουλειά μας σωστά, θεωρητικά η επίπτωση είναι θετική. Δηλαδή αν κάναμε τη δουλειά μας καλά, αν κάποιος την παρακολουθεί, θα πει ότι αυτός ο άνθρωπος κάνει την δουλειά του καλά, άρα ενδεχομένως το κύρος μας ανεβαίνει κτλ. Δεν έχω καταλάβει, δηλαδή δεν είδα κάποια επίπτωση μέχρι στιγμής τουλάχιστον. Στην πράξη μάλλον δεν είδα ούτε αρνητική αρνητική, ούτε θετική επίπτωση.

Άρης Χατζηγεωργίου (Εφημερίδα των Συντακτών)

Στη δουλειά μου όχι τόσο, εντάξει. Εννοείς να έχω κάποιες ας πούμε με τους συναδέλφους μου ή κάτι; Όχι, όχι αυτό, με τίποτα. Φαντάζομαι ότι παίζει και ένα ρόλο το ότι είμαι στο μέσο που είμαι.

Άννα Νίνη (OmniaTV)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Επαγγελματικές επιπτώσεις: είχε το θετικό ότι σε κάνει λίγο πιο γνωστό και σου δίνει την αίσθηση ότι κάνεις λίγο τη δουλειά σου. Σου δίνει μια επαγγελματική ικανοποίηση. Το ότι βρίσκεσαι στη σωστή πλευρά της ιστορίας σε κάνει. Εγώ τουλάχιστον ένιωσα λίγο πιο μαχητικά. (...) Αυτά θα έλεγα από επαγγελματικά, μάλλον είναι και το επαγγελματικό και το προσωπικό, ασφαλώς σου δεσμεύει χρόνο για την προετοιμασία κάθε φορά του δικαστηρίου, να βρεις μάρτυρες, να ενημερώσεις το κοινό, να ενημερώσεις τους μάρτυρες, να έρθουν σε επαφή με τα ΜΜΕ, τα σωματεία. Ε, σου δημιουργεί δεσμεύσεις, φυσικά. Και ως προς τους ανθρώπους που θα ασχοληθούν με τη διαδικασία και ως προς το ίδιο το μέσο.

Δημήτρης Αγγελίδης (Εφημερίδα των Συντακτών)

Σε κλονίζει επαγγελματικά. Αυτό δεν θα έλεγα ότι θεωρώ ότι θα επηρεάσει την πορεία μου ως δημοσιογράφος. Μπορεί να με κάνει να πεισμώνω περισσότερο, αλλά θέλω να πω ότι σου τρώει τόση ενέργεια. Έχεις να ασχοληθείς με άλλα 200 θέματα. Σου τρώει τόσο πολλή ενέργεια που κάποιος άνθρωπος ο οποίος μπορεί να είναι πιο ευάλωτος από μένα, λιγότερο συγκροτημένος, με λιγότερη εμπειρία, σίγουρα θα καμφθεί από όλη αυτή τη διαδικασία.

Φωτεινή Λαμπρίδη (TVXS)

Για να ερμηνεύσουμε την ύπαρξη τόσο διαφορετικών απαντήσεων, πρέπει να λάβουμε υπόψη μας μια σειρά από παράγοντες που επηρεάζουν τις απαντήσεις των ερωτηθέντων. Από το πώς κατανοεί ο καθένας και η κάθε μία τις επαγγελματικές επιπτώσεις, μέχρι την υποστήριξη που έλαβαν από τα μέσα ή τις συλλογικότητές τους αλλά και τις πολύ υλικές επιπτώσεις που είχαν στον επαγγελματικό τους βίο.

Ξεκινώντας με όσες και όσους απάντησαν πως είδαν θετικές επιπτώσεις στη δουλειά τους, δηλαδή τους δημοσιογράφους της Εφημερίδας των Συντακτών και των Reporters United, παρατηρούμε ότι είχαν υποστήριξη είτε από τα μέσα τους, είτε από άλλους οργανισμούς.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ασφαλώς, τόσο οι ίδιοι, όσο και άλλες/οι που δεν εντόπισαν επαγγελματικές συνέπειες, δεν έλαβαν υπόψη τους σε αυτή την απάντηση (αλλά αναφέρθηκαν σε αυτό ξεχωριστά) την διάσταση του χρόνου που απαιτείται για την αντιμετώπιση των SLAPP, τόσο από τους ίδιους όσο και από τα μέσα στα οποία εργάζονται. Αυτός ο χρόνος ο οποίος απαιτείται είναι πολύτιμος τόσο από επαγγελματικής, όσο και από προσωπικής άποψης, καθώς είναι χρόνος που αναλίσκεται έναντι άλλων επαγγελματικών δραστηριοτήτων που θα μπορούσαν να είχαν αναπτυχθεί στο ίδιο διάστημα. Μάλιστα, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η διάσταση της κατασπατάλησης (επαγγελματικού και άλλου) χρόνου για την αντιμετώπιση των SLAPP είναι ίσως η κοινή παραδοχή μεταξύ όλων των ερωτηθέντων. Πέραν από τις σχετικές αναφορές από το Δημήτρη Αγγελίδη και την Φωτεινή Λαμπρίδη που ήδη παραθέσαμε, ενδεικτικές είναι και οι παρακάτω απαντήσεις:

Σίγουρα απαιτείται χρόνος και δικός μας και των δικηγόρων. Που προφανώς από κάπου αλλού θα βγει. Δηλαδή θα περιορίσει το χρόνο που αφιερώνουμε στις δράσεις μας για τις οποίες πρέπει να κάνουμε

Παναγιώτης Δημητράς (Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι)

Οι επιπτώσεις είναι ότι ασχολείσαι για ένα πολύ μεγάλο διάστημα με το να εξερευνήσεις ακριβώς το τι σημαίνει αυτή η αγωγή, να προετοιμάζεσαι για τη δίκη, δηλαδή αποσύρεσαι σε ένα βαθμό από την ενασχόλησή σου με το ίδιο το αντικείμενο του ρεπορτάζ και να ασχολείσαι με τη δικαστική υπόθεση.

Σταυρούλα Πουλημένη (Alterthess)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τώρα, όταν προετοιμάζεσαι για να αντιμετωπίσει μια τέτοια αγωγή, θέλεις πάρα πολύ χρόνο και αυτό είναι κόπωση. Και αυτό είναι μέρος της εξόντωσης την οποία επιδιώκουν. Μιλώ ειλικρινά εις βάρος της δουλειάς μου στην εφημερίδα και με την ανοχή της εφημερίδας. Σπατάλησα περίπου ένα μήνα δουλεύοντας νυχθημερόν για αυτή την υπόθεση και ψάχνοντας να βρω πού έχει φτάσει η όποια ευρωπαϊκή πρωτοβουλία ή νομοθεσία για το συγκεκριμένο ζήτημα, προκειμένου να υπερασπιστώ το αυτονόητο στην προκειμένη περίπτωση

Τάσος Σαραντής (Εφημερίδα των Συντακτών)

Τρώμε δηλαδή χιλιάδες εργατώρες να ασχολούμαστε όχι με τη δουλειά, γιατί καμιά φορά λέμε πως θα έπρεπε να ήμασταν - ξέρουμε πως θα έπρεπε να ήμασταν. Δεν μπορούμε να είμαστε όπως θα έπρεπε να ήμασταν, γιατί με όλη την επίθεση που τρώμε έχουμε χιλιάδες εργατώρες να ασχολούμαστε με αυτά τα πράγματα.

Κώστας Βαξεβάνης (Documenta)

Όπως αφήσαμε να εννοηθεί παραπάνω, εξαιρετική σημασία για τις απαντήσεις που δόθηκαν έχει το προστατευτικό πλαίσιο που υφίσταται (ή όχι) για τον/την κάθε επαγγελματία. Αυτό το είδαμε και στην απάντηση που παραθεσαμε και σε προηγούμενο υποκεφάλαιο (και την παραθέτουμε ξανά για λόγους διευκόλυνσης της ανάγνωσης):

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Θα σου πω εγώ ήμουν αρκετά τυχερός ώστε να μην έχω καμμία επαγγελματική επιπλοκή. Το αντίθετο. Είχα και σημαντική υποστήριξη από το περιβάλλον μου και από το εργασιακό και και το υπηρεσιακό και το συνδικαλιστικό και η παράταξη και ο σύλλογος μου. Δεν έχω κανένα θέμα, όμως ασφαλώς υπάρχουν πολύ σημαντικές συνέπειες για όσους μιλήσαμε, (...) πολλά άλλα μέλη του Παρατηρητηρίου έχουν αντιμετωπίσει πολύ σοβαρή επίθεση στην επαγγελματική τους δραστηριότητα. Δεν θέλω να μιλήσω, δεν θέλω να πω στοιχεία για ανθρώπους που δεν είναι παρόντες, αλλά ναι, ξέρω πολλά. Πολλές περιπτώσεις ανθρώπων που απειλήθηκε η δουλειά τους, ανθρώπων που απειλήθηκε ο εργοδότης τους, ότι αν δεν φύγει αυτός θα μποϊκοτάρουν το μαγαζί σου, δεν θα πατήσει άνθρωπος εδώ και πολλά τέτοια εννοείται.

Εκπρόσωπος του Παρατηρητηρίου Περιβάλλοντος Σύρου

Επιπλέον, ακόμη και αν δεν υπάρχουν άμεσες επαγγελματικές επιπτώσεις μπορεί να υπάρχει ο φόβος ύπαρξης αυτών στο μέλλον όπως διακρίνεται σε μια από τις απαντήσεις που λάβαμε από θύμα εκτός του δημοσιογραφικού χώρου:

(...) το οικονομικό κομμάτι είναι δυσβάσταχτο. Το επαγγελματικό επίσης. Κάποια καταδίκη μου σίγουρα θα έχει επιπτώσεις γιατί είμαι ακόμα στην εξέλιξη της δουλειάς μου στην (...) και όλα αυτά είναι είναι πολύ επίφοβα.

Εκπρόσωπος της επιτροπής αγώνα πολιτών Βόλου κατά της καύσης σκουπιδιών

Τέλος, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι επαγγελματικές επιπτώσεις είναι σοβαρότατες. Αυτό φάνηκε τόσο στην απάντηση που μας έδωσε ο εκπρόσωπος του Παρατηρητηρίου Περιβάλλοντος Σύρου που ανέφερε ότι μέλη του Παρατηρητηρίου υπέστησαν πολύ σοβαρές επαγγελματικές επιθέσεις, αλλά και στην περίπτωση δημοσιογράφου που δεν είχε την στήριξη του μέσου της:

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Έχασα όλες μου τις δουλειές το 19, με βάση αυτή. Τέσσερις δουλειές έχασα στην τηλεόραση που ήμουν, το πρόγραμμα, γιατί όπως καταλαβαίνετε οι εργοδότες μας, τα κανάλια, στις εφημερίδες, είναι δύσκολο να στραφούν εναντίον ενός ανθρώπου ο οποίος λέει ότι εγώ είμαι ένας πολύ πλούσιος άνθρωπος, έχω γερό στομάχι και γερό πορτοφόλι.

Γιάννα Παπαδάκου

Εν κατακλείδι, αν και οι επαγγελματικές συνέπειες ήταν διαφορετικές για τον καθένα και τη καθεμία από τους ερωτηθέντες, είναι σαφές ότι, όπως το οικονομικό αποτύπωμα των αγωγών SLAPP είναι υπαρκτό, αντίστοιχα πραγματικό και υλικό είναι και το αποτύπωμά τους στην επαγγελματική ζωή των θυμάτων. Και τούτο διότι, ακόμη και στην καλύτερη περίπτωση, θα χρειαστεί οι στόχοι των SLAPP να αφιερώσουν πολύ μεγάλο μέρος της επαγγελματικής τους δραστηριότητας για την αντιμετώπιση των καταχρηστικών αυτών αγωγών, και, σε πιο δύσκολες καταστάσεις, μπορεί να χρειαστεί να ζήσουν με το φόβο ή τις πραγματικές συνέπειες των επαγγελματικών απειλών που έμμεσα ή λιγότερο έμμεσα θέτουν οι SLAPP. Άλλωστε όπως λέει και ο Γιάννης Στεβής του Αστραπάρη:

δουλειά μας δεν είναι να βρισκόμαστε στα δικαστήρια. Δεν μπορούμε, ως πούμε, να αφήνουμε τη δραστηριότητα που έχουμε ως δημοσιογράφοι και να ασχολούμαστε με δικόγραφα.

Πέρα από το οικονομικό και το επαγγελματικό κόστος, το προσωπικό κόστος που έχουν οι SLAPP για τα θύματά τους είναι πραγματικά τεράστιο. Αναφέραμε προηγουμένως την διάσταση του χρόνου· εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς ότι ο χρόνος που αναλίσκεται για την αντιμετώπιση των καταχρηστικών αγωγών δεν περιορίζεται στις... εργάσιμες ώρες και ημέρες, αλλά εκτείνεται καθόλη τη διάρκεια της ημέρας, είτε με την πρακτική ενασχόληση με την υπόθεση, που στερεί από τα θύματα χρόνο που θα μπορούσαν να αφιερώσουν στα ίδια, την οικογένεια ή το κοινωνικό περιβάλλον τους, είτε με την μορφή της έγνοιας σε

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

σχέση με την υπόθεση, που μπορεί να εκδηλωθεί με τη μορφή ήπιας ή λιγότερο ήπιας ψυχολογικής επιβάρυνσης, επηρεάζοντας, προφανώς, το σύνολο της προσωπικής ζωής του θύματος.

Ενδεικτικές είναι μερικές από τις παρακάτω απαντήσεις που λάβαμε:

Τη ζωή μας. Τη ζωή μας, παρατάμε. Δεν κάνεις τίποτα άλλο, τίποτα άλλο, δηλαδή για να μιλήσουμε εκείνη την περίοδο με δικηγόρους, με δημοσιογράφους, με αλληλέγγυους, με ακτιβιστές, να εξηγήσουμε τι έχει συμβεί, να δώσουμε τις λεπτομέρειες, το ιστορικό, ποιος έκανε τι, τι έκαναν οι άλλοι, ποιος, όλο αυτό το πράγμα χωρίς να χρειάζεται τίποτα, καμία ιδιαίτερη εμπειρία μόνο να περιγράψεις ότι είμαι εδώ, ζω εδώ, συμβαίνουν αυτά και πρέπει να στα πω. Κάναμε αυτές τις κινήσεις, αυτό το εικοσάλεπτο που κάνουμε σήμερα μαζί. Ξέρεις πόσα τέτοια 20λεπτα και μισάωρα; Αμέτρητα. Με δημοσιογράφους, με κόμματα, με πολιτικούς φορείς, με αμέτρητο κόσμο, αμέτρητο. (...) Αφιερώνουμε χρόνο κι εσύ κι εγώ. Και εκείνη την περίοδο ήταν αδιανόητο το πόσες τέτοιες τηλεδιασκέψεις ή τηλεφωνήματα, e-mails, κείμενα διόρθωσε, στείλε, γράψε, έκανα. Αυτό να το δημοσιεύσω; Είναι σωστό, έχει λάθη; Κάτσε να το δω, θα σου το στείλω πίσω. Ναι, εντάξει είναι, δεν έχει λάθη, δεν εκτίθεσαι, όχι, εκτίθεσαι. Λες πράγματα που δεν τα έχουμε πει, που δεν ισχύουν, διόρθωσε. Ο χρόνος. Δεν είναι μαστίγιο, δεν υποφέρεις. Είναι βάσανο, αλλά είναι χρόνος. Δεν έχουμε κάτι πιο πολύτιμο.

Εκπρόσωπος του Παρατηρητηρίου Περιβάλλοντος Σύρου

Δεν είναι ευχάριστο το να κάνεις τη δουλειά σου ας πούμε και ξαφνικά να δέχεσαι μηνύσεις και αγωγές. Στη δική μου περίπτωση δε, (...) επίσης εμπλέκονται άνθρωποι που δεν θα ήθελα να έχω παρτίδες μαζί τους, είτε δικαστικά είτε εξωδικαστικά. Ας πούμε, είναι ακόμα πιο ισχυρές οι ψυχολογικές επιπτώσεις. Σίγουρα σε αγχώνει, σίγουρα σε προβληματίζει σίγουρα. Φοβάσαι ας πούμε για το τι μπορεί να γίνει, για το ακόμα και για το σε ποιον δικαστή μπορεί να πέσεις. Γιατί όλοι ξέρουμε ότι είναι και λίγο θέμα τύχης ας πούμε το τι μπορεί να γίνει στα δικαστήρια.

Άννα Νίνη (OmniaTV)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

(...) Οπότε πιστεύω ότι οι αγωγές αυτές ντε φάκτο έχουν ως κίνητρο να σε αποσταθεροποιήσουν ψυχολογικά, οικονομικά, δημοσιογραφικά, να δοκιμάσουν τη σχέση μεταξύ ρεπόρτερ αρχισυντάκτη, αρχισυντάκτρια διοίκησης και τις σχέσεις μεταξύ των προσώπων. Και φυσικά να σε βάλουν σε μια εσωστρέφεια και να σταματήσεις να είσαι ρεπόρτερ. Είτε γιατί θες ψυχολογικά να απομακρυνθείς απ αυτό, είτε γιατί πρακτικά σε τρεις μήνες (...) αντί να ασχολούμαστε στο ρεπορτάζ ασχολούμαστε με την αγωγή (...) Θέλω να πω ότι σε ένα άλλο παράδειγμα μιας άλλης αγωγής που την κερδίσαμε, (...) ότι ήμουν διακοπές το 2022. Περιμέναμε την απόφαση, (...) αλλά ήμουν στην παραλία και εκεί που ήμουν ήρεμος, ξαφνικά άρχισα να αγχώνομαι και να σκέφτομαι τι θα γίνει με την αγωγή, αν θα κερδίσουμε, πώς θα πάει αυτό. Δηλαδή σε μια εσωστρέφεια (...) άφησα και το βιβλίο μου και το μπάνιο κτλ και έκανα πέρα δώθε σκεφτόμενος αυτό το πράγμα. Φρίκαρα λίγο στο πλαίσιο του λογικού. Δεν έχασα την ψυχραιμία μου, ούτε έπαθα κρίση πανικού, αλλά άρχισα να το σκέφτομαι. Μετά ηρέμησα και τελικά κερδίσαμε. Θέλω να πω δηλαδή ότι αυτό το πράγμα μπορεί μια, δυο, τρεις να σε αποσταθεροποιήσει, ακόμα και αν τελικά κερδίσεις (...) Ζω από τη δουλειά μου, άρα δεν είμαι πλούσιος, οπότε ταξικά αυτό μπορεί να με επηρεάζει, δηλαδή η οικονομική εξόντωση δεν είναι μακριά. Μια δυο αγωγές και τέλος. Αλλά υπάρχουν άλλοι άνθρωποι που έχουν εγγενώς μεγαλύτερες δυσκολίες στη ζωή τους. Για παράδειγμα, είναι γυναίκες που εκεί πολλαπλασιαστικά η ανισότητα είναι μεγαλύτερη ή μπορεί να είναι μητέρες ή κάποιος να είναι γονέας, οπότε πολλαπλασιαστικά μπορεί να σε επηρεάσει πάρα πολύ διαφορετικές πλευρές της ζωής σου. (...) Και μια άλλη συνέπεια είναι αυτό είναι ότι δίνεις πάρα πολύ χρόνο προσπαθώντας να δώσεις χρόνο για την προετοιμασία της αγωγής. Και φυσικά είναι και τα εξώδικα. Προετοιμάζεις τα εξώδικα, γράφεις για τα εξώδικα. Είναι χρόνος που προσπαθείς να βρεις τον ελεύθερο χρόνο σου, οπότε μπορεί κάποιος ή κάποια να επηρεαστεί στην προσωπική του ζωή, στην διαπροσωπική του ζωή. Να κουραστεί περισσότερο, αυτό να αυξήσει την έντασή του, να φέρει μια ένταση στο σπίτι ή να το πω απλά, άτομα της οικογένειάς του να έχουν παράπονα που δεν δίνει χρόνο. Αν κάποιος έχει παιδιά, κάποια έχει παιδιά, δεν μπορεί να τον πάρει αυτόν τον χρόνο απολύτως. Τα παιδιά χρειάζονται. Τα παιδιά δεν καταλαβαίνουν. Θέλουν να είσαι εκεί. Το ίδιο και ο/η σύντροφός σου. Οπότε όλο αυτό μπορεί να σε επηρεάσει πολλαπλώς πραγματικά, δηλαδή να επηρεάσει κάθε έκφανση της ζωής σου.

Θοδωρής Χονδρόγιαννος (Reporters United)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ανάλυση του Θοδωρή Χονδρόγιαννου, την οποία παραθέσαμε εις μάκρος, αναδεικνύει και ορισμένες λιγότερες φανερές πτυχές των προσωπικών συνεπειών που μπορεί να έχουν τα θύματα των αγωγών SLAPP που μπορεί να σχετίζεται με το φύλο, την οικογενειακή κατάσταση ή άλλες προσωπικές παραμέτρους και ιδιότητες των θυμάτων. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Άννας Νίνη:

Τώρα, στη δική μου περίπτωση είναι λίγο πιο περίεργη η κατάσταση γιατί στο μεσοδιάστημα αυτής της έρευνας ανακάλυψα ότι είμαι έγκυος, οπότε για μένα είναι ακόμα πιο στρεσογόνα αυτή η κατάσταση, ακόμα πιο αγχωτική. Σίγουρα πολύ πιο επικίνδυνη για άλλους λόγους. Δηλαδή υπάρχουν άλλοι παράγοντες που με κάνουν να ανησυχώ αυτή τη στιγμή. Σίγουρα δεν είναι πολύ ευχάριστο το να μην κοιτάς καρτσάκια και να πρέπει να ασχολείσαι με τέτοια νομικά ζητήματα. Ναι, είναι πολύ πιο περίεργο. Δεν ξέρω να σου απαντήσω πώς θα ήταν αν ήταν σε μια άλλη φάση της ζωής μου. Σίγουρα δεν θα ήθελα να μου συμβεί σε αυτή τη φάση της ζωής μου. Και είναι κάτι που το ανακάλυψα και στο μεσοδιάστημα. Εννοώ ότι δεν ήξερα από την αρχή ότι είμαι έγκυος.

Υπάρχει, λοιπόν, ένα σημείο στο οποίο η ψυχική φθορά δεν αγγίζει μόνο τα ίδια τα θύματα αλλά και το οικείο περιβάλλον τους. Η επιρροή των αγωγών SLAPP μεγιστοποιείται αγγίζοντας τρίτους και με αυτόν τρόπο, όπως είναι λογικό, πολλαπλασιάζεται για τα ίδια τα θύματα. Το παράδειγμα του Κώστα Βαξεβάνη είναι χαρακτηριστικό:

Κάτι πολύ προσωπικό: Εγώ έχω τρία παιδιά. Τα δύο είναι μεγάλα, γνωρίζουν το πώς γίνονται αυτά τα πράγματα πλέον. Έχω μια κόρη 9 ετών, η οποία τα 9 χρόνια της ζωής της βλέπει, όπως βλέπει ένα άλλο παιδί στην ηλικία του τον μπαμπά, να πηγαίνει στη δουλειά, να επιστρέφει, να βγαίνει στην ταβέρνα το βράδυ και βλέπει τον μπαμπά να πηγαίνει στη δουλειά και μετά είναι στο δικαστήριο και μετά να επιστρέφει στο δικαστήριο και να είναι στο σπίτι να ετοιμάζεται για ένα άλλο δικαστήριο. Η κουλτούρα που διαμορφώνει το παιδί είναι μια κουλτούρα ενός παιδιού που ζει σε μια διαρκή περιπέτεια, δικαστική περιπέτεια χωρίς να το θέλει, επειδή είναι σε αυτήν ο πατέρας της και κάποια στιγμή με ρωτάει

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

“Μπαμπά, υπάρχει πιθανότητα πας φυλακή;” και δεν ξέρω τι να του απαντήσω; Φυσικά και υπάρχει η πιθανότητα να πάω φυλακή. Όχι γιατί κάνω κάτι κακό, γιατί έχουμε να κάνουμε με ένα σύστημα το οποίο δεν λειτουργεί το κράτος δικαίου.

Η διήγηση του Κώστα Βαξεβάνη, αγγίζει, μεταξύ άλλων, και το πόσο καθοριστική επιρροή μπορεί να έχουν οι αποφάσεις των δικαστηρίων και των δικαστικών λειτουργιών σε όλες τις πτυχές της ζωής ενός ανθρώπου και της οικογένειάς του, είτε πρόκειται για αποφάσεις αποζημιώσεων είτε για ποινικές συνέπειες. Οι εξαιρετικά σκληρές συνέπειες που βίωσαν ορισμένοι από τους συνεντευξιαζόμενους καταμαρτυρούν το μέγεθος των συνεπειών που μπορεί να έχει η συμμετοχή στο δημόσιο διάλογο:

(...) ψυχολογικά σίγουρα δεν είναι καθόλου ευχάριστο να αισθάνεσαι υπόδικος ή κατάδικος. Σε μία χώρα που υποτίθεται ότι είναι μία κλασικού δυτικού τύπου δημοκρατία, ενώ στην πράξη βλέπεις περισσότερο να θυμίζει μια λίμπεραλ δημοκρατία σαν αυτή της Ουγγαρίας. Και άλλων τέτοιων καθεστώτων που κάνει πολύ πιο δύσκολη την αποστολή σου ή τέλος πάντων δημιουργεί περισσότερη ανασφάλεια (...) το τελικό αποτέλεσμα είναι ότι εγώ έχω περιοριστικούς όρους να μην πηγαίνω στο εξωτερικό, να πηγαίνω μία και 15 στο αστυνομικό τμήμα. (...) Το ότι ο στόχος τους ήταν να δημιουργήσουν προβλήματα όσο πιο γρήγορα γίνεται και να μας επιβάλουν και περιοριστικούς όρους (...) φάνηκε ότι το πώς χειρίστηκαν ένα ευαίσθητο θέμα. Εγώ είχα να κάνω εγχείρηση για καρκίνο. Με υποχρέωσαν να αναβάλω για να πάω εκεί. Ενώ μπορούσαν, τους είπα αφού ούτως ή άλλως τον άλλο τον καλεί τον Μάρτη να πάω να την κάνω την εγχείρηση και να έρθω μετά. Οχι, θα έρθεις παραμονές Χριστουγέννων. (...) αργότερα αποφάσισε να δεσμεύσει τον λογαριασμό και ζήτησα για να πληρώσω για την εγχείρηση, να αποδεσμεύσει ένα μικρό ποσό, ο εισαγγελέας, ο αρμόδιος εδώ στην Αθήνα πλέον, είπε όχι, διότι λέει έχω εισοδήματα. Ψέμα. Δεν υπάρχει εισόδημα. Ευτυχώς οι δικαστές είδαν ότι δεν υπάρχει εισόδημα και μου επέτρεψαν να πάω να απελευθερώσω τα χρήματα που χρειάζονται (...) Και λοιπόν, από τότε, εγώ στο μεταξύ ζήτησα για να μπορέσω να πάω σε διεθνή συνέδρια. Να αρθεί η απαγόρευση να πάω στο εξωτερικό. Και το ζήτησα το καλοκαίρι. Απάντησαν μετά από οκτώ μήνες ότι δεν το δεχόμαστε.

Παναγιώτης Δημητράς (Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

(...) Πήγε στο Λονδίνο, μετέφερε την απόφαση εδώ για να εφαρμοστεί, γιατί τότε η Βρετανία ήταν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επομένως, έφερε λοιπόν την απόφαση εδώ. Έχασα κάποιες δίκες, αλλά δικαιώθηκα σε δεύτερο βαθμό στο Εφετείο. Δυστυχώς ο συγκεκριμένος προσέφυγε στον Άρειο Πάγο, όπου την έχασα την δίκη και μου άρχισε μια διαδικασία να μου πάρει το σπίτι. Μπήκε σπίτι μου, μου πήρε τα προσωπικά μου αντικείμενα. Τι να σας λέω τώρα δηλαδή; (...) Δείτε Το ψυχολογικό αποτύπωμα: δύσκολα. Εντάξει, ο άντρας μου αρρώστησε. Έπαθε έμφραγμα λίγο μετά την κατάσχεση που έγινε στο σπίτι μας. Κατάσχεσε το κομπιούτερ του παιδιού μας. Δυνατοί, βέβαια, οι δικοί μου άνθρωποι είναι δυνατοί και ξέρουν και είναι δυνατοί γιατί ξέρουν ότι έχω δίκιο. Υπάρχουν συνέπειες όλα αυτά. Εντάξει, αντί να ασχολείσαι με τη δουλειά σου, ασχολείσαι με τις συγκεκριμένες διαδικασίες, αλλά τι να σας πω; Εντάξει, έφυγα από τη χώρα μου, πήγα στην Ευρώπη, δουλεύω στις Βρυξέλλες πια, άλλαξε η ζωή μου με όλο αυτό. Αυτό είναι αλήθεια (...) Το 2019, που κάποιοι νόμισαν ότι τους ευνοεί το καθεστώς εκεί υπήρξε η κρίση. Μεγάλη για μένα, αλλά όχι για μένα μόνο. Δεν είμαι μόνη μου εγώ. Υπάρχουν κι άλλοι άνθρωποι οι οποίοι έχουν χάσει τα σπίτια τους και δεν έχουν προβληθεί τόσο (...) Επειδή η υπόθεση μας πήγε σε ανώτατο επίπεδο, σε Ειδικό Δικαστήριο και στη Βουλή, έφτασαν σε σημείο να θέλουν να καλέσουν δημοσιογράφους υπόπτους στη Βουλή λες και είμαστε πολιτικά πρόσωπα. Ακόμα και τώρα έχουν το θράσος, έχει βγει και αμετάκλητο βούλευμα και μιλάνε για σκευωρία Νοβάρτις (...) αντί γι αυτό έχουμε υποστεί διώξεις. Εγώ κινδύνεψα να πάω φυλακή το 2022 όταν απολογούμην (...) τότε στην ανακρίτρια γιατί είχα κατηγορίες σε βαθμό κακουργήματος, θα μπορούσε να είχε πει να κρατηθείς.

Γιάννα Παπαδάκου

Συμπερασματικά, οι προσωπικές συνέπειες που μπορεί να αντιμετωπίσει ένα θύμα SLAPP ή εκδικητικών διώξεων μπορεί να είναι πραγματικά ανυπολόγιστες. Ακόμη και αν δεν φτάσουν στον ακραίο βαθμό που είδαμε προς το τέλος των διηγήσεων, είναι δεδομένο ότι με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, οι στόχοι των καταχρηστικών νομικών διαδικασιών φέρουν το βάρος αυτού του αποτυπώματος σε κάθε πτυχή της ζωής τους, οικονομική, επαγγελματική και προσωπική. Επιπλέον, μαζί με αυτούς, συνήθως, υπάρχουν και “παράπλευρες απώλειες”: οι άνθρωποι του οικείου και του επαγγελματικού τους περιβάλλοντος, οι οποίοι ενδέχεται να “τιμωρηθούν”, εμμέσως ή λιγότερο εμμέσως, εξίσου σκληρά με τα ίδια τα θύματα-στόχους.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.6 Σανίδες σωτηρίας: κύματα αλληλεγγύης και υποστήριξης

Η μόνη, ίσως, αχτίδα φωτός στο ζοφερό κόσμο των SLAPP είναι η δημιουργία - αν και όχι πάντα - νησίδων και δομών αλληλεγγύης και υποστήριξης προς τα θύματα-στόχους. Αυτές οι νησίδες μπορεί να λάβουν μια σειρά από μορφές, διαφορετικές μεταξύ τους, αλλά ίσως εξίσου σημαντικές τόσο για τη νομική όσο και για την ηθική υποστήριξη των στόχων των SLAPP και των διώξεων. Με τα λόγια του Θοδωρή Χονδρόγιαννου ο οποίος περιγράφει το πρακτικά αποτελέσματα της αλληλεγγύης:

Πρώτον, στην ψυχολογική υποστήριξη ημών ως προσωπικοτήτων. Δεύτερον, που είναι πάρα πολύ σημαντικό, στο να πείσουμε τον κόσμο που δεν μας ήξερε ότι ξέρετε κάτι, δεν είμαστε κακόπιστοι, δεν είμαστε συκοφάντες, είμαστε καλόπιστα άτομα. Προσπαθούμε να κάνουμε σωστή δουλειά. Αυτή είναι μια αγωγή η οποία δεν ευθύνεται το ότι κάναμε κάποιο λάθος, αλλά είναι μια προσπάθεια φίμωσης. Έτσι την αντιλαμβανόμαστε εμείς τουλάχιστον. Οπότε και το τρίτο επίπεδο είναι φυσικά η οικονομική στήριξη. Και το τέταρτο είναι ότι μπορέσαμε και στο δικαστήριο να πούμε ότι εδώ υπάρχουν πάρα πολύ σοβαρές οργανώσεις, πάρα πολύ σοβαρές συναδέλφισσες, συνάδελφοι, πάρα πολύ σοβαρά σωματεία και ενώσεις που μας στήριξαν (...) Αυτή η στήριξη ήταν ένα μικρό στοιχείο υπέρ.

Δημοσιότητα, κάλυψη και αλληλεγγύη

Κατηγοριοποιώντας τις διαφορετικές μορφές αλληλεγγύης, βλέπουμε ότι μια πρώτη αλλά κομβική μορφή που μπορεί να λάβει η αλληλεγγύη είναι η αναδημοσίευση, η διακίνηση της πληροφορίας και η καταδίκη του γεγονότος ότι σε κάποια υπόθεση υφίσταται SLAPP. Η διάχυση της πληροφορίας έχει πολύ μεγάλη σημασία καθώς, από την πλευρά των ενογόντων, συνήθως οι κινήσεις αυτές γίνονται σχεδόν “εν κρυπτώ”, με την έννοια ότι στην καλύτερη περίπτωση δεν διεκδικούν δημοσιότητα επί των νομικών διαδικασιών που κινούν, ενώ στη χειρότερη περίπτωση μπορεί και να θολώνουν ή να συσκοτίζουν τα πραγματικά περιστατικά με δημόσιες δηλώσεις.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σε αυτό πλαίσιο η κοινοποίηση των υποθέσεων, ακόμη και εκτός Ελλάδας, δημιουργεί ένα κλίμα συμπαράστασης και καταδίκης των καταχρηστικών δικαστικών διαδικασιών. Επιπλέον, οι ανακοινώσεις συμπαράστασης, τόσο από ιδιώτες, αλλά ακόμη περισσότερο και από φορείς που έχουν και θεσμικό πρόσωπο, δημιουργούν μια ασπίδα προστασίας απέναντι στις απόπειρες φίμωσης και προσφέρουν μια σχετική αίσθηση ασφάλειας στα θύματα-στόχους. Ας δούμε μερικές από τις απαντήσεις που πήραμε σε σχέση με την αλληλεγγύη που εισέπραξαν κάποιοι από τους ερωτώμενους:

Η συμπαράσταση ήταν πολύ μεγάλη και ήταν το καλό της υπόθεσης. Η εκδήλωση αυτή της αλληλεγγύης και ότι δημιουργεί ένα τείχος απέναντι σε αυτή την απόπειρα εκφοβισμού και φίμωσης.

Δημήτρης Αγγελίδης (Εφημερίδα των Συντακτών)

Εάν δεν υπήρχαν συνάδελφοι, όχι γενικώς, συνάδελφοι όπως εσύ και άλλοι 5 και συνάδελφοι, όπως αυτοί του εξωτερικού που πήραν θέση εξ αρχής και μπόρεσα και εγώ να αισθανθώ μια συμπαράσταση και να γίνει γνωστό το θέμα σε όλο τον κόσμο, ώστε να ασκήσουν την πίεση και να πάνε τα πράγματα όπως έπρεπε.

Κώστας Βαξεβάνης (Documento)

Υπήρχε δηλαδή πολύ έντονη η αλληλεγγύη, τα μηνύματα. Γνωριστήκαμε καταρχάς με πάρα πολύ κόσμο από κινήματα της υπόλοιπης Ελλάδας. Ταξιδέψαμε σε άλλα μέρη. Προσωπικά εγώ έχω πάει για το συγκεκριμένο θέμα στην Αμοργό, στην Ικαρία. Στην Άνδρο σίγουρα, όπου κι εκεί έχουν φοβερό πρόβλημα. Κι έχουμε μιλήσει κι έχουμε συζητήσει (...) Έχουμε γνωρίσει δημοσιογράφους, έχουν βοηθήσει δημοσιογράφοι πάρα πολύ με το να σηκώνουν το θέμα.

Εκπρόσωπος κατοίκων της Τήνου

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ΕΣΗΕΑ έβγαλε κάποια στιγμή μια ανακοίνωση και χαρακτήρισε ως slapp την αγωγή (...) Το κέντρο, αν δεν κάνω λάθος λέγεται Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ελευθερία του Τύπου, το οποίο αγνοούσα μέχρι τη στιγμή που μου έστειλαν το μείλ και ήρθα σε τηλεφωνική επαφή μαζί μου μέσω της ΕΣΗΕΑ. Μάλλον θα διάβασαν την ανακοίνωση της ΕΣΗΕΑ και μετά από μία σειρά συνεντεύξεων εξέδωσαν και εξέδωσαν μία ανακοίνωση για την περίπτωση αυτή.

Φωτεινή Λαμπρίδη (TVXS)

Πολύ μεγάλη υποστήριξη από το εξωτερικό και πολύ σημαντική και για την αγωγή αλλά και για την εικόνα της υπόθεσης στην Ελλάδα, με πολύ σημαντικές δηλώσεις υποστήριξης από πολύ έγκυρες και σημαντικές οργανώσεις για την ελευθερία του Τύπου, οι οποίες θεωρώ ότι θα έπρεπε να παίξουν έναν ρόλο και στην έκβαση της δίκης, γιατί ήταν πολύ μεστές ανακοινώσεις και πολύ σημαντική υποστήριξη και μέσα από την ελληνική κοινότητα των δημοσιογράφων, από εσάς, από εμένα προσωπικά, από τους συναδέλφους, από το άπειρο, από όλα τα δημοσιογραφικά εγχειρήματα που με τα οποία αισθανόμαστε μία συγγένεια, ότι βλέπουμε την δημοσιογραφία με τον ίδιο τρόπο, με παρουσία. Την ημέρα της δίκης που βγάλαμε μία τρομερά συγκινητική φωτογραφία. Θεωρώ για την ελληνική δημοσιογραφία γιατί έχεις εκεί πέρα 50, 70, 100 ανθρώπους που όλοι το χειρίζονται την υπόθεση σαν να είναι δική τους υπόθεση, το οποίο το θεωρώ εξαιρετικό αν σκεφτούμε πόσο ανταγωνιστικό είναι το επάγγελμά μας και πόσο εύκολο θα ήταν ο καθένας να αισθανθεί φθόνο ο ένας για την δουλειά του άλλου

Νικόλας Λεοντόπουλος (Reporters United)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Αυτό όμως που είχε πάρα πολύ μεγάλη σημασία, και για μένα ήταν καταλυτική, ήταν ότι την αλληλεγγύη τους προς το πρόσωπό μου και προς την εφημερίδα για το συγκεκριμένο δημοσίευμα εξέφρασαν πάνω από 100 οργανώσεις, κινήματα, πρωτοβουλίες από όλη την Ελλάδα, οι οποίες είχαν ως αντικείμενο τους την εγκατάσταση των αιολικών στις περιοχές τους. Έξι δήμαρχοι από όλη την Ελλάδα κι ένας αντιδήμαρχος, οι οποίοι και αυτοί πλήττονταν από την ενδεχόμενη εγκατάσταση βιομηχανικών αιολικών στις περιοχές τους και δύο περιβαλλοντικές οργανώσεις, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία και η Καλλιστύ.

Τάσος Σαραντής (Εφημερίδα των Συντακτών)

Ακούγεται ίσως λίγο τετριμμένο ότι είναι συγκινητική η αλληλεγγύη, αλλά το γεγονός ότι κινητοποιήθηκε τόσος κόσμος ενδιαφέρθηκε, επικοινωνήσε, έγραψε, τοποθετήθηκε, έβγαλε ανακοινώσεις (...) όταν υπάρχει σοβαρός λόγος, όταν απειλείται η δυνατότητά μας στην πραγματικότητα να παρεμβαίνουμε, να ρωτάμε τις αρχές, να ενημερωνόμαστε, να ανησυχούμε σε τελική ανάλυση για την δημόσια υγεία και το περιβάλλον. Οι δυνάμεις είναι εκεί.

Εκπρόσωπος του Παρατηρητηρίου Περιβάλλοντος Σύρου

Οπότε και κατά τη διάρκειά του και πριν το δημοσίευμα και μετά το δημοσίευμα και μετά την αγωγή, έχω την πλήρη υποστήριξή τους και αυτό είναι το πιο δυναμωτικό απ' όλα (...) και στο άκουσμα της αγωγής πολλοί συνάδελφοι κινητοποιήθηκαν από οργανώσεις ακόμη, από τους Δημοσιογράφους Χωρίς Σύνορα που έχουμε επικοινωνήσει και έχουμε μιλήσει μαζί τους, μας έχουν πει και οι ίδιοι ότι εμπίπτει στις SLAPP. Η αγωγή πληροί τα κριτήρια. Περιμένουμε και από εκεί, δηλαδή μία ανακοίνωση, αλλά και από τους εγχώριους συναδέλφους, τους πιο, τους συναδέλφους που ήταν στα πιο αυτοοργανωμένα μέσα, στα πιο μικρά μέσα.

Άννα Νίνη (OmniaTV)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Κοιτάξτε, υπήρξαν ανακοινώσεις από όλους αυτούς τους φορείς και από την Ένωση Συντακτών, από την ΕΣΗΕΑ και από την Πανελλήνια Ομοσπονδία Ενώσεων Συντακτών, από την ΠΟΕΣΥ και από τους τοπικούς συναδέλφους. Βεβαίως υπήρξε συμπαράσταση και υπήρξε, ως το πούμε, μία στήριξη, η οποία προφανώς εμάς αισθανόμαστε ότι δεν μας αφήνουν μόνους στην έρημο. Ανεξάρτητα δηλαδή από το ενδεχομένως πώς πορεύονται τα άλλα μέσα ενημέρωσης, το γεγονός ότι έχεις μία στήριξη από τους τοπικούς δημοσιογράφους και από τις πανελλήνιες ενώσεις, αλλά και από τις διεθνείς ενώσεις, δεν είχαμε δηλαδή το θέμα των διεθνοποίησης, δεν το αφήσαμε στα στενά πλαίσια της Χίου ή της χώρας μας. Έφτασε και σε διεθνείς οργανισμούς. Είχαμε απεριόριστη συμπαράσταση και στήριξη. Θέλουμε να ελπίζουμε ότι αυτό θα συνεχιστεί και θα έχουμε στο τέλος μία θετική εξέλιξη, ανεξάρτητα από το πόσος χρόνος θα χρειασθεί και πόσος πόσο χρήμα θα χρειαστεί να ξοδέψουμε σε αυτή την υπόθεση.

Γιάννης Στεβής (Αστράπαρης)

Να αναφερθεί επίσης ότι ήταν πολύ σημαντική η αλληλεγγύη του κόσμου αλλά και των δημοσιογράφων, του καθένα και της καθεμιάς ξεχωριστά. Μπήκαμε σε μια διαδικασία να συλλογικοποιήσουμε το πρόβλημα, να το ονοματίσουμε. Υπήρχε πολύς φόβος και στο δικό μας χώρο για να βρούμε και να δούμε ποιοι άλλοι συνάδελφοι και συναδέλφισσες αλλά και πολίτες έχουν δεχτεί τέτοιου τύπου αγωγές, ακόμα και να δημοσιοποιήσουν το γεγονός ότι είχαν δεχτεί μια τέτοια αγωγή. Οπότε θεωρούμε ότι μόνο η συλλογική αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος μπορεί να σπάσει το φόβο και να οδηγήσει σε ένα δρόμο, έτσι ώστε να υπερασπιστούμε όχι μόνο την ελευθεροτυπία αλλά και το δικαίωμά μας να διεκδικούμε ένα καλύτερο κόσμο, που είναι εξάλλου και ο σκοπός για τον οποίο γράφουμε και μιλάμε.

Σταυρούλα Πουλημένη (Alterthess)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Βλέπουμε πραγματικά ότι η αλληλεγγύη με τη δημοσιοποίηση της υπόθεσης, την κάλυψή της και τις θεσμικές παρεμβάσεις από τα αρμόδια συνδικαλιστικά και όχι μόνο όργανα μπορούν να παίξουν εξαιρετικά κρίσιμο ρόλο, πρώτα απ' όλα στο ίδιο το αίσθημα της έκθεσης και της απομόνωσης που μπορεί να νιώσουν τα ίδια τα θύματα-στόχοι. Ωστόσο, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι η συμπαράσταση και η αλληλεγγύη δεν είναι σε καμία περίπτωση δεδομένη, ειδικά από τα συνδικαλιστικά όργανα αλλά και την μεγάλη μερίδα του (mainstream) Τύπου.

Ξεκινώντας με τα πρώτα, κάποιοι από τους δημοσιογράφους με τους οποίους μιλήσαμε δεν βρήκαν υποστήριξη ή την υποστήριξη που θα περίμεναν από τα συνδικαλιστικά τους όργανα:

Κοιτάξτε, είχα υποστήριξη. Δεν μπορώ να πω ότι δεν είχα. Η ΠΟΕΣΥ με υποστήριξε, η Πανελλήνια Ομοσπονδία των δημοσιογράφων, των εργαζομένων στον χώρο του Τύπου και η Ένωση Συντακτών είχε βγάλει μια ανακοίνωση όταν εκλήθη ως κατηγορούμενη πλέον. Βεβαίως όχι ομόφωνη. Υπήρχαν φωνές εκεί, ξέρετε. Δυστυχώς και στις Ενώσεις υπάρχουν και οι πολιτικές φιλίες.

Γιάννα Παπαδάκου

Η υποστήριξη δεν ήρθε αμέσως από τα όργανα που θα περίμενα. Δηλαδή και το πρώτο και κυριότερο όργανο που θα περίμενα θα ήταν η Ένωση Συντακτών. Η οποία, παρά ταύτα, έβγαλε μια ανακοίνωση στην οποία θα αναφερθώ στη συνέχεια. (...) Η ΕΣΗΕΑ έβγαλε μια ανακοίνωση παραμονές του δικαστηρίου με την οποία χαρακτήριζε την αγωγή της εταιρείας ως "το τελευταίο κρούσμα του ακήρυχτου πολέμου κατά του ρεπορτάζ και της τεκμηριωμένης κριτικής σε επιχειρηματικές πρακτικές και ζήτησε να σταματήσουν οι απόπειρες εκφοβισμού, ηθικής

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

και οικονομικής εξόντωσης των λειτουργιών της ενημέρωσης” και ότι δεν θα γίνουν ανεκτές. Με μια πρωτοφανή κίνηση η εταιρεία έστειλε εξώδικο στην ΕΣΗΕΑ, με την οποία αξίωσε να κατεβάσει την ανακοίνωση συμπαράστασης. Ήταν κάτι που απ’ ό,τι μου είπαν και από το ΔΣ της ΕΣΗΕΑ δεν είχε ξανασυμβεί. Και ζητούσε και από την ΕΣΗΕΑ να κατεβάσει την ανάρτηση. Την κατηγορήσε ότι ασκεί επιρροή στην ελληνική Δικαιοσύνη δια της δημιουργίας πολεμικού κλίματος. Τα διαβάζω αυτά γιατί θέλω να είναι ακριβείς οι εκφράσεις. Και της έκανε γνωστό ότι σε περίπτωση μη συμμόρφωσης έχει εξουσιοδοτήσει τον πληρεξούσιο δικηγόρο της να έχει κάθε εκ του νόμου προβλεπόμενο ένδικο μέσο εναντίον τους, υπονοώντας προφανώς μία ακόμα αγωγή. Προς τιμήν της η ΕΣΗΕΑ δεν κατέβασε την ανακοίνωση και η εταιρία δεν άσκησε κάποια αγωγή. Με λίγα λόγια δεν το συνέχισε προς το ΔΣ της Ένωσης των Δημοσιογράφων. Αυτό ήταν η υποστήριξη που είχα από την ΕΣΗΕΑ και που είπα και στην αρχή ότι θα περίμενα κάτι περισσότερο και θα το εξηγήσω αυτό (...) Πέραν αυτού, στο δικαστήριο δεν ήρθε κανένας εκπρόσωπος από το Διοικητικό Συμβούλιο της Ένωσης και ήρθαν επίσης πάρα πολλοί λίγοι συνάδελφοί μας. Αν έχω κάποια αιτιολογία για αυτό, είναι ότι αυτή η αγωγή που δέχτηκα ήταν από τις πρώτες ενός κύματος μεγάλου κύματος που ακολούθησαν και όχι ότι ήταν η πρώτη πρώτη. Γιατί παρόμοιες αγωγές είχαμε και στο πολύ μακρινό παρελθόν, αλλά δεν γνωρίζαμε ακριβώς να προσδιορίσουμε και να συγκεκριμενοποιήσουμε το περιεχόμενο τους και το κυριότερο να το ονοματίσουμε, ότι πρόκειται δηλαδή για καταχρηστικές αγωγές που έχουν απώτερο στόχο και σε αυτό αποσκοπούν τον περιορισμό της δημόσιας κριτικής απ’ όπου κι αν αυτή προέρχεται.

Τάσος Σαραντής (Εφημερίδα των Συντακτών)

Όχι, όχι, τίποτα, τίποτα, καμία. Καμία ανακοίνωση. Φυσικά από την ΕΣΗΕΑ ακόμη δεν γνωρίζω και αν θα τοποθετηθούν. Εγώ αρνούμαι πολλά χρόνια να γίνω μέλος της ΕΣΗΕΑ, οπότε δεν ξέρω δηλαδή, και για τα μέλη της ακόμη της είναι πολύ δύσκολο. Είναι αρκετά δύσκαμπτοι στο να βγάζουν ανακοινώσεις υποστήριξης ή στο να υποστηρίζουν με έναν τρόπο ενεργά τα μέλη ας πούμε. Πόσο μάλλον για ανθρώπους που αρνούνται πεισματικά να μπουν και στην ΕΣΗΕΑ.

Άννα Νίνη (OmniaTV)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ακόμη περισσότερο, η κάλυψη των καταχρηστικών αγωγών από τη μεγάλη, πιο mainstream μερίδα των media, ήταν σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις από ανύπαρκτη έως και αρνητικά προκατειλημμένη απέναντι στα θύματα-στόχους:

Υπήρχαν άνθρωποι, συνάδελφοί μου, με υποστήριξαν γενικά. Υπήρχαν και άλλοι βέβαια, η οποία ήταν απαράδεκτοι και εναντίον αυτών θα στραφώ πάρα πάρα πολύ σύντομα.

Γιάννα Παπαδάκου

Περιμένουμε και από εκεί, δηλαδή μία ανακοίνωση, αλλά και από τους εγχώριους συναδέλφους, τους συναδέλφους που ήταν στα πιο αυτοοργανωμένα μέσα, στα πιο μικρά μέσα. Φυσικά όχι στους συναδέλφους που ήταν στα κανάλια, όχι σε συναδέλφους που ήταν σε μεγάλες εφημερίδες, μόνο από συναδέλφους που ήταν σε πιο μικρά μέσα και πιο ερευνητικά θα λέγαμε.

Άννα Νίνη (OmniaTV)

Και σε αυτό το σημείο υπάρχει γενικά μια υποστήριξη και από κάποια μέσα, αν και δυστυχώς πολύ περισσότερα δημοσιεύματα σε βάρος μου βλέπω όταν υπήρξε η πρωτόδικη καταδίκη στην υπόθεση Σεραφείμ ή όταν με βρίζει ο ένας ή ο άλλος ότι είμαι εθνικός μνηστής, παρά όταν υπάρχουν οι εξελίξεις. Διότι τα περισσότερα ελληνικά μέσα κατά βάση επειδή άμεσα ή έμμεσα, συνειδητά ή ασυνείδητα αναπαράγουν και τα ίδια ρητορική μίσους. Και επειδή γενικώς θεωρούν ότι πρέπει να είναι στο απυρόβλητο όλοι όσοι λένε όσα λένε - πολύ πιο εύκολα γράφουν εναντίον αυτών οι οποίοι ελέγχουν.

Παναγιώτης Δημητράς (Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Έχουμε γνωρίσει δημοσιογράφους, έχουν βοηθήσει δημοσιογράφοι πάρα πολύ με το να σηκώνουν το θέμα. Κυρίως όμως άνθρωποι που είναι έτσι κι αλλιώς, πώς να το πω, σε αυτή την πλευρά. Δηλαδή, είτε άνθρωποι από άλλα κινήματα είτε δημοσιογράφοι κινηματικοί. (...) Και όχι όμως σε καμία περίπτωση από καθεστωτικά, ας το πω έτσι, μέσα, είτε εφημερίδες μεγάλες, είτε τηλεοράσεις κτλ. Ίσα ίσα που όλη αυτή την περίοδο ας πούμε, ειδικά όταν ήταν το θέμα στο πικ του, υπήρχαν αρκετές προσπάθειες να λοιδορηθεί, ας πούμε, κατά κάποιο τρόπο ο αγώνας ή τέλος πάντων να παρουσιαστούμε ως άνθρωποι που μας ενδιαφέρει μόνο το νησί μας, (...) και ότι δεν μας ενδιαφέρει το πώς θα ηλεκτροδοτείται η Ελλάδα και θέλουμε τον καρκίνο επάνω στη Βόρεια Ελλάδα με τους λιγνίτες. Και όλα αυτά τα γνωστά που λέγονται ότι είμαστε οπισθοδρομικοί, λουδίτες, δεν ξέρω κι εγώ τι άλλο. Υπήρχαν δηλαδή διάφορα τέτοια. Κυρίως από πιο μεγάλα μέσα και ενώ ας πούμε είχαμε και από το εξωτερικό αρκετό ενδιαφέρον από διάφορα μέσα τα οποία είναι πιο ανεξάρτητα. Δεν ξέρω πώς να το πω. Υπήρχαν και μέσα όπου ενώ αρχικά ας πούμε, νομίζαμε ότι θα δώσουμε μια συνέντευξη και θα εμφανιστεί το θέμα μας και προς τα έξω τελικά το αποτέλεσμα, ας πούμε, ήταν και καλά αντικειμενικό να παρουσιάσουμε και τις δύο πλευρές, αλλά έδινε μια εντύπωση αρνητική για τον αγώνα μας.

Εκπρόσωπος κατοίκων της Τήνου

Κάλυψη δικαστικών εξόδων και στήριξη στις αίθουσες των δικαστηρίων

Η αλληλεγγύη, σαφώς, μπορεί να έχει και πολύ “υλικές” μορφές. Από τη συνεισφορά στην κάλυψη των δικαστικών εξόδων έως και την αυτοπρόσωπη στήριξη στις αίθουσες των δικαστηρίων, για παράδειγμα με την παρουσία νομικών, ειδικών ή προσωπικοτήτων ως μαρτύρων υπεράσπισης - και αυτές οι μορφές αλληλεγγύης μπορεί επίσης να έχουν καταλυτικό ρόλο τόσο στην ψυχολογία των θυμάτων-στόχων, όσο και στα αποτελέσματα της εκπροσώπησης.

Κάποιοι από τους δημοσιογράφους με τους οποίους μιλήσαμε, ιδίως όσοι εργάζονται σε σχετικά μεγαλύτερα μέσα, είχαν νομική κάλυψη από αυτά, κάτι το οποίο, από τις αποστροφές στις απαντήσεις που πήραμε, δεν θεωρείται καθόλου δεδομένο στην πραγματικότητα του ελληνικού Τύπου.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Επιπλέον, σε κάποιες περιπτώσεις, ειδικά σε μικρότερα μέσα που μπορεί να είχαν την θέληση αλλά όχι τους πόρους για να καλύψουν τα νομικά έξοδα, υπήρξε χρηματοδότηση μέσα από φορείς και οργανώσεις του εξωτερικού ή προσπάθεια να καλυφθούν αυτά με τη συνδρομή του κοινού που σε πολλές περιπτώσεις έχει συνεισφέρει σημαντικά:

Ευτυχώς τα δικαστικά έξοδα καλύφθηκαν από την εφημερίδα, παρόλο που στα πλαίσια της συμπαράστασης που δέχτηκα υπήρξαν πάρα πολλοί και πολλές που με ρώτησαν για αυτό το ζήτημα και ενδιαφέρθηκαν εμπράκτως γιατί πραγματικά είναι ένα αδιέξοδο και το οικονομικό. Ο στραγγαλισμός δηλαδή δεν αφορά μόνο την ελευθερία της έκφρασης, αφορά και τέτοιου είδους ζητήματα. Που έχουν να κάνουν και με το πώς αισθάνεται κάποιος όταν δεχτεί μία τέτοια αγωγή.

Τάσος Σαραντής (Εφημερίδα των Συντακτών)

Από την αρχή της υπόθεσης αυτής; Δεχτήκαμε και ηθική αλλά και οικονομική βοήθεια ως προς τα δικαστικά έξοδα από το International Press Institute, και σε πρώτο βαθμό, αλλά και στο δεύτερο.

Σταυρούλα Πουλημένη (Alterthess)

Τα δικαστικά έξοδα μέχρι τώρα, ευτυχώς, χάρη στην κινηματική προσήλωση και της νομικής μας ομάδας, έχουν καλυφθεί, διότι δεν αμοιφθηκε η νομική μας ομάδα και διότι το δικαστήριό μάς επιδίκασε δικαστικά έξοδα. Τα οποία βέβαια μέχρι το Εφετείο δεν έχουμε λάβει.

Εκπρόσωπος του Παρατηρητηρίου Περιβάλλοντος Σύρου

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Παρόλα αυτά, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι δεν είχαν όλα τα θύματα-στόχοι των SLAPP την ίδια οικονομική υποστήριξη ή την φιλοδοξία ότι θα καταφέρουν να υποστηρίξουν υπεράσπισή τους με την βοήθεια τρίτων. Ορισμένοι μπορεί να είχαν περιορισμένη υποστήριξη, ενώ άλλοι μηδαμινή:

Υπήρξε μια διεθνής συμπαράσταση στην πραγματικότητα. Τα υπόλοιπα είναι από μόνοι μας (...) Υπήρξε μία συμμετοχή ενός φορέα, αλλά ήταν μία φορά και εντάξει, κάλυψε ένα μικρό ποσό.

Γιάννης Στεβής (Αστραπάρης)

Καταρχήν όλα τα έξοδα ήταν δικά μας. Δεν είχαμε κάποια [στήριξη] και συνεχίζουν να είναι δικά μας. Δεν έχουμε κάποιο πόρο ή να είμαστε γνωστοί. Έχουμε επικοινωνία με όλα τα κινήματα, γνωρίζομαστε δηλαδή, μέρος του τύπου μας στήριξε, αλλά να πω ότι ήμασταν πλαισιωμένοι, αυτό δεν μπορώ να το πω.

Εκπρόσωπος της επιτροπής αγώνα πολιτών Βόλου κατά της καύσης σκουπιδιών

Το ίδιο περίπου ισχύει και για τη συνδρομή στις αίθουσες των δικαστηρίων. Ορισμένα θύματα καταχρηστικών αγωγών, δέχτηκαν πολύτιμη βοήθεια έχοντας, για παράδειγμα, ως μάρτυρες υπεράσπισης, συναδέλφους, ειδικούς, πολιτικά πρόσωπα ή δημοσιογραφικούς φορείς (όπως η ΕΣΗΕΑ):

Υπήρξαν συνάδελφοι που προσήλθαν ως μάρτυρες και στο αστικό και στο ποινικό. Έβγαλε επίσης ανακοίνωση στο Διεθνές Ινστιτούτο Τύπου διεθνώς, άρα δημοσιοποίησε την υπόθεση διεθνώς. Εντάξει συνταγματολόγοι, νομικοί ο Ξενοφών [Κοντιάδης] και η Ιφιγένεια Κάμψη, ο Θανάσης Καμπταγιάννης, ο καθηγητής στο Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, ο Στρατής Μπουρνάζος, ο συνάδελφος έγραψαν άρθρα ειδικά για την περίπτωση. Ο Δημήτρης Χριστόπουλος, συνταγματολόγος, κατέθεσε ως μάρτυρας στο αστικό δικαστήριο.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τι άλλο είχαμε; Είχαμε φυσικά κόσμο και συναδέλφους και από οργανώσεις είχαμε καταθέσεις από οργανώσεις, (...) στο αστικό δικαστήριο είχαμε δήλωση στήριξης από ΛΟΑΤΚΙ οργανώσεις, από το Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, από το Ορλάντο και από άλλους και είχαμε και πολύ κόσμο, αρκετό κόσμο στο ίδιο το δικαστήριο σε ένδειξη συμπαράστασης στο αστικό δικαστήριο. Οπότε ναι, αυτό είναι το θετικό. (...) Η αλληλεγγύη και η έκφραση αλληλεγγύης (...) σου δείχνει ότι κάτι κάνεις και ότι έχει σημασία γιατί είσαι με πολλούς συναδέλφους και είστε όλοι μαζί.

Δημήτρης Αγγελίδης (Εφημερίδα των Συντακτών)

Για παράδειγμα, εμείς είχαμε μάρτυρα υπεράσπισης ουσιαστικά στην υπόθεσή μας, τον Τάσο Τέλλογλου. Ένα δημοσιογράφο ο οποίος μπορεί μεν στο προσωπικό να είναι φίλος μας, αλλά δουλεύει σε ένα ας πούμε ανταγωνιστικό με εμάς εγχείρημα. (...) Και αντίστοιχα σημαντική υποστήριξη μέσα στην Ελλάδα από τους ανθρώπους οι οποίοι μας ενδιαφέρουν από τις οργανώσεις (...) Της ΕΣΗΕΑ η στήριξη μπορεί να τη δεις ως μισογεμάτο, το ποτήρι μισοάδειο. Αλλά όχι, και της ΕΣΗΕΑ υπήρξαν άνθρωποι μέσα στην ΕΣΗΕΑ, η Μάχη Νικολάρα, για παράδειγμα, που είναι στο ΔΣ της ΕΣΗΕΑ και αυτή κατέθεσε στη δίκη. Ο Αλιβιζάτος, ο οποίος είναι ένας ακαδημαϊκός με μία δημόσια πορεία που σε πολλές δημόσιες υποθέσεις, άλλοτε συμφωνούμε μαζί του, άλλοτε δεν συμφωνούμε μαζί του και πάρα πολλές φορές είναι πολύ μετρημένος στις τοποθετήσεις του, (...) ήταν κρίσιμο ότι δέχτηκε να έρθει να καταθέσει και αυτός στο ακροατήριο υπέρ μας. Θα έλεγα τολμηρό και γενναίο τρόπο και μάλιστα απέναντι σε έναν πρόεδρο της έδρας του δικαστηρίου που ήταν με πολύ κακή συμπεριφορά απέναντι στον Αλιβιζάτο. Άρα θέλω να πω ότι ενώ έχουμε όλοι μας την εικόνα ότι είμαστε μόνοι μας, είμαστε μεν μόνοι μας, αλλά δεν είμαστε τόσο λίγοι αυτοί που είμαστε μόνοι μας. Δηλαδή υπήρξε, υπήρξε μία συσπείρωση τα δύο χρόνια των υποκλοπών και αντίστοιχο με τα αντίστοιχα με το μεταναστευτικό, αντίστοιχα με τα Τέμπη, αντίστοιχα με την αστυνομική βία. Υπάρχει μια συσπείρωση ανθρώπων στην Ελλάδα που δεν είναι μόνο από το δημοσιογραφικό χώρο. Στην υπόθεση των υποκλοπών επαιξαν τεράστιο ρόλο, για παράδειγμα, η γενναιότητα και η εντιμότητα των ανθρώπων των ανεξάρτητων αρχών, ιδίως της ΑΔΑΕ, αλλά και της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, οι οποίοι άλλωστε κυνηγήθηκαν γι αυτό.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Είναι πολύ σημαντικό να θυμίσουμε ότι εκτός από τους δημοσιογράφους, οι μόνοι άνθρωποι οι οποίοι κινδύνευσαν με δικαστικές διώξεις, με εισαγγελικές διώξεις ήταν οι άνθρωποι της ΑΔΑΕ, που είναι η μόνη θεσμικά που προσπάθησαν να λύσουν την υπόθεση και γι αυτό το λόγο κινήθηκε η ανώτατη εισαγγελική αρχή της χώρας, ο Άρειος Πάγος, με έρευνα στην οποία ουσιαστικά τους αντιμετώπισαν ως εγκληματίες που διαρρέουν στους δημοσιογράφους τα μυστικά του κράτους. Αλλά μπορείς να το δεις θετικά, δηλαδή ότι υπήρξαν οργανώσεις και και πρόσωπα που κινήθηκαν με τεράστια αλληλεγγύη μέσα στην υπόθεση.

Νικόλας Λεοντόπουλος (Reporters United)

Δε θυμάμαι να εξέδωσε ανακοίνωση για μένα [η ΕΣΗΕΑ]. Δεν εξέδωσε και εγώ δεν το ζήτησα. Βέβαια ο Γενικός γραμματέας της ΕΣΗΕΑ κατέθεσε, έκανε ένορκη κατάθεση, ήταν ένας από τους μάρτυρες μου. Δεν ήταν βασικός βέβαια, δεν ήταν εκείνος που ήρθε στο δικαστήριο, αλλά έκανε μια ένορκη κατάθεση υπεράσπισης για μένα. Που εντάξει, για μένα είναι επίσης σημαντικό. Μπορεί να μην έβγαλε ανακοίνωση η ΕΣΗΕΑ, αλλά είναι ένα πρόσωπο εκλεγμένο στην διοίκηση της ΕΣΗΕΑ και πραγματικά το θεωρώ σημαντικό.

Άρης Χατζηγεωργίου (Εφημερίδα των Συντακτών)

Άλλοι εναγόμενοι, δεν είχαν αντίστοιχη στήριξη από τα συνδικαλιστικά ή αντίστοιχα όργανα, όπως είδαμε στην περίπτωση του Τάσου Σαραντή της Εφημερίδας των Συντακτών. Μάλιστα, όπως εξηγεί ο Θοδωρής Χονδρόγιαννος, ίσως η στήριξη - ειδικά από τα δημοσιογραφικά συνδικαλιστικά όργανα - δεν είναι κάτι καθόλου δεδομένο:

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ένα πράγμα που σε εμάς ήταν θετικό σε αυτή την αγωγή και το λέω σε αντίστιξη με τις προηγούμενες που είχα, είναι ότι πραγματικά, επειδή η υπόθεση έγινε κάπως γνωστή πανευρωπαϊκά και σε εθνικό επίπεδο και λόγω της σημασίας για το κράτος δικαίου και την ελευθερία του Τύπου γενικότερα και ότι πια υπήρχε και αυτή η συζήτηση ταυτόχρονα σε ιστορικό χρόνο, εμείς είχαμε την ευλογία και την τύχη, σε αντίθεση με άλλες συναδέλφισσες και συναδέλφους, να έχουμε αυτή τη στήριξη γιατί έγινε γνωστή η υπόθεση, (...) Καταρχάς στην Ελλάδα που είναι πάρα πολύ σημαντικό και είναι σπάνιο από συνδικαλιστικά όργανα και από ενώσεις όπως η ΕΣΗΕΑ, η ΠΟΕΣΥ που έβγαλε ανακοινώσεις, οργανώσεις προάσπισης ελευθερίας του Τύπου και των ατομικών ελευθεριών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως για παράδειγμα για ΕΕΔΑ, μετά πανευρωπαϊκές οργανώσεις, διεθνείς οργανώσεις, (...) υπήρχε μια διατομεακή να το πω έτσι, στήριξη και αυτό μας βοήθησε πάρα πολύ σε πολλά επίπεδα.

Όπως αποδεικνύουν οι διηγήσεις όσων εισέπραξαν αλληλεγγύη και υποστήριξη, τόσο από θεσμικά όργανα όσο και από το κοινό, αυτή η συνδρομή υπήρξε εξαιρετικά κομβική για τον μετριασμό των επιπτώσεων των SLAPP τόσο στους ίδιους προσωπικά, όσο και για την πορεία των υποθέσεων τους συνολικότερα, λειτουργώντας ως “σανίδες σωτηρίας”. Αντιθέτως, στις περιπτώσεις που η αλληλεγγύη δεν έφτασε, στο βαθμό που χρειαζόταν, στα θύματα των SLAPP, οι συνέπειες τους ήταν εξαιρετικά επίπονες και ο δρόμος της υπεράσπισής τους στηριζόμενος μονάχα στις συντροφικές σχέσεις που αναπτύχθηκαν ανάμεσα στα θύματα και στις (εντυπωσιακά πολλές) προσωπικές δυνάμεις του καθενός και της καθεμιάς. Όπως ανέφερε ένα από τα μέλη της επιτροπής αγώνα πολιτών Βόλου κατά της καύσης σκουπιδιών:

Ο δικός μου αγώνας ήταν τελείως μοναχικός και είχα πρόβλημα και με την οικογένεια μου δηλαδή που δεν ήθελαν και δεν θέλουν ακόμα να ασχολούμαι με αυτό το ζήτημα. Είναι ένας αγώνας που έχει πολλή φθορά και πολλή ψυχική φθορά. Αλλά όταν βλέπεις ότι κάποιες στιγμές, όπως για παράδειγμα η απόφαση του ΣτΕ, αν και δεν εμπιστεύομαι πάρα πολύ τις αποφάσεις της Δικαιοσύνης, ειδικά όταν έχεις να κάνεις με μια τεράστια εταιρεία που αυτή τη στιγμή δικάζεται στο Μπρούκλιν

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας λόγω της σχέσης της με τον ISIS στον πόλεμο της Συρίας, ξέρεις ότι εσύ είσαι το τίποτα. Το απολύτως τίποτα όταν τα βάζεις με ένα τέτοιο μεγαθήριο. Τέλος πάντων. Και εγώ, φαντάζομαι και (...) οι υπόλοιποι συναγωνιστές θα το τραβήξουμε μέχρι το τέλος όλο αυτό.

3.7 Πετυχαίνουν οι SLAPP τον στόχο τους;

Δεν είναι καθόλου εύκολο να απαντηθεί το εάν οι SLAPP πετυχαίνουν τον στόχο τους - έχοντας υπόψη, φυσικά, ότι ο στόχος τους δεν είναι να κερδηθούν στο δικαστήριο, αλλά να αποτρέψουν, περιορίσουν ή τιμωρήσουν την συμμετοχή του κοινού ή, όπως λέγεται συχνά, να φιμώσουν την ελευθερία της έκφρασης και το δημόσιο διάλογο πάνω σε ένα συγκεκριμένο ζήτημα. Η σύντομη απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι και ναι και όχι. Ας εξετάσουμε, όμως, αυτή την απάντηση και πιο αναλυτικά.

Με βάση τις υποθέσεις που εξετάσαμε, οι στόχοι των SLAPP επέδειξαν εξαιρετική δύναμη και αντοχή απέναντι στα ισχυρά νομικά και φυσικά πρόσωπα που άσκησαν εις βάρος τους καταχρηστικές αγωγές, συχνά κινητοποιώντας, παράλληλα, εναντίον τους και ποινικές διαδικασίες. Οι στόχοι των SLAPP, τουλάχιστον όσοι και όσες συμμετείχαν στην έρευνά μας, αντιστάθηκαν στις νομικές επιθέσεις, αφενός αντιμετωπίζοντας το ζήτημα δικαστικά και πετυχαίνοντας σχεδόν σε όλες τις υποθέσεις πολύ καλά αποτελέσματα, ακόμη και σε αυτές που υπήρξε καταδίκη τους: κανείς δεν κλήθηκε να αποζημιώσει τις πλήρεις αξιώσεις των εναγόντων, τουναντίον όσες φορές επιδικάστηκαν αποζημιώσεις αυτές ήταν - ευτυχώς - υποπολλαπλάσιες όσων αξίωναν οι ενάγοντες. Επιπλέον, στις περισσότερες περιπτώσεις που υπήρξε καταδίκη, ακόμη και μερική, οι στόχοι των SLAPP άσκησαν εφέσεις, αξιώνοντας την (πλήρη) δικαίωσή τους στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο. Σε ελάχιστες περιπτώσεις συμβιβάστηκαν με τους ενάγοντες και αυτό μοιάζει να ήταν το αποτέλεσμα, όχι της αναγνώρισης των επιχειρημάτων των εναγόντων ή της μερικής δικαίωσης τους από τις δικαστικές αποφάσεις, αλλά της οικονομικής και ψυχικής εξουθένωσης που εύλογα επιφέρουν οι SLAPP στα θύματά τους.

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι μικρές και μεγαλύτερες νίκες των στόχων-θυμάτων των SLAPP δεν εμφανίστηκαν εν κενώ. Όπως φάνηκε από τις συνεντεύξεις, ήταν το αποτέλεσμα της σκληρής και επίπονης δουλειάς και προετοιμασίας της υπεράσπισης, της αλληλεγγύης και της υποστήριξης από συναδέλφους, ειδικούς, οργανώσεις και πλήθους πολιτών με δημοκρατικές ευαισθησίες αλλά και της συνεισφοράς από φορείς και οργανώσεις του εξωτερικού. Επιπλέον, καθοριστική ήταν η δημοσιότητα που έδωσαν στις υποθέσεις τους οι ίδιοι οι στόχοι των SLAPP.

Στο ζήτημα της δημοσιότητας αξίζει να σταθούμε καθώς στις υποθέσεις SLAPP έχει πολλαπλή αξία και σημασία. Η δημοσιότητα, αφενός μεν κινητοποιεί την αλληλεγγύη η οποία ενδυναμώνει τα θύματα-στόχους και τα τροφοδοτεί στις πολύχρονες δικαστικές διαμάχες, αλλά αφετέρου πετυχαίνει και κάτι ίσως ακόμη πιο σημαντικό: επαναφέρει, εμπλουτίζει και πυκνώνει το δημόσιο διάλογο σχετικά με το θέμα που αρχικά η αγωγή SLAPP προσπαθούσε να αφαιρέσει από το δημόσιο διάλογο. Εν ολίγοις, οι SLAPP που βρίσκουν ένα τείχος δημοσιότητας απέναντι τους, μοιάζει να μην πετυχαίνουν το σκοπό τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις, τα θύματα-στόχοι, ναι μεν εξουθενώνονται, απειλούνται και ενδεχομένως φοβούνται, ωστόσο δεν φιμώνονται, δεν τρομοκρατούνται και, αντιθέτως, επαναφέρουν το εκάστοτε ζήτημα στο δημόσιο διάλογο με περισσότερη ένταση και αιχμηρότητα. Ως εκ τούτου η συμμετοχή του κοινού αυξάνεται και ο δημόσιος διάλογος εντείνεται - που είναι το αντίθετο από αυτό που διεκδικούν οι αγωγές SLAPP. Με τα λόγια των δημοσιογράφων:

Εγώ πάντοτε έλεγα και το έχω πει και δημόσια και ιδιωτικά και στις παρέες, ότι αν θέλουμε να είμαστε ειλικρινείς μαζί μας για ένα πρότζεκτ όπως οι Reporters United, αυτή η αγωγή αλλά και γενικότερα οι αγωγές, αλλά ιδίως αυτή η αγωγή, καλό μας κάνει. Αυξάνει την ορατότητα μας, μπορεί να αυξήσει τη διάθεση των ανθρώπων να υποστηρίξουν το εγχείρημά μας, μας κάνει περισσότερο γνωστούς πέρα από ένα κύκλο ανθρώπων που ξέρουμε καλά ότι είναι μικρός. Και στο κάτω κάτω, εμένα πάντοτε αυτό που με στοιχειώνει πάντα στη δημοσιογραφία, τώρα που έχω μεγαλώσει κιόλας, είναι η σιωπή. Δηλαδή είναι το να δουλεύεις πάνω σε ένα πράγμα 3, 5, 8, 10 μήνες να δημοσιεύεις και να μη γίνεται τίποτα, να μην αντιδρά κανένας. Άρα η φασαρία είναι καλό πράγμα.

Νικόλας Λεοντόπουλος (Reporters United)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εγώ και προσωπικά αλλά και ως Alterthess δεν σταματήσαμε να ασχολούμαστε με τα πεπραγμένα αυτής της εταιρείας. Θα λέγαμε ότι από τη στιγμή που δεχτήκαμε την αγωγή συνεχίσαμε να ασχολούμαστε και ακόμα παραπάνω, όπως ακριβώς το κάναμε και πριν και με μεγαλύτερη ζέση, γιατί θεωρούσαμε και θεωρούμε ότι αυτό είναι το σωστό. Αυτή είναι η λειτουργία του του τύπου να ελέγχει την εκάστοτε κέντρο εξουσίας, τις δραστηριότητες μιας πολυεθνικής, οι οποίες έχουν επιπτώσεις στο κοινωνικό σύνολο. Οπότε όχι, δεν σταματήσαμε να γράφουμε αυτά που θέλαμε να γράψουμε (...) στη συγκεκριμένη περίπτωση έκανε ακριβώς το αντίθετο από αυτό που επιδίωκε να κάνει.

Σταυρούλα Πουλημένη (Alterthess)

Αυτή η “φασαρία” είναι, λοιπόν - αν μπορούμε να τη χαρακτηρίσουμε έτσι - η νίκη των θυμάτων-στόχων επί των SLAPP. Αυτές οι SLAPP δεν πέτυχαν τον στόχο τους. Ωστόσο, όπως μας λένε και οι ίδιοι δημοσιογράφοι, υπάρχει και μια άλλη όψη: ακόμη και αν ορισμένα SLAPP δεν πετυχαίνουν τον στόχο τους, το αποτύπωμά τους μένει. Έτσι, τόσο οι ίδιοι αλλά και άλλοι συνάδελφοί τους ή επαγγελματίες από άλλους χώρους, γνωρίζουν ότι διατρέχουν τον κίνδυνο ενός SLAPP, με όλες τις συνέπειες του, ανα πάσα στιγμή. Αυτό αναμφίβολα κάνει τους ίδιους πιο “υποψιασμένους”, πιο “προσεκτικούς” στις τοποθετήσεις τους, ενώ άλλους ανθρώπους μπορεί, όπως αναφέραμε και σε προηγούμενο μέρος αυτής της μελέτης, να τους οδηγήσει σε μια προληπτική αυτο-λογοκρισία, δηλαδή μέρος του κοινού να αποφύγει τη συμμετοχή σε ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος, επειδή φοβάται (και όσο δεν υφίσταται σχετική προστασία, δικαίως) ένα πιθανό SLAPP. Αυτόν τον κίνδυνο τον αναγνώρισαν και τον ανέφεραν πολλοί από τους συνεντευξιζόμενους, τόσο για τους ίδιους με έναν τρόπο, όσο και για άλλους, με ορισμένους να χρησιμοποιούν σχεδόν τα ίδια λόγια:

Δεν είναι ότι φοβηθήκαμε, εξακολουθούσαμε να προσπαθούμε να κάνουμε δύσκολα θέματα, αλλά αρχίσαμε να σκεφτόμαστε δυο και τρεις φορές ακόμα και όταν έχουμε επιλέξει το θέμα. Βλέπω τα γραπτά μας ότι έχουν αρχίσει μερικές φορές και νιώθεις όταν διαβάζεις το γραπτό πριν δημοσιευθεί, ότι νοιάζονται περισσότερο για τον δικαστή,

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

για τον εισαγγελέα ή για τον δικηγόρο που θα τα διαβάσει και λιγότερο για το κοινό. Δηλαδή έχουμε αρχίσει και μετράμε πάρα πολύ τις λέξεις μας. Και θα μου πεις ότι αυτό είναι καλό γιατί πρέπει να είσαι ακριβής κτλ. Αλλά δεν είναι καλό γιατί αυτό που πρέπει να μας ενδιαφέρει στο τέλος είναι αυτό που θα δημοσιεύσουμε, να διαβαστεί, να είναι κατανοητό, να είναι όμορφο, να διηγείται μια ιστορία. Μοιάζει με εξώδικο και αυτή είναι η μεγάλη δυσκολία. Και είναι μια δυσκολία που την περνάμε αυτή τη στιγμή στην πραγματικότητα σαν πρότζεκτ. (...) Είναι όμως ότι βλέπω ότι έχουμε μια δυσκολία πλέον στο να γράψουμε όμορφα και με ωραία ροή. Ας πούμε, γιατί σκεφτόμαστε τι θα πει η δικηγόρος μας, πώς θα είναι ο τίτλος ώστε να μην είναι επίσημος, πώς θα είναι η εικονογράφηση ώστε να μην είναι επίσημη. Άρα στην εικονογράφηση να μη βάλουμε το πρόσωπο το οποίο αφορά η έρευνα μας, άρα ο μισός τίτλος μας να μην έχει καθόλου πλάκα και χιούμορ. (...) Και αυτό το θεωρώ τρομακτικό και είναι και πολύ μεγάλη επιτυχία της άλλης πλευράς (...) Και αυτός είναι πια ένας αγώνας που όλοι οι δημοσιογράφοι στην Ελλάδα δίνουμε στο πώς όχι μόνο θα δημοσιεύουμε για τις δύσκολες υποθέσεις, αλλά θα είναι και τα κείμενα μας καλά από την πλευρά του κοινού.

Νικόλας Λεοντόπουλος (Reporters United)

(...) οπότε όχι, δεν σταματήσαμε να γράφουμε αυτά που θέλαμε να γράψουμε. Γενικότερα όμως, όσον αφορά το τι κάνουν αυτές οι αγωγές είναι ότι σε κάνουν να σκέφτεσαι δύο και τρεις φορές για το πως και τι θα δημοσιεύσεις. Δηλαδή δεν είναι το συγκεκριμένο ζήτημα το οποίο κάπως, ας πούμε μας πήγε πίσω. Στη συγκεκριμένη περίπτωση έκανε ακριβώς το αντίθετο από αυτό που επιδίωκε να κάνει. Από την άλλη όμως, σε βάθος χρόνου βλέπουμε ότι όλο και λιγότερο δημοσιογράφοι (...) επικρατούσε θα λέγαμε μια χρυσή σιωπή. Για πολλούς λόγους. Δυσκολεύονται και φοβούνται πολύ περισσότερο να ασχοληθούν με τέτοια ζητήματα.

Σταυρούλα Πουλημένη (Alterthess)

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όσο ήμουν γνωστός ήμουν. Αν με έκανε η εταιρία λίγο περισσότερο γνωστό εξαιτίας αυτής της υπόθεσης την ευχαριστώ, παρόλο που με δυσαρέστησε αρχικά. (...) ένα ακόμα ζήτημα για τις επιπτώσεις και το πώς το δέχεται κάποιος, όταν πήγα να γράψω ένα επόμενο πολύ αιχμηρό ρεπορτάζ, διαπίστωσα ότι προσέχω τις λέξεις μου. Επειδή κατάλαβα γρήγορα ότι αυτό ήταν αποτέλεσμα αυτής της δυσάρεστης περιπέτειας, έφυγα από αυτό, ξεκόλλησα από αυτό και ξαναβρήκα τη γραφή μου, γιατί αν δεν το έκανα, κατάλαβα ότι θα είχαν πετύχει ένα μέρος αυτού που επεδίωκαν (...) Γιατί τελικά αυτές οι αγωγές προκαλούν φόβο. Δηλαδή, ένα κομμάτι του στόχου τους το πετυχαίνουν. Για παράδειγμα, κάποιοι δημοσιογράφοι γράφουν για κάποια θέματα, γράφουν για μία υπόθεση: δεν αναφέρουν ποιος είναι πίσω από αυτή την υπόθεση, ενώ είναι εντυπωσιακή η υπόθεση ακόμα και για το αναγνωστικό κοινό., δηλαδή, λέει, τι γίνεται εδώ. Δεν αναφέρουν ονόματα και είμαι βέβαιος ότι είναι φόβος αυτό. Αλλά να πω ακόμα και κάποιες περιβαλλοντικές οργανώσεις καταγγέλλουν περιβαλλοντικά εγκλήματα και δεν καταγγέλλουν ποιος τα διαπράττει. Μα δεν διαπράττεται περιβαλλοντικό έγκλημα μόνο του. Δεν είναι μια φυσική καταστροφή. Υπάρχει κάποιος ο οποίος κάνει επεμβάσεις σε πολλές περιπτώσεις αυθαίρετες, σε πάρα πολλές περιπτώσεις παράνομες. Αν οι περιβαλλοντικές οργανώσεις που είναι σχεδόν θεσμικοί φορείς δεν μπορούν να πουν το όνομά τους γιατί φοβούνται μην δεχτούν αγωγή SLAPP, τότε ανοίγουν το δρόμο για αυτές τις αγωγές άθελα τους, γιατί πολύ απλά ο διαπράττων το περιβαλλοντικό έγκλημα καταλαβαίνει ότι τον φοβούνται και γι αυτό δεν τον αναφέρουν. Λόγος για τον οποίο τι κάνει, συνεχίζει τις αυθαιρεσίες και τις παρανομίες χωρίς να τον ενοχλεί κανένας.

Τάσος Σαραντής (Εφημερίδα των Συντακτών)

Αυτός είναι ο βασικός σκοπός να εκφοβίσει, να τρομοκρατήσει, στη πραγματικότητα να φιμώσει, να αναγκάσει τον όποιο διαμαρτυρόμενο, είτε είναι δημοσιογράφος, είτε είναι κάποια περιβαλλοντική ομάδα, είτε είναι κάποιος σύλλογος, είτε είναι κάποιοι ακτιβιστές, να αποτρέψει από την ανάδειξη κάποιου φαινομένου που δημιουργεί αντιδράσεις. Μπορεί να επιτύχει αυτή η μέθοδος; Δεν είναι καθόλου παράδοξο να επιτύχει αυτή η μέθοδος.

Εκπρόσωπος του Παρατηρητηρίου Περιβάλλοντος Σύρου

ΕΡΕΥΝΑ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΙΣ SLAPP ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ακριβώς όπως αναφέρει ο εκπρόσωπος του Παρατηρητηρίου Περιβάλλοντος Σύρου, “δεν είναι καθόλου παράδοξο να επιτύχει αυτή η μέθοδος”. Είτε σε μια συγκεκριμένη υπόθεση, είτε στην επόμενη η οποία θα συμβεί. Και γι’ αυτό ακριβώς το λόγο, δηλαδή επειδή, τελικά, οι SLAPP πολλές φορές πετυχαίνουν τον σκοπό τους, φιμώνοντας το δημόσιο διάλογο και καταπνίγοντας τη δημόσια συμμετοχή, είναι επιτακτική η προστασία από αυτές.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ποιά είναι τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν από την παρούσα έρευνα; Σε ποιο βαθμό επιβεβαιώνονται τα συμπεράσματα της διεθνούς βιβλιογραφίας γύρω από τις SLAPP με βάση τα ευρήματα από τη χώρα μας; Υπάρχουν διαφοροποιήσεις; Σε αυτά τα ερωτήματα θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε επιγραμματικά στις επόμενες παραγράφους, κάνοντας μια ανασκόπηση των κύριων ευρημάτων αυτής της μελέτης.

Ξεκινώντας από τα θεμελιώδη: στην Οδηγία 2024/1069 της ΕΕ, οι SLAPP ορίζονται ως δικαστικές διαδικασίες οι οποίες δεν κινούνται με στόχο τη γνήσια κατοχύρωση ή άσκηση δικαιώματος, αλλά έχουν ως κύριο σκοπό τους την αποτροπή, τον περιορισμό ή την τιμωρία της συμμετοχής του κοινού, συχνά με εκμετάλλευση μιας ανισορροπίας ισχύος μεταξύ των διαδίκων, και κατά τις οποίες ασκούνται αβάσιμες αγωγές.

Ο προτεινόμενος από την ΕΕ ορισμός αποτελεί έναν άρτιο, ωστόσο σχετικά στενό ορισμό των SLAPP, υπό την έννοια ότι περιγράφει πλήρως μεν τα όσα περικλείει ο όρος “SLAPP”, αδυνατώντας, όμως, να περιγράψει το σύνολο του φαινομένου των καταχρηστικών δικαστικών διαδικασιών προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού. Και τούτο διότι, ως δικαστικές διαδικασίες μπορούν να λογιστούν και μια σειρά από άλλες ενέργειες που μπορεί να ασκηθούν για τον ίδιο σκοπό, χωρίς την άσκηση αγωγών, όπως για παράδειγμα, η κίνηση ποινικών διαδικασιών μέσω της κατάθεσης μηνύσεων - όπως συχνά γίνεται στην Ελλάδα. Αντιστοίχως, σε αυτό τον ορισμό δεν περιλαμβάνονται οι κρατικές διώξεις που σε ορισμένες περιπτώσεις αποτελούν επίσης δικαστικές διαδικασίες που αποσκοπούν στην αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού.

Η ανισορροπία δυνάμεων μεταξύ ενάγοντος και εναγομένου επιβεβαιώθηκε πλήρως και στη δική μας έρευνα, αν και τούτο ήταν αναμενόμενο, καθώς έγινε η μεθοδολογική επιλογή να μελετηθούν μονάχα υποθέσεις μέσω των οποίων και προσώπων που είχαν αντικειμενικά διαπιστωμένα εχέγγυα ανεξαρτησίας. Αυτή η επιλογή έγινε διότι, δεδομένης της διαρκούς σχέσης διαπλοκής των ΜΜΕ με επιχειρηματικά και πολιτικά συμφέροντα στην Ελλάδα, είναι εξαιρετικά δυσδιάκριτο ποια αντιδικία με εναγόμενο δημοσιογράφο αποσκοπεί πραγματικά στην καταστολή της δημόσιας κριτικής και ποια υποκρύπτει άλλου είδους διαμάχες μεταξύ της ιδιοκτησίας του μέσου και του στόχου του δημοσιεύματος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αντίστοιχα, επιβεβαιώθηκε πλήρως και το γεγονός πως οι SLAPP δεν κινούνται με στόχο τη γνήσια κατοχύρωση ή άσκηση δικαιώματος, αλλά έχουν ως κύριο σκοπό τους την αποτροπή, τον περιορισμό ή την τιμωρία της συμμετοχής του κοινού. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι η αποτροπή έχει και ένα ευρύτερο, “προληπτικό” χαρακτήρα που ξεπερνά τα όρια μιας συγκεκριμένης υπόθεσης: οι SLAPP καθίστανται ένα εργαλείο γενικευμένης αυτο-λογοκρισίας, όχι μόνο με την ύπαρξή τους σε μια υπόθεση, αλλά και μόνο με την πιθανότητα πραγματοποίησής τους σε οποιοδήποτε ζήτημα εμπλέκει ισχυρά φυσικά ή νομικά πρόσωπα τα οποία έχουν στο παρελθόν προβεί σε τέτοιου είδους πρακτικές ή θα είχαν το κίνητρο και τη δυνατότητα να το κάνουν στο παρόν ή στο μέλλον.

Αναφορικά με τη φύση των υποθέσεων στις οποίες ασκήθηκαν SLAPP διαπιστώθηκε πως η πλειοψηφία των περιπτώσεων αφορούσαν πολιτικά εν τη ευρεία αλλά και τη στενή έννοια σκάνδαλα: πολιτικο-οικονομικά σκάνδαλα, παραβιάσεις του κράτους δικαίου αλλά και υποθέσεις πολιτικών με προσωπικό, ποινικό υπόβαθρο είναι μερικά από τα πιο συνήθη παραδείγματα. Αξιοσημείωτο όγκο είχαν και οι Eco-SLAPP δηλαδή υποθέσεις οι οποίες έχουν στον πυρήνα τους την επιβάρυνση του περιβάλλοντος, συχνά με την ταυτόχρονη παραβίαση και των σχετικών νομοθεσιών.

Επιπλέον, σχετικά με το είδος των εργαλείων που χρησιμοποιούνται για την αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού, υπενθυμίζουμε πως οι αγωγές είναι μονάχα ένα από τα νομικά εργαλεία: τα εξώδικα αλλά και η κίνηση ποινικών διαδικασιών είναι μερικά ακόμη. Επιπλέον, σύμφωνα με την έρευνά μας, συχνά γίνεται παράλληλη χρήση και άλλων εξω-νομικών εργαλείων: από εκστρατείες δολοφονίας χαρακτήρα μέχρι απειλές και λεκτικές ή και άλλου τύπου επιθέσεις.

Η δικαστική αντιμετώπιση των SLAPP στη χώρα μας ποικίλλει. Μοιάζει να μην υπάρχουν σταθερές, πέραν του ότι δεν επιδικάζονται τα εξωφρενικά ποσά που αξιώνουν αρχικώς οι αγωγές. Επιπλέον, φαίνεται πως η νομολογία στην Ελλάδα εφαρμόζει και ερμηνεύει τις διατάξεις του ποινικού κώδικα με τρόπο αντίθετο προς την ελευθερία της έκφρασης, χωρίς να ακολουθεί τα κριτήρια της νομολογίας του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, τα οποία έχουν θέσει συγκεκριμένα τα κριτήρια του δημοσίου προσώπου, του θέματος δημοσίου ενδιαφέροντος, της καλής πίστης και της φύσης των επίδικων δηλώσεων

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως είναι εύλογο, τόσο οι SLAPP καθαυτές, όσο και οι ενδεχομένως αρνητικές για τα θύματα δικαστικές αποφάσεις έχουν τεράστιες επιπτώσεις στην οικονομική, επαγγελματική αλλά κυρίως προσωπική ζωή των στόχων των καταχρηστικών δικαστικών διαδικασιών. Τονίζεται δε, πως όπως επιβεβαιώθηκε με συγκεκριμένα παραδείγματα και στη δική μας έρευνα, μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να συντρέχουν (προσωπικές, έμφυλες ή άλλες) περιστάσεις που να πολλαπλασιάζουν τις επιπτώσεις των SLAPP στα θύματα.

Ακόμη, στην έρευνά μας επιβεβαιώθηκε η σημασία της αλληλεγγύης και της έμπρακτης υποστήριξης στα θύματα-στόχους των SLAPP. Είναι τέτοια δε η σημασία τους που μπορεί κυριολεκτικά να κρίνουν την εξέλιξη της υπόθεσης. Ιδιαίτερα κρίσιμος είναι ο ρόλος της δημοσιότητας της υπόθεσης σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο κομμάτι του κοινού, καθώς αυτή βοηθά στο να δημιουργηθούν μαζικά κύματα αλληλεγγύης, κι αφετέρου ίσως αποτελεί το μοναδικό τρόπο ώστε μια SLAPP να μην πετύχει τον σκοπό της που δεν είναι άλλος από τη φίμωση του δημόσιου διαλόγου σχετικά με την εκάστοτε υπόθεση.

Στο ερώτημα του κατά πόσο οι SLAPP πετυχαίνουν το σκοπό τους, η έρευνά μας καταλήγει στο ότι είναι μεν δυνατό να κερδίζονται κάποιες μάχες, ωστόσο, σε ένα γενικότερο πλαίσιο, οι SLAPP μοιάζει να καταφέρνουν να χτίζουν σιγά σιγά ένα γενικευμένο κλίμα απειλής και αυτο-λογοκρισίας. Τούτο σημαίνει ότι σε ένα μεγάλο βαθμό πετυχαίνουν τελικά το σκοπό τους και είναι αποτελεσματικές στον περιορισμό της συμμετοχής του κοινού σε ζητήματα δημόσιου ενδιαφέροντος, γεγονός που συνιστά ευθεία απειλή για τη δημοκρατία.

Αναγνωρίζοντας αυτή την απειλή, κρίνεται επείγουσα τόσο η περαιτέρω μελέτη του φαινομένου όσο και η υιοθέτηση ρυθμίσεων, όχι μόνο σε ευρωπαϊκό αλλά και σε εθνικό επίπεδο. Η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου καταθέτει τις προτάσεις της σε συνοδευτικό της παρούσας μελέτης κείμενο και θα συνεχίσει να εργάζεται προς την υπεράσπιση της ελευθερίας της έκφρασης και του Τύπου.

«Χαρτογραφώντας το τοπίο των SLAPP στην Ελλάδα»

Αθήνα, 2025

Συγγραφή: Ιάσωνας Γουσέτης

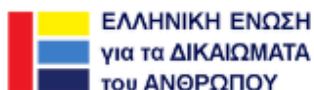
Διεξαγωγή συνεντεύξεων: Μαρινίκη Αλεβιζοπούλου, Αυγουστίνος Ζενάκος

Η παρούσα έκθεση αποτελεί μέρος του έργου «SLAPP Proof: Συνηγορία για την Ελευθερία Έκφρασης και Πληροφόρησης» το οποίο υλοποιήθηκε από τον Μάρτιο του 2024 έως και τον Μάρτιο του 2025 στο πλαίσιο του προγράμματος BUILD, με φορέα υλοποίησης την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και εταίρο το The Manifold.

Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
Βαλτετσίου 39, 10681, Αθήνα
www.hlhr.gr

The Manifold
www.themanifoldfiles.org/gr

Φορέας υλοποίησης:

Εταίρος:

Με τη συγχρηματοδότηση:

